

N. N. BELDIGEANU.

TAINA.

UNIVERSITATEA
CAROL I
FUNDAȚIUNEA

MINERVA BUGUREȘTI
PECURARIU.

BIBLIOTECA
FVNDATIUNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

Nr. Inv. 81221

~~8974-4018, B~~

Secțiunea

XVI

Raftul

2 Deposit 1

16
21

SAEF

TAINA

N. N. BELDICEANU

Ino. 8974

TAINA

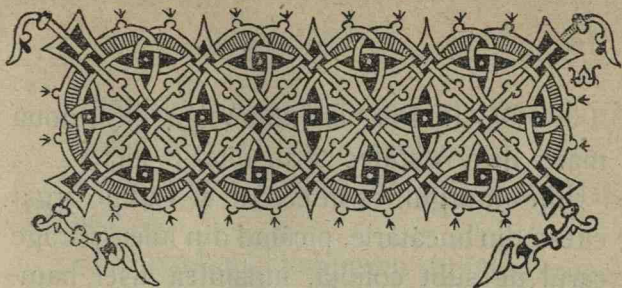

BUCUREȘTI

«MINERVA» Institut de Arte
Grafice și Editură, B-dul Aca-
demiei, 3 — Edgar-Quinet, 4.

1909

108019

T A I N A

Oi fi fost de vreo optsprezece ani pe atunci, cuvântă bunica. Stătu-seam două săptămâni la mănăstirea Agapia, la maica Ermonia, și cu câteva zile, înainte de Paști, venisem acasă. Cum am intrat în casă, cum eră treaba mea, m'am apucat, îndata mare, de grijit, și când așez în dulap, într'un ungher, după un gavanos cu dulceață de cireșe amare, dau de un șip cu vutcă. «De unde o fi oare?» mă gândesc eu mirată, că tata știam că nu aduce niciodată. Îl așez la loc, și când vine tata, dela biserică, îl întreb:

«Da de unde-i, tată, garafa ceia cu vutcă?»

— Da au fost, azi dimineață, zice, două maici dela Varatec și-au uitat-o aici.»

Într'amurgul, es în cerdac și văd pe argat că ese din bucătărie, pîcîind din lulea, și trage carul de subt colniță, înnaintea ușei hambarului. Carul stă întotdeauna subt colniță;

«Măi Axinte, zic, de ce tragi tu caru — în fața hambarului?»

— Apoi așa mi-i drag mie, să dorm afară, zice, că-i frumos care nu se mai află...»

Acù, în ajunul Paștelui, m'apuc eu și fac un cuptor de cozonaci și unul de pască. Înroșesc un castron mare de ouă. Spun argatului să taie o găscă, și fac un potroc, fac friptură, fac ostrăpăț. Și a doua zi, după masă, strâng mîncarea ramasă, în vatră, ca să fie pe sară.

Într'amurgul, când mă duc să iau cozonacul cel mare, pe care îl pusesem, dimineața pe dulap, în iatac, — cozonacul nicăieri! Strig sluga:

«Mărioară, ia poftim, mă rog dumitale, în coace...»

Vine fata:

«Unde-i cozonacul cel mare, de pe dulap?

— Nu știu, eu n'am umblat.

— Dacă n'ai umblat tu, cine a umblat, Cotea?

— Să mă bată Dumnezeu și Sfânta cruce, dacă știu eu ceva...»—și prinde a se jură, ca para focului de roșie.

Fac tărăboi. Mărioara începe a plânge: Că să-i sece mâna, dac'a luat ea, și să n'ajungă ziua de mâne. Ei comedie ca asta... Cum să piară cozonacul de pe dulap? Mai știi, mă gândesc eu, poate am uitat unde l-am pus, ș'acum o năpăstuesc, pe biata fată, de geaba. Și pune-te și cată-l în toate părțile: prin dulap, pe sobă, pe după sobă, pe subt paturi, — pace, nu-l gădesc! Când mă duc să iau mâncarea din vatră,—mâncarea nicăeri! De cât să-mi vină nebuneală, nu ceva... Și iar tărăboi! Și ține-te pânză să nu te rupi... Auzi, să rămâi, mă rog, în ziua de Paști, fără mâncare? Decât îmi venea să-mi pun unghia'n gât...

Și iacătă că intră și Axinte, și ia-l la răfuială și pe el, — Axinte prinde și dânsul a se jură pe toți Dumnezeii, că ferit-o sfântul, n'a umblat.

«Măi, spune drept, că nu-ți fac nimic»...

El, nu și nu: luă foc cu gura că el nu să știe vinovat cu nimic.

Vine tata, îi spun eu toată pățania. Îi ia și el la trei parale, — ași, de geaba!

Dacă a văzut și tata că nu-i de chip să-i facă să spuie, — ia lăsat în plata Domnului. Ce să le faci mă rog? Să-i omori?

Fac eu o salată de ouă, tai pască, cozonac, mâncăm, și, așa pe la nouă ceasuri, ne culcăm. Într'un târziu, o fi fost pe la mezul nopței, mă trezesc, de odată, în niște șoapte, care veneau din fund, din odaia cea mare. Mă uit, știi așa, c'un fior de frică — în spate: ușa închisă și prin borta cheii, în întunericul săliții, se strecură o ață de lumină. Și tot pierrea și iar răsărea, ca și cum, acolo, în odaie, s'ar fi plimbat cineva, între lumânări și ușa. Îmi țin răsuflarea ș'ascult, cu inima sărită, și printre șoaptele pe cari nu le puteam înțelege, aud șoptind:

«Dacă ne simt, am pățit-o...»

De acolo ușa s'a deschis, binișor, și l-am văzut pe tata eșind c'o farfurie. Eu atunci,

am închis repede ochii, și am prins a răsuflă, regulat, ca un om care doarme.

Tata a trecut în vârful degetelor, am simțit c'a intrat în kuhne și l-am auzit vorbind, încet, cu argatul:

«E apa mare tare?»

— Așa de mare n'am văzut-o nici odată...
Mă tem c'o să ia podul...»

Apoi am auzit, iar, ușa, și m'a învăluit o mirodenie caldă, de mâncare.

Și pe urmă, după un răstimp, iarăși am auzit șoptind:

«Trebue, numai decât, să trecem.

— Nu se poate, e apa prea mare».

Afară, în noapte, apele Moldovei fierbeau, se izbeau, bubuind, în pod, și podul trosneă. Și eu ascultam, cu inima cât un purece, șoaptele de alăturea.

Într'un târziu lumina s'a stins, ușa de la odaea cea mare a scârțâit încetișor, pe urmă cea de la sală; am simțit pași tainici prin antret, apoi prin ogradă.

Grivei a latrat de două ori, ș'apoi a început a schelălăi încetinel, cum fac câinii când se gudură, și cineva îl mângâia, în șoaptă:

«Vai săracul, Grivei... Săracul Grivei...»

Într'un târziu, tata s'a întors, a trecut tiptil, prin zarea slabă a fereștrilor, în odaia de alături, și s'a culcat.

Eu toată noaptea n'am putut închide ochii, și m'am întrebat, fel și chip, ce poate să fie. A doua zi, tac mълcom. Când intru în odaia cea mare, — pe masă, lângă patrahirul tatei, dau de-o tabachere roșie, de piele rusească.

Es în cerdac: în mijlocul ogrăzei, tata îi spuneà ceva, încet, argatului, și, când m'a simțit, a ridicat repede glasul:

«Ai auzit ce ți-am spus? Să te duci, numai de cât, să potcovești Surul, să nu-și strice unghia.»

La vru'un ceas, intru iar în odaia cea mare: tabachera zburase! Subt sară m'apropii, nu știu cum, de hambar, — și aud pe cineva horăind înnăuntru. Mă uit la ușă, — o lacată cât o ploscă! Hm, mare comedie... Innainte nu erà, niciodată, închis la hambar... Caut un loc, pe unde să mă pot uită în hambar,—nu gălesc... A doua noapte, iar șopte în odaia cea mare, iar pași tiptili. Afară, acù plouà. Auzeam țârăitul ploii, și, câteodată, parcă șoptea și ea ceva; uneori,

câteva picușuri, aduse de vânt, băteau tainic în geam, ca un deget. Și toată noaptea am stat cu urechea la pândă, și n'a fost de chip s'ațipesc.

A doua zi, după amiază, pe când tata horăea în iatac, mă strecor binișor afară. Argatul dormea în fân, în carul de subt colniță. Și în grajd s'auzeă ronțăitul Surului. M'apropii, ca o pisică, de hambar, și ascult, și deodată mi-se pare c'aud un fâșăit de filă întoarsă, apoi că s'a mișcat cineva, înăuntru. Și am început, deacolo, a umblă tiptil, împrejurul hambarului, ca să găsesc un loc, pe unde să mă pot uită. La spatele hambarului, era un alt grajd, mai tainic, în care ținea tata caii mai de preț. Zic : «Ia să intru, să vedem, n'oi putea, cumva, să mă uit în hambar.»

În întuneric, luceau doi cai mari, negri cum e catranul. Când am intrat, caii au ridicat capetele și s'au uitat la mine, apoi au început, iar, a-și ronțăi fânul.

Și numai ce bag de seamă că, în fund, izvorăște din hambar, ca un fum luminos, o rază de lumină. Mă apropii binișor, mă plec și mă uit, cu'n ochiu, și ce să vezi, în mijlocul ham-

barului, căptușit cu scorțuri, ca o odae, — trei tineri! Unul scurt și cu barbișon negru, sta, într'o rână, pe-o saltea acoperită cu'n șal turcesc; un altul, cu ochii bulbucăți, verzi, și cu plete și barbă castanie, stătea grecește, pe-o pocladă mișoasă, și scria ceva pe un scaun; iar al treilea ședeă tolonit, pe-o saltea, îmbrăcată cu satin portocaliu, sămănat cu stânjinei, și aveă o mustecioară neagră ca pana corbului, pe-o față albă ca de femeie, și-o frunte mare și lucioasă, — sta cu mâinile subț cap și visă, cu ochii pe jumătate închiși. Și, la mijloc, pe un scaun, erau trei feligene de cafea și o țigară, pe jumătate fumată, din care isvoră, într'o dungă de lumină, venită de undeva, de sus, o șuviță albastră de fum.

Am stat așa, mult, uitându-mă, minunată, la cei trei necunoscuți, până când mi s'a părut, că aud niște pași prin ogradă. Atunci m'am furișat afară și m'am strecurat, de grabă, în casă, prin fundul grădinei, ca să nu mă vadă cineva.

Pe la mezul nopței, am auzit o batae slabă la geamul de lângă patul în care dormea tata. Și l'am zărit pe el ridicându-se, în zarea fereștrii, și îmbrăcându-se. Apoi l'am auzit

trăgând, ușor, zăvorul de la ușa din sală, și iar: pași tainici, șoapte, și, în odăea din fund, lumină.

Tata a trecut iarăși, în vârful degetelor, și-a răsărit, îndată, c'o farfurie mare, ca și în seara trecută. Și când a deschis ușa, am zărit, o clipă, o frunte mare, luminată, și un nouaș albastru de fum. Târziu tare, o fi fost aproape de ziuă, am auzit, din nou, bătând într'un geam, și un glas, de afară, a întrebat încet:

«Gata?»

— Gata» a răspuns cineva din năuntru.

Și lumina s'a stins, au scârțâit iar ușile și niște pași ușori au trecut, ca în vis.

Când mă scol dimineața, — tata și cu argatul nicăeri! Întru tiptil în grajd, mă uit în hambar, — nimeni!

Întramurgul, să întoarce tata, îl întreb unde-a fost, zice:

«Până în târg; m'am ținut să-ți spun asară, ș'am uitat...»

Mi-a venit pe limbă să-l întreb cine-au fost cei trei tineri; da, nu știu de ce, n'am îndrăznit și nu l-am întrebat nici odată. Și tocmai, într'un târziu, la vr'un an după asta, mi-a spus tata singur, într'o sară,

că cei trei necunoscuți, care-au stat în hambar, au fost: Alexandri, Gogălniceanu și cu Rosetti, și că, într'o noapte, cu ceață i-a trecut în Cordon.

Bunica tăcù.

Prin fereastra deschisă, veneau mirezmele de faguri ale livezilor înflorite. Deasupra măgurii din față, luna ardea ca o tupsie de aur, căzută de sus, din mâinile unui înger și înfiptă, acolo, în creasta dealului. Undeva, de parte, cânta o privighetoare, amețită, parcă, de lumina dumnezeiască a lunei și de poezia care plutea subt pologul de mătăasă al cerului, subt pologul sămănat cu nenumăratele mărgăritare ale stelelor.

Cineva întrebă, cu'un zâmbet:

«Și cine era cel cu mustecioara neagră?

— Știu eu...» murmură ea pe gânduri.

Și rămase, cu ochii albaștri în gol, c'o lumină dulce, de vis, pe fața zbârcită.

MĂTUȘA ANIȚA.

MATUȘA ANIȚA

I.

Din sărbătorile Crăciunului, de când fusese mătușa Anița bolnavă de moarte, cucoana Zamfira, nevasta domnului notar Costache Manoliu, călca, des de tot, pragul bojdeucii dela poarta țarinei. De obicei, nu intră cu mâna goală : îi duceă ori o leacă de cafea râșnită și de zahăr, ori o garafă cu rom ; dar, mai cu seamă, rachiul de perje, dres cu zahăr și cu fel de fel de buruiene. Și spuneă, cucoana Zamfira, adevărate minuni de rachiul acesta. Aveă, mă rog, darul de-a vindecă sumedenii de boale :

«Îi ceva strașnic, cuvânta adese ori dum-

neaei ; e destul, mătuşa dragă, să bei o ceşcuţă, nu mai mult, şi ştii, parcă-ţi ia cu mâna, nu altceva...»

Când intră cucoana Zamfira în încăperea scundă, parcă intră o undă de lumină ; iar când prindea a vorbi, parcă picură miere în sufletul bătrânei :

«Bine te-am găsit, mătuşă Aniţă ! Da ce mai faci, voinică, sănătoşică ? Iaca, ți-am mai adus câte ceva...

— Da de ce te mai superi mata, cucoană Zamfiră...

— Atâta supărare să-mi dea Dumnezeu, mătuşă Aniţă, cât oi fi ş'oi trăi, că slavă Domnului, am de unde ; la mine, nu că mă laud, da dulapul mi-i totdeauna plin ca o rodie... Da ce mai faci, voinică, sănătoşică ?

— Vai de voinicia mea, cucoană dragă... Ba mă dor spatele, ba pieptul, ba picioarele, — şi îs slabă, slabă, de mă dă vântul jos... Aşaaa-aşa, de acù mi s'a apropiat şi mie funia de par...»

Iar, buna şi milostiva cucoana Zamfira se gândea :

«I s'a împlinit veleatul... Cel mult până

la primăvară dac'o mai duce-o... Are nouăzeci de ani, bob numarat, și-i slabă ca o coarnă...»

Apoi, privind pe fereastră, la grădina înflorită de zăpadă, își zicea :

«Și bună livadă mai are... Ia te uită dumneata ce hultoane, tot una și una... D'apoi pământul din dealul Țapului... Mamă-mamă, două fălci de pământ gras ca untul și negru ca păcura..., Și n'are baba pe nimeni : singură cuc...»

Și, îndr'adevăr, eră așa de slabă bătrâna, că nu mai putea face un pas, fără cârjă. Numai în glas îi rămăsese aceiaș îmlădiere de tinereță și de cântec, neobișnuită la vârsta ei, și o tremurare de dragoste și de duiosie rară : așa cum o au numai mamele când își dezmeardă copiii ; iar în cei doi ochi, albaștri sterși, ca două flori de in veștejite, ardeau, pururea, două luminiți blajini, care te pătrudeau în suflet ca mângâiere.

«Tare-am mai fost bolnavă, cucoană dragă, oftă mătușa Anița ; dacă nu erai mata, tot muream... Dumnezeu să te bucure și să-ți ajute, după cum gândești, că tare bine m'ai mai îngrijit : mamă să-ți fi fost și nu mai

fi cătat mai bine și mai cu milă... Așa-așa... Dumnezeu să te bucure și să-ți ajute, după cum gândești...»

Stăteau amândouă pe laiță, lângă cuptor. În odăiță eră curat și plutea un miros slab de fum și de busuioc. Într'o fereastră erau câteva ouă împistrite și o lumânare dela Paști.

În fund, în umbră, se vedeà culmea cu hainele. La capătul patului, așternut c'o ve-lință vrâstată, hodinea lada brașovenească, de zestre, cu lăicerile și perinele clituite frumos, până 'n grindă.

Cucoana Zamfira vorbeà c'o dragoste nesfârșită, în ochii mărunți și iscoditori; cu un glas de miere, pe care nu i l-ar fi cunoscut cuconul Costache, dacã l-ar fi auzit, fără s'o vadă.

Uneori, mătușa Anița, prindeà a vorbi de bărbat, de copil — cari dormeau, de mult, somnul de veci :

«Ce om cât un munte, cucoană dragă, și să se prăpădească el așa... Of-of, că fără de noroc am mai fost pe lume, cucoană Zamfiră dragă..,

Da Mărioara, fată mare, — eșise la horă,

draga mamei dragă, — cum s'a dus și ea și mi-a fript inima...

— Ei, ce să faci, mătușă Aniță, așa a vrut Dumnezeu...» o mângâia cucoana Zamfira, cu glas duios.

Și bătrâna clătina încetinel din cap:

«Tare n'am mai avut eu noroc, pe lume, cucoană dragă... De ce n'am avut parte, măcar de Gheorghiuță, dragul mamei, — eră băet de șapte anișori, cucoană Zamfiră, umblă la școală, și numai de trei luni, umblă, sărăcuțul, și cetea ca apa, de-l prăpădeam din ochi, de drag, și eu și tatu-su... Cum mi-a mai rupt și el inima, cucoană dragă...»

... După ce s'a desprimăvărat, mătușa Anița, în zilele de sărbătoare, când trecea de la biserică, se abătea și pe la cucoana Zamfira. De obicei, dumneaei o aștepta în portiță, cu mâinile subpuse, și când o vedeă venind încet, la vale, aplecată de mijloc, și sprijinindu-se în cârjă, îi zâmbea, de departe, cu dragoste:

«Ce mai faci, mătușă Aniță, cum te mai lauzi?»

— Cum să mă laud, ia cu bătrânețile, răspundeă bătrâna, apropiindu-se.

— Da ia mai poftim pe la noi, mătușă dragă... Drept să-ți spun, că-mi eră dor de dumneata. Incețișor, mă rog, aici, să nu cazi...

— Bătrânețile, bătrânețile!» oftă mătușă Anița, încovoiată.

În odaia curată, cu pereții înveșmântați cu scorțuri înflorite, eră liniște ca într'o chilie. Ionică și cu Ghițișor, se jucau pe afară. Cuconul Costache eră la primărie. Focul ardeà vesel, pe vatra albă, și mâncarea forfotea, umplând încăperea de mirodenii. Ceasornicul vechi, din perete, cu un Turc șters pe el, își plimbă, leneș, limba lucitoare de alamă, picurându-și tictacul monoton.

Cucoana Zamfira puneà ibricelul de cafea și s'așezà, apoi, lângă bătrână, întrebând-o, din nou, de sănătate, cu tremurarea aceia de mângâiere, care o aveà numai când vorbeà cu ea.

Și în liniștea de săhăstrie ce le împresurà, prindeau a vorbi de cloști, de pui, de sămănături.

Pe ușa deschisă, intrà lumina albă a primăverei, veneà miros de verdeață și de pământ jilav.

În băătura, albită de lumina orbitoare,

o cloșcă, cloncăneă, primblându-și puii galbeni ca niște canari. Lângă troacă, dormea, tolănit în noroi, la soare, un godac cu pelea trandafirie, și părea fericit, ca subț dezmerdarea molcomă a unei mâni nevăzute. Iar pe vârful movilei de gunoi, de lângă grajdi, din mijlocul găinilor boghete, un cucuș, cu penele înflăcărâte, bătea voios din aripi și, întinzând gâtul strălucitor, trâmbiță prelung, îmbătat, parcă, de lumina și miresmele-învierii.

Cucoana Zamfira se sculă, umblă, ușoară ca o umbră, pe lăicerile vrâstăte, turnă cafeaua în două cești, pe care eră scris, cu litere roșii: «Poftim», și scoțând o sticluță cu rom, dintr'un dulap alb, de tei, turnă câteva picături și-o îmbiia, cu dragoste, pe bătrână.

De multe ori, cucoana Zamfira, vorbea, cu foc, de răutatea lumii:

«Tare'i rea lumea, mătușă dragă... Uite-te dumneata la preuteasă... Așa pășină cum o vezi: moare sluga și argatul de foame... Da nevasta învățătorului? I s'a dus vestea, ca de popă tuns, de filotimă ce-i... D'apoi nevasta primarului, crezi că-i mai brează? Mamă — mamă... Nu căta că vorbește așa

de moale, mătușă Anișo : asta-i de cele cu Dumnezeu pe buze și cu dracul în sân...»

De afară, din livada înflorită, poleită, încărcată parcă de fulgi de argint, venea, prin lumina strălucită, un fluerat ușurel de mierlă ; undeva, departe, răsună cântarea unei pupeze : «pu-pu-pu... pu-pu-pu» ; iar pe aproape, un pițigoi zicea, parcă, subțirel : «Simți a vară... simți a vară...»

După vr'un ceas, mătușă Anișo se sculă să plece ; dar cucoana Zamfira nu voia s'o lase, în ruptul capului :

«Da nu te las, Doamne ferește, mătușă Anișă... Ia mai stai colea, că doară știu că nu dau Turcii. Da o cafeluță, cu romușor, nu mai bei?

— Nu, sărut mâna, cucoană, nu mai beu, zău nu...

— Eu te îmbii iar cu cafea, și dumitale țî-o fi foame poate, — ia mai bine să-ți dau o lecuță de borșisor și de fripturică.

— Da, zău, cucoană, nu te mai supără, făcă mutuşă Anișo.

— Ia lasă-mă, mătușă Anișă, ce tot îi dai cu supărarea ! Tot supărare de asta să-mi dea Dumnezeu, că, slava Domnului, am de

unde... Ia poftim, stai ici pe laiță.. Așa, ia întâi un rachiuăș... Uite, iceda, borșisor, — i-un borș care nu se mai află, știi, îți dă viață, nu altă! — Dincoace fripturică... Să-ți aduc și-o țărucă de vin... Dumneata ar trebui să ai la masă, regulat, un păhăruț de vin...»

Și cucoana Zamfira luă, de pe masă, o cană albă, cu înflorituri verzi, și cât ai bate — în palme, venea din beci cu vinul rece și chilimbării.

Mătușa Anița se gândea: «Ce suflet bun are cucoana Zamfira! Dumnezeu să-i deie sanatate...»

Notărița îi turnă vin și-o îndemnă cu glas dulce, își turnă și ei și ciocnea cu bătrîna:

«Hai, norocul cel bătrîn, mătușă Aniță!

— Dumnezeu să te bucure și să te norocească, precum gîndești!» zicea mătușa Anița.

Cloșca intra cloncănind, în chiscuitul subțirel al puilor, cu pași rari, măsurați, mândră parcă, de odrasele ei, îmbrăcate în puf galben, strălucitor ca matasa.

Și cucoana Zamfira, cu fața luminată, le arunca fărămituri de pâne și de mămăliguță, și-i mângâia:

«Dragii mamei dragi, că tare's ei mititei și frumușei...»

Și aplecându-se, luà, cu amândouă mâ-nile, un pui, și sărutându-l, îl lipeà de un obraz, și-l apăsà cu dragoste; iar jos, cloșca cârâia, cu penele zborșite, întinzând gâtul și uitându-se când c'un ochiu, când cu cel-lalt, gata să-i sară în cap. Și după un răs-timp, cucoana notărița, i-l da strigând:

«Nați-l, fa, nați-l... Nu te teme, că nu i-am făcut nimica, proasto... Da ia poftim mai beà, mătușă Anița dragă, o lecuță de vi-nișor...

— Nu, zău, mi-i destul, cucoană Zamfiră...

— Da mai beà o țârucă, săracul de mine, că doară nu-i otravă... Hai, norocul cel bă-trân să deà Dumnezeu...»

Și când erà soarele aproape de răs-cruci, bătrâna se sculà iarăși, să plece:

«De-acù mă duc, cucoană Zamfiră, că mata îi fi având treburi.

— Da n'am nici o treabă, mătușă Aniță, stai ca la dumneata acasă... Da poate îi fi vrând să ațipești oleacă, după masă... la sui-te, ici, pe pat, și te odihnește...»

Mai întâiu nu vroia, îi erà oarecum, apoi

se așeză pe marginea divanului, acoperit c'un lăicer vărgat, de lână.

Cucoana Zamfira strângea farfuriile, aruncă fărămiturile la pui, dădeă c'un ștergar muștele afară, și închizând, apoi, ușa, lăsă perdeaua trandafirie, de stambă, și s'așeză în fundul patului.

Puii, după ce mâncau, se ociau, sub aripile cloștii, și tăceau. În liniștea și umbra care se întindea, în răcoarea ușoară, părea că plutește o lene dulce, aducătoare de somn. Ceasornicul din perete își primblă somnoros limba de alamă, mai încet parcă, gata s'adoarmă. Din când în când, de sub aripele cloștii, izvoră un piuit ușurel. Și vorbele picurau tot mai rare, până când mătușa Anița își lăsă capul pe perină și ațipea.

La amează venea cuconul Costache de la primărie, și așezându-se la masă, întrebă încet, întorcând ochii spre bătrână:

«Ei, i-ai vorbit?»

— Nu încă, răspundeă cucoana Zamfira; n'a venit vremea.

— Ce n'a venit vremea, frate, vrei, se vede, să-l dea altuia și pe urmă să-i vorbești!

— Mă rog, lasă-mă pe mine, că știu eu ce fac: lucrul trebuie făcut cu socoteală, nu așa, cum crezi dumneata: cu încetul se face oțetul...»

Mătușa Anița, slabă, dormea greu, toropită de vin; câteodată deschidea, o clipă, ochii, și zărea în jurul mesei, ca printr'un painjiniș, pe cucoana Zamfira, pe cuconul Costache, pe Ghițișor și Ionica; auzea glasuri, ca într'un vis, auzea glasul blajin al cucoanei Zamfira:

«St, mai încet, că se trezește mătușa Anița...»

O vedea nelămurit, c'un deget la gură, și se gândea:

«Ce suflet bun are cucoana Zamfira... Bună, s'o pui la rană... Dumnezeu s'o bucure și să-i ajute, după cum gândește...»

I se ridică, în piept, o undă caldă; o adiere de mângâiere îi trecea prin suflet; se simțea bine acolo, pe divanul moale, în odăița albă, și adormea din nou.

Târziu, când deschidea ochii, era liniște. Cucoana Zamfira dereteca, umblând, ușoară ca o umbră, în lumina ce pătrundeă, scăzută, prin perdea.

Și-o mireazmă bună, de zahar ars și de coarjă de măr, aromea încăperea. :

«Ei, cum ai dormit, mătușă Aniță ? o întrebă notărița cu voie bună.

— Bine, tare bine, m'am mai hodinit...» răspundeă bătrâna, ridicându-se, îmbujorată de somn, și îndreptându-și pe la urechi barizul negru.

Cucoana Zamfira dădea perdeaua la o parte și deschidea ușa, și lumina albă, tremurătoare, năvălea în odăiță, strălucind veselă, zâmbind fericită pe sfeșnicile de alamă, de pe dulap, pe paharele și farfuriile, de pe masă, ca și în nemărginirea albastră de afară, săgetată de zborul rândunelelor.

Mai stăteau, ce mai stăteau, de vorbă. Apoi mătușă Anița se ridica, sprijinindu-se în mâni, și își lua cârja de lângă pat :

«Deacuma mă duc, cucoană Zamfiră.

— Da mai stai, mătușă Aniță, ce te grăbești așa.

— Ba nu, mă duc, mă duc, că doară mai am și eu casă, n'oi sta tot aici pe capul matală.

— Da ia mai zăbovește oleacă, să-ți dau acasă o țără de cafeluță râșnită...

— Nu, zău, lasă, cucuoană Zamfiră, nu-destul c'am băut la mata cafea, să-mi mai dai acù și acasă.

— De ce să nu-ți dau, mătușă Aniță? Prinde bine, care nu se mai află, o cafe-luță neagră, colo, când te scoli... Uite ici o lecuță de cafea râșnită, dincoace o lecuță de zahar, uite și romușor...»

Bătrâna mulțumea, și coborà prispa, sprijinită de notăriță, care o petrecea, totdeauna, până la portiță. Acolo mai stăteau, un răstimp, de vorbă.

Pe ulița umbrită de răchițele întinerite și poleite de lumina piezișă a soarelui, treceau spre horă, grăbite și îmbujorate, fete subțirele și gătite, cu flori în cosițe; treceau, călcând sprinteni, ca după o cântare voioasă, flăcări cu bondițele înflorite. Flăcării zvârleau glume și fetele plecau ochii luminoși, c'un zâmbet ușor. Iar bătrânii pășeau încet, așazat, sfātuind cu glasuri domoale.

În bătătura rateșului, în lumina și mirezmele primăverii, pornise hora, legănată și potolită. Și viersul subțire, al scripcei, venea slăbit de departare, pe deasupra livezilor înflorite, — venea cu o umbră de mâhnire

stăpânită, pe când hangul moale al cobzei străbătea ca un zumzet somnoros de albină.

«Apoi să ne vedem sănătoase, cucoană Zamfiră.

— Să ne vedem sănătoșele, mătușă Aniță dragă, și mai poftim pe la noi.»

Asfințitul coborà cu răcoarea lui umedă, și în taina ce aducea din văzduh, mierlele prindeau a flueră ușurel, în sălașurile lor încărcate de flori.

Și pe când mătușa Anița se depărta, bocănind încetinel cu cârja, cucoana Zamfira mai cuvântă odată, cu glasul plin de dragoste:

«Să ne vedem sănătoșele, mătușă Aniță dragă, și mai poftim pe la noi...».

II.

Prin luna lui Cuptor, începù a se duce la mătușa Anița și coconul Costache, — se duceà în zilele de sărbătoare, când era frumos: cu cucoana Zamfira, cu Ionică și cu Gheorghită.

Fiindcă eră mai de-a dreptul și mai răcoare, mergeau prin grădini, pe cărări. Livezile, încarcate de roadă, dormeau adânc în căldura după amiezii. Nu se clătina o frunză, un fir de iarbă, — parcă plutea, în aerul fierbinte, ceva care avea puterea de-a încremeni toate lucrurile.

Câte odată, vedeau, printre trunchiurile negre, o vacă priponită de un copac, stând tolănită jos, toropită de căldură, și rumegând a lene, gânditoare, cu ochii pe jumătate închiși. La pașii lor, își contenea rumegatul și ridicând capul, să uita, o clipă, cu ochii ei triști, umbriți de gene lungi, apoi îl pleca și prindea a mesteca iar, încet, îngândurată.

Uneori dădeau de un cal, care păștea iarba pletoasă, apărându-se, leneș, de muște; ridica și el capul, îi privea, un răstimp scurt, apoi începea iarăși a ronța, fluturându-și coada.

După vr'o jumătate de ceas de drum, pe cărările acoperite cu horbota neclintită a umbrelor, ajungeau la poarta țarinei.

Mătușa Anița îi întâmpina întotdeauna cu voe bună, întreba, cătând c'o lumină de zâmbet la Ionică și la Ghițșor:

«Da cuconașii ce mai fac, sănătoși ?

— Slava Domnului, cât niște Cazaci, răspundea coconul Costache.

— Tare bine, tare bine, dacă-i sănătate toate's bune...»

Apoi intrau cu toții, în livadă. Mătușa Anița le așterneà subt un vișin rotat, în iarba moale ca matasa, un lăicer vrâstat, zicându-le cu glasul ei cântător :

«Ia poftim și stați colea, la răcoare, că-i curat raiul lui Dnmnezeu în grădină...»

Eara o liniște de basm în colțișorul acesta binecuvântat. Copacii bătrâni își aplecau crengile, încărcate de roadă, până în iarba pletoasă, din care se înălțau, ca niște cupe pline cu vin roș, macii zvelți.

Zarzarele păreau, în lumină, niște fructe de aur; vișinile străluceau ca niște boabe de rubine. În față, se vedeau câmpiile, până în Bucovina, unde se perdeau într'o ceață albastră ca fumul de țigară; se zărea vama românească și acea nemțească, ca două puncte albe. Lanurile, verzi și galbene, păreau niște lăicere uriașe, întinse la soare.

Mătușa Anița, le aduceà acolo zarzare și vișine.

În liniștea ce-i împresură, venea, la răstimpuri mari, din țarina nemărginită, adormită la soare, un glas perdut de pitpalac. O albină rătăceă, bâzâind somnoros, pe deasupra merilor, perilor și vișinilor întinse la uscat, pe prispa din fața casei.

Împrejur plutea mireazma ușoară a fructelor pârguite și-o lene dulce, care ademenia la somn. Și cuconul Costache, după ce mâncă zdravăn, își puneă pălăria peste față și ducându-și mânilor subt cap, adormea tun și începea, îndată, a horăi. Ionică și cu Ghițișor se făceau nevăzuți, în livadă; iar cucoana Zamfira și cu mătușa Anița s'așezau pe prispă, la umbră, și prindeau a sfătui cu glasuri molcome.

...După un an, se zvonî prin sat, că mătușa Anița a făcut danie, cuconului Costache Manoliu, cu hârtii în regulă, întărite prin tribunal, căsuța de la poarta țarinei, cu livada și cu cele două fâlcii și jumătate de pământ din dealul Țapului.

Bătrâna se mutase la notar, și întotdeauna, când o întrebă cineva cum o duce, răspundeă, clătinând din cap, cu glasul ei cântător și plin de duiosie:

«Doamne, buni oameni, mamă, — buni amândoi ca pânea cea caldă... Dumnezeu să le ajute și să-i norocească. Așa-așa, că tare's buni, mamă...»

De cum se desprimăvără și până târziu, când argintă bruma livezile și coperișurile, — dormeă pe prispă — afară. Iarna sălășluia pe cuptor, la căldură. Se simțea nespus de fericită în noua ei viață, și aveă, uneori, simțimântul unui om care a rătăcit într'o noapte neagră și geroasă, și deodată s'a pomenit în căldura dulce a unei odăiți curate, în lumină prietenească și — între fețe blajine.

Pe Ghițișor, când îl căutai, sfătuiă cu mătușa Anița. Aveă întotdeauna, puiul acesta de om, gust de vorbă :

«Mătușă, mătușă...

— Ce-i gândăcelul mătușei?

— De ce fac așa rândunelele?» întreba Ghițișor cu glăsușorul lui subțirel, arătând c'un degețel cuibul de pământ de subt streășină.

Înlauntru, în liniștea asfințitului, se auzeă un ciripit ușurel, tainic :

«Vorbesc și ele, în legea lor, răspundeă mătușa Anița.

— Da ?

— Da, gândăcelul mătușei.

— Da ce vorbesc ?»

Bătrâna ascultă, o clipă, încordat, cu ochii ațânțiți asupra cuibului, apoi șoptea :

«Ia uite ce frumos dorm puii ! — spune bărbatul ; iar nevasta zice încetișor : St ! vorbește mai încet, omule, să nu-i trezești !»

Ghițișor asculta un răstimp, cu luare aminte, cu ochișorii la cuib, și întreba în șoptă :

«Da acù ce spun ?

— Acù, gândăcelul mătușei, s'au trezit puișorii și rîndunica le cântă să-i adoarmă.

— Și cum le cântă ?

— Le cântă : Haida nani cu mama, că mama va legănă...»

Și Ghițișor rămânea ascultând, minunat, cu ochii ațânțiți asupra sălașului rîndunelilor.

Altădată se alipea de bătrână și-o ruga :

«Mătușă, mătușă, hai, mă rog matale : barbă-bărbărie !»

Și mătușă Anița zâmbea dulce și începea a rosti moale, pe același glas, prinzând pe rînd, cu două degete, — degetul cel mare și arătătorul de la mâna dreaptă, — părțile rostite :

«Barbă-bărbărie,
Gură-gurărie,
Nas-năsăluc,
Ochi-bazaochi,
Sprincene-coțofene,
Frunte-vălătuc...
Hap, de țuțuluc!»

Și-l apucă, repede, de cărlionțul auriu, de pe frunte; iar Ghițișor dădea capul pe spate și începea ași tremură gușa într'un răs argintiu, care răspândea, parcă, lumină împrejur.

În sările lungi, de iarnă, stă ghemuită lângă vatră, pe scăunașul cu trei picioare, și înșiră cu glas molcom întâmplări grozave cu Turci și Volintiri, ori spunea o poveste care începea, întotdeauna, cu: «A fost odată ca nici odată...»

Și Ghițișor și cu Ionică ascultau c'o lumină de vis, pe fețele aurite de foc. Cucoana Zamfira stă pe laiță, aplecată asupra unei cusuturi, cuconul Costache horăia, într'un cot, pe pat. Iar pe marginea cuptorului, motanul clipea somnoros, și ochii rotunzi îi licăreau, în umbră, când ca doi bani de aur, când ca două rubine, când ca niște petre de smarald.

Ș'așa, mătușa Anița o ducea mai bine

de cât se gândise: dimineața nici odată nu-i lipseà cafeaua cu lapte, masă bună aveà, cafea neagră cu rom, regulat, la amează și sara. Numai Ionică, care erà capiștea tuturor comèdiilor, o cam năcăjia uneori: scoatea limba la ea, îi juca înnainte, într'un picior, strigând:

«Știrba baba-cloanța, cloanța-cotoroanța... Știrba baba-cloanța, cloanța-cotoroanța.....»

Până când da peste el cucoana Zamfira și prindeà a strigà, supărată foc;

«Ia stai, că pun eu mâna pe tine, deavol împelițat ce ești... Nu ți-i rușine obrazului, s'o strâmbi pe mătușa? De asta îți spune povești, hai? Las'că oi dà eu cu crucea peste tine, te-oi dobzalà eu, vierme ne-adormit ce ești!»

Ionică atuncea o tulea pe ușă, afară, iar mătușa Anița îi luà, întotdeauna, apararea, cu glasul ei blajin:

«Da lasă-l, cucoană Zamfiră, în pace,— copil, ce vrei...»

— Copil? Apoi dacă-i copil, să-și caute de joacă și de cărți, nu să strâmbे oamenii... Nu vezi dumneata? Toată ziuica numa de blăstămății se ține; nu ea, oameni buni,

și el o carte în mână, ferit-o Sfântul...
Las'că mi-i cădeà tu în palmă *dimoni!*..»

Și într'un târziu, în liniștea ce se întindeà, din odaia de alături, glasul lui Ionică se înălță cuminte :

«Calul este un animal domestic... Mărul este un pom... Ionel este un copil silitor...»

Ori își spuneà, pe nerăsuflăte, poeziile:

«Toți cu inima cuminte,
Ție, Doamne, ne-închinăm...
Tu, cu darul tău, prea sfinte,
Ne-ajuți oameni buni să fim,
De greșeli să ne ferim,
Țara noastră s'o iubim...»

Și îndată după asta, ca și cum ar fi fost o singură bucată:

«Inger, îngerașul meu,
Ce mi te-a dat Dumnezeu, —
Totdeauna fii cu mine
Și mă — 'nvață a face bine... —
Eu sunt mic, tu fă-mă mare;
Eu sunt slab, tu fă-mă tare...»

* * *

Câteodată, cuconul Costache veneà cu chef, și atunci se trântea pe pat, cu fața'n

sus, și începea a mugî gros, ca din fundul unui poloboc :

«Ploscuța mea, iubit vas,
Pasăre cu dulce glas:
Eu la gură te ridic,
Tu îmi cânti, coglic, coglic!»

Cântec învățat dela prietenul dumisale, Sfinția-sa părintele Grigore Ciocârlie.

«Săracul de mine, da mai taci odată, omule, c'o zice lumea c'ai 'nebunit...» striga cucoana Zamfira.

Iar cuconul Costache, prindea a răcni mai cumplit, cu'n zâmbet foarte fericit, închizând din ochi și legănându-și capul pe perină, la dreapta și la stânga, în tactul cântecului.

Două patemi avea domnul notar: rateșul din sat și berăria lui «madam» Chafer, de la vama Cornu-Lunci, din Bucovina.

La madam Chafer făcea cuconul Costache chefurile cele mai strașnice, în tovărășia cuvioșei-sale părintelui Grigore Ciocârlie și a domnului primar.

De obicei, plecau cu brișca Sf. sale. O luau pe drumeagul plin de hopuri, zis: drumul lui Tomșa-Vodă; eșau în deal, la

șleahul neted, ca în palmă, a lui Mihalache Sturza, și cum Murgul părintelui era foc de iute și — în cale nu era nici o crâșmă, cel mult într'un sfert de ceas, erau la vamă și treceau în Bucovina, la madam Chafer.

Și unde se încingeau niște chefuri ca acele, de se ducea vestea, ca de popă tuns, iar după ce se închidea vama, de multe ori veneau și funcționarii noștri, cu nevestele.

La început, bere și popici, apoi, într'un târziu, părintelui îi venea gust să cânte, și atunci întindea mâinile înainte, ca pentru binecuvântare, și, lăsând capul pe spate, închidea ochii și dădea tonul:

«Muuulți, muuulți... Mă rog, mă rog, și cucoanele să cânte, musai, altfel n'am înțeles nimic... Nu, zău, v'o spun drept, pe onoarea mea... Madam Chafer, dacă ești bună: *repetirt*, mă rog matale... Altfel, n'am înțeles nimic... Mă rog, atât, am mântuit vorba... Muuulți... Muuulți... Așa, bun... Una, două, trei...:

«Muuulți a-a-ani trăeaaască
Țaaara ro-o-omâneaaască...
Muuulți — muuulți, muulți ani,
Mu-ulți ani trăeaaascăăă...»

Mai întâi răsuna numai glasurile groase ale bărbaților și versul limpede al piculinei domnului vameș; apoi prindeau a se înălța și vocile subțirele ale cucoanelor. Și părintele se—înfierbânta, închideà ochii, își umflă pieptul și dădea drumul cântecului, cu gura deschisă mare, de tremurau geamurile, pe când glasul de bas, al domnului notar, vueà ca un tunet departat.

Apoi, după cântecul acesta, cuvioșii-sa părintele Ciocârlie, începeà a ofta cu lacrimile pe obraz :

«Dulce Bucovină,
Veselă grădină,
Cu pomi roditori,
Și mândri feciori !»

Și prindeà, deodată, a strigà, cu glas mare :

«Fraților, haideți să luăm Bucovina, fraților...»

Tovarășii începeau al trage de mânecă, speriați. Părintele se suparà și prindeà a răcnì mai cumplit, bătând cu halba în masă :

«Eu nu mă tem nici de-Împăratul, fraților... Eu bre, îs ostaș de-a lui Ștefan cel

mare... Hai să luăm Bucovina, fraților! Dulce Bucovină...»

Atunci, cu chiu cu vai, îl luau, mai mult pe sus, și-l treceau în vama românească, pe când Sf.-sa se sbătea și răcnea, cât ce putea, că vrea să ia Bucovina.

III.

Au trecut trei ani, de când s'a mutat mătușa Anița la cuconul Costache, și în toată vremea aceasta n'a avut de ce se plânge. Câte odată, însă, i s'a părut că ochii mărunți ai cucoanei Zamfira au o lucire ciudată, când se uită la ea, — o lucire rece, care o neliniștea și-i trezea, uneori, în fundul sufletului, un fior ușor de frică, fiorul acela tainic, cel simți în fața necunoscutului.

Privirile acestea le avea, mai cu seamă, în zilele în care venea domnul primar, care întotdeauna, cum intră pe ușe, avea obiceiul se întrebe, râzând c'o poftă nespusă :

«Tot n'a murit baba, ha? Ei, bată-vă să vă bată, că bună negustorie a-ți mai făcut... Asta, bre, are să trăiască cât zidul Goliei...»

Vorbele acestea intrau ca niște ace în

inima cucoanei Zamfira, răscoleau tot veninul sufletului ei mic, și, cu încetul, simțea în întreaga sa ființă crescând o ură neîmpacată împotriva bătrânei. Și după o bucată de vreme, mătușa Anița băgă de seamă că notărița, când îi aduce mâncarea, e tot cu sprincenele încruntate. Și se întrebă de multe ori, mirată, ce-o fi având, oare, cucoana Zamfira cu ea. Și gândind că poate i-a greșit cu ceva, începea a-și perindă prin minte zilele, cercetându-le cu de-amănuntul; dar nu se găsea, niciodată, cu nimic vinovată, și'și zicea :

«Cine știe ce-o fi având; fie-care om își știe necazurile lui...».

Apoi se gândea :

«Poate e supărată, săraca, din pricina cuconului Costache, care, acum în urmă, a cam îndesit-o cu chefurile...»

Într'o zi i se părù cafeaua cu lapte mai subțire și mai amară. În altă zi i s'a părut că i-a dat mâncare mai puțină și că i-a aruncat o privire ascuțită, rea, stăpânită repede. Și într'o dimineață, intrând cucoana Zamfira, iarăși încruntată, și trântind mâin-oasă ceașca cu cafea pe marginea cuptoru-

lui, mătușa Anița o întrebă cu sfială, cu glasul ei blajin și dulce ca o mângâere:

«Nu știu, mi se pare mie, ori mata ești suparată, cucoană, pe mine...

— Ei, bine că-ți pare... Acù erà să zic!..»
bonbăni, hursuză, cucoana Zamfira, cu un glas care nu i-l cunoștea, și eșind, trânti așa de tare ușa, că zângăniră paharele de pe masă.

Bătrâna ramase, o clipă, cu ochii țintiți asupra ușei, nedumerită, apoi începù a sorbi încet, din cafea, în linistea grea care o împresurâ. De astă-dată, i se părù cafeaua mai subțire ca întotdeauna; parcă erà cu apă'n două, și se gândi:

«Oare ce-o fi având cucoana cu mine?»

Innăuntru erà tăcere, numai un lemn țiuia încet, pe vatră. Afară se cerneau leneș, flori mari de zapadă. Și deodată, din odaia de alătura, porniră niște glasuri nedeslușite; glasul gros și cam pe nas al notarului și glasul subțire, tăios, al notăriței.

Bătrîna își aținti urechia:

«Dracu ne-a pus să ne luăm belea capului? zise cucoana Zamfira.

— Asta are să ne îngroape ea pe noi!»
făcù notarul.

Urmâ, după aceasta, un răstimp de liniște și glasul notarului se auzi iarăși :

«Cum n'o trăi calul dracului? Nu vezi, toată ziulica, crapă și dospește pe cuptor!»

Apoi glasul tăios, al notăriței :

«Las' c'o vedea ea de-acù cafea cu lapte, când și-o vedea ceafa... Ptiu, ucig-o crucea de holeră, da ce, acasă, la tată-su și la mă-sa, cu cafea cu lapte a crescut?»

După câteva clipe, ușa scârțâi și mătușa Anița lăsă repede capul pe perină și închise ochii. Cucoana Zamfira intră și luă ceașca de pe marginea cuptorului, și ațintind pe bătrână, cu ochii plini de răutate, zise :

«Așa ! Ai crăpat, ucigă-te toaca holeră, și acù dormi, dormire-ai somnul bunicei !»

Și din ziua aceasta, răutatea notăriței începu a-și picură, zi cu zi, veninul în sufletu bătrânei.

Într'o, zi îi luă plapoma ; în altă zi, cerga miștoasă, pe care dormea ca pe-o saltea. Și acum, când eră ger, bătrâna nu putea adormi, până târziu, de frig și tremură ghemuită sub un lăicer vechiu, ascultând vuetele felurite ale vifornițelor de afară.

Ionică, când auzea pe cucoana Zamfira

blestemând-o pe mătușa Anița, simțea, de multe ori, ca o undă de bucurie neînțeleasă; își dădea samă, nelămurit, de ura care ră-tăcea ca o fiară, împrejurul bătrânei, și ceva îl împingea, mereu, s'o chinuiască; și de câte ori o chinuia acum, fără nici o frică, ochii lui licăritori, ca argintul viu, prindeau pe feța cuconului Costache și-a cucoanei Zamfira un zâmbet fugar.

Ziua, când bătrâna ațipea, Ionică venea tiptil, c'o cană de apă, rece ca ghiața, și-o turna, toată, peste ea. Mătușa Anița sărea în sus, ca mușcată de șarpe, și căta cu spaimă împrejur. Iar cucoana Zamfira își mușcă buzele, ca să nu râdă, și strigă, cu jumătate de glas :

«Te-oi așeza eu lui tătâni-tu, vierme neadormit...»

Pe aproape de sărbătorile Crăciunului, bătrâna se îmbolnăvi și slăbi așa de tare, că nu se mai putea coborî de pe cuptor. Apoi, în curând, nu mai putu lua în gură decât oleacă de lapte. Ziua era mai liniștită; dar cum venea noaptea, prindea a tremura, cutreerată de fiori de ghiață, ghemuită cu genunchii la gură, sub învălitoarea săracă.

Ca printr'o negură, vedeà ornicul vechiu din perete, — ce-și picură, ca dintr'o odaie departată, tictatul leneș, — dulapul de tei, masa, în jurul căreia se adunau cu toți, la amează și sara. Ca prin vis, auzeà șoptindu-se : « S'a sfârșit, numai are mult de — acù... »

Apoi venira sărbătorile nașterii Domnului, și prin ceața deasă ce-o împresură, auzeà, ca niște glasuri de heruvimi, cântările stellarilor. Perdută, ca din altă lume, veni până la ea larma colindătorilor. Sara simțeà, acum, lumină până târziu, auzeà, râsete vesele, vorbă, simțeà mireasma dulce, fină, de apă de flori, a turtelor. Și uneori, negura d'împrejur se îndesà, zgomotele vieții se depărtau și mai mult ; iar câte odată o cucerea, de la picioare spre inimă, o suflare ghețoasă, o suflare a morții, parcă, și deodată o înghițeà o noapte și-o liniște de mormânt, și după aceasta, simțeà că se cufundă lin în gol, ușoară ca un fulg.

Și într'o zi, cucoana Zamfira, băgă de seamă că mătușa Anița e slabă tare și se înăbușă : sta cu fața 'n sus, cu ochii arzători, în orbitele pline de umbră, ațintiți asupra podului

și horcăia cu gura cascată, ca o pată neagră pe fața galbenă, fără pic de sânge.

Atunci, c'o lumină neobișnuită în ochi, notărița trimise repede, pe cuconul Costache să-l cheme pe părintele Ciocârlie, și scoțând o lumânare subțire, de ceară, din saltarul mesei, o puse pe marginea cuptorului și se așeză pe pat, cu mâinile subpuse, cu ochii răi la bătrână.

În casă eră liniște, numai horcăitul bătrânei se auzea și tictacul regulat al ceasornicului.

Părintele sosî îndată, singur, — căci domnul notar se dusesse la primărie, — și zâmbi, de la ușă, mângâindu-și barba, parc'ar fi vrut, să zică : «Noroc să dea Dumnezeu !»

Iar Cucoana Zamfira, ridicându-se, zise, c'o umbră de mâhnire pe față :

«Îi slabă tare părinte ! Ce nu i-am dat, ce n'am făcut, pace !

— Ce sâ faci, cucoană Zamfiră, cum o vra Dumnezeu, murmură părintele Ciocârlie, punându-și patrafirul ; cu voia lui Dumnezeu nu te poți pune !»

Și după ce ceti și-o împărtăși, cucoana Zamfira vorbi, din nou, c'un oftat ușor :

«Bine c'o văd, părinte, împărtășită, că tare mă mai temeam c'o muri așa, săraca, fără sfânta împărtășanie...»

Apoi, după un răstimp de tăcere, adăugă cu glas molcom și plin de duioșie :

«N'a avut și ea, sărăcuța, parte mai multă vreme, de trai bun... Că la mine, nu că mă laud, da nu'i lipsea nimica, nu, nu sărăcuța... Dimineța, cafeluță bună cu lapte ; la ameză și sara, ce mâncam noi mîncă și ea ; cafeļuța neagră, cu romușor, nu-i lipsea nici odată. Dacă n'a avut noroc, sărăcuța...»

Ziua trecu în așteptarea morții. Bătrâna stă neclintită, c'o lumină de spaimă în ochii ațintiți asupra tavanului, și răsufierea îi șueră ca un șarpe ; iar plapoma murdară i se ridică regulat, în dreptul pieptului.

Înserarea veni, tristă, și umplu odăița cu o înfumurare ușoară, în care focul sărac de pe vatră, părea mai viu.

În liniștea, ce stăpânea cuprinsurile, începù a tocă de vicernie, întâiu rar, apoi mărunț, c'o îmlădiere duioasă, de cântec. Și florile de zăpadă, se cerneau, mai leneș, în lumina scăzută, stăpânite, parcă, de-o tristeță nemărginită.

Se auzi cineva, la ușă, scuturându-se de omăt, și cuconul Costache intră, cu mustățile albite de chiciură, și întrebă încet:

«Tot n'a murit încă?»

Apoi își scutură, în mijlocul casei, căciula, de zapadă, și dezbrăcându-se de spențerul cu gulerul de blană de vulpe, se tolăni, cu fața'n sus, pe pat, și își aprinse o țigară.

Sara veniră musafiri: părintele cu preoteasa și primarul cu primărița. La ușă se auziră șoapte:

«N'a murit încă?»

— Nu, da n'are mult saraca...» răspunse cucoana Zamfira, c'o tremurare de duioșie în glas.

Și cu toții se apropiară de cuptor. Domnul primar răcni:

«Ei, cum îți mai este, mătușă Aniță?»

Bătrâna stă neclintită și gemea încetișor. Și domnul primar zise, mai încet:

«S'a sfârșit, de-acù: sapa și lopata!»

După aceasta, trecură, cu toții, în odaia de alătura și s'așezară în jurul mesei:

«Cel mult până în ziuă dac'o mai duceo, zise, cu siguranță, domnul primar.

— Da bine că scăpați!» oftă cucoana pri-

măriță. Iar cucoana Zamfira murmură cu duioșie :

«La ce săraca, zău, că-mi pare rău, cucoană Olgă... Uite, vezi mata, mă deprinsesem cu dânsa... N'a avut și ea, sărmana, parte mai mulți ani de un trai mai bun ; că la mine ca'n sânul lui Avram trăia, cucoană Olgă... Nu că mă laud, da am îngrijit-o ca pe mama mea. Dacă n'a avut noroc săraca...

— Ce să faci, cuvântă părintele ; viața omului, ca floarea câmpului, cucoană Zamfiră...

— Așa-i, așa-i, părinte!» oftă, c'o mână la gură, cucoana notărița, și ridicându-se, aduse o cană cu vin și o tabla cu pahare și c'o farfurie cu turte.

Cucoana Zamfira, mai aruncă câteva lemne în sobă și închise portița, și când o deschise, în luminile fugare ale focului, lucrurile, ca înveselite dintr'odată, începură a-și zâmbi fericite, ca niște ființi însuflețite.

Ionică și cu Ghițișor adormiseră, în umbră, pe divanul albastru, din fața sobei.

Domnul primar scotea, voios, bilele din săculeț, și ridicându-le în lumină, strigă tare :

«Tinerica ! Ochelarii ! Douzeci și cinci, ca la poliție ! Stâlpii Moldovei ! Ce stai și nu pui

nimica, cucoană Zamfiră? Dă-mi voe, mă rog, să scot un număr și pentru mata... Iacătălâi : Războiul! Și unul pentru părintele : Bunicul!

— Mersi-mersi!» strigă Sfinția-sa, dând, în toate părțile, șiret, din ochi și scărpinându-și nasul roș, c'un zâmbet viclean.

Bucățelele de sticlă luceau lin pe cartoanele cu numere, în lumina prietenească a lămpii din mijlocul mesei. Și mireazma dulce a apei de flori de pe turte, îmbalsamă odaia. Paharele se deșertau, ca prin minune, și cucoana Zamfira le umplea mereu, zâmbind.

«Halt, gata, domnule primar! strigă părintele; dând iarăși din ochi, și luând, cu stânga, farfurioara cu gologani, o răsturnă în palma dreaptă și dădù drumul banilor în buzunarul antereului.

— Cine mai strigă? întrebă domnul primar, întinzând săculețul.

— Subsemnatul!» cuvântă domnul notar, trăgându-și mustățile lungi și roșcate, cu vârfurile, pătrunse de lumină, galbene, străvezii, ca izvodite dintr'un fum.

Pitacii sunară în farfurioară, și domnul

notar începù a strigà. Iar părintele Ciocârlie, la fiecare număr, răcneà : «Mersi mersi !» zâmbind șiret și făcând din ochi.

Într'un târziu, după ce se sfârși jocul, Sfinția-sa, părintele Grigore, izbucni deodată, așa din senin, c'o umbră de mânie în glas :

«Măi, unu'i popa Ciocârlie în Țara Românească... Măi, a dracului să fiu, na, dacă nu-i așa...»

Primarul și cu notarul schimbarâ o privire de înțelegere, și-și zâmbiră tainic. Cel din urmă zise trăgănat, trăgându-și mustățile :

«Așa-i părinte...

— Măi, eu îs ostaș de-a lui Ștefan-cel-Mare ! răcni, din nou, părintele, trântind cu pumnul în masă.

— Așa-i părinte, rostì cuconul Costache.

— Măi, cal ca al meu n'are nimeni, pun gâtul, na... A dracului să fiu...»

Apoi, înduioșindu-se deodată, oftă cu glas moale :

«Săracul Murguț, îl am de pe când eram ostaș de-a lui Ștefan-cel-Mare, măi...

Ștefan-Vodă, Domn cel mare,
Samă pe lume nu are,
De cât numai sfântul soare...

Mă rog, atât, am mântuit vorba, nu mai zic nimic...»

Cu toții ascultau, c'un zâmbet stăpânit. Iar părintele vorbea cu glas moale, cu fața umbrită de melancolie, ca de-o aripă nevăzută, cu ochii închiși pe jumătate, în gol, parcă privea ceva în depărtare:

«Satul ista a fost, măi fraților, pentru mine, numai ia așa, un loc de popas: când se mântuia războiul, mă lăsam și eu aici, în vale, să-mi hodinesc cele ciolane... Acù, nu-i vorbă, stau cam de mult prin partea locului, da când s'o trezi, odată ș'odată, măi tată, moș-Ștefan, și-o pune buciul la gură și-o începe a chema cu jale — atunci am să încalec iară, măi fraților, Murguțul ca'n tinerețe... Mă rog, atât, am mântuit vorba, nu mai zic nimic...»

Ușa, dela mijloc, eră deschisă. În întuneric, pe cuptor, mătușa Anița gema, și, câteodată, îngână încet:

«Cuconiță, cuconiță, mi-i sete cuconiță...»

Și, în undele de foc ale frigurilor, începù a aiura, vorbind cu glas slab, ca o adiere:

«Mi-i foame cucoană, mi-i foame... Dă-mi, mă rog matale, o bucățică de pâne...»

Și după aceasta, prinse a plânge încetinel:

«Nu mă bate, cucoană, nu mă bate...
Iaca, nu mai cer, numai nu mă bate...»

Apoi urmâ un răstimp lung de liniște, în care se auzi undeva, lângă vatră, țirând încetișor un greer. Și glasul bătrânei se ridicâ iară; dar acuma vesel, întinerit, c'o mlădiere de dragoste caldă:

«Mărioară, Mărioară, vină, mamă și ține vițelul, că nu pot mulge...»

După câteva clipe de tăcere, vorbi iarăși:

«Lasă-l, mamă, de-acù să sugă, saracul...»

Apoi, c'o tresărire:

«S'o trezit, flăcăul mamei!»

Și c'o dragoste nemărginită:

«Da cine l-a ocărât pe el, mă rog? Stai că-i dă mama lui să sugă... O, sărăcuțul, că flămând mai erà...»

Și după câteva minute:

«Așaaa! Haida, de-acù, să dormim, să ne facem mari...»

Și-un cântec subțirel, de leagăn, începù a adia dulce, în întuneric:

«Haide nani, puiu mamii,
Haide nani, nani, na...»

Mosafirii plecaseră, de mult, și cucoana Zamfira și cu cuconul Costache se culcaseră.

În casă eră acum liniște adâncă, afară liniște. Numai ornicul vechiu își picură clipele rar, regulat, răsunând mai puternic, parcă, în tăcerea ce se întinsese. Mătușa Anița se liniști și ramase cu ochii deschiși asupra fereștrii, prin care se vedea crai-nou, plutind ca o barcă de aur, micșorată de departare.

IV.

Iarna trecu, în așteptarea morții; dar moartea nu veni, și pe la începutul lui Prier, bătrâna începù a se înfiripà, însă rămase mută și c'o ușoară tremurare a capului și a mânilor. O foame grozavă îi chinuia acum trupul slab, și când cucoana Zamfira îi aducea strachina, c'o leacă de lapte pe fund, sfredelind-o cu ochii ei mărunți și plini de răutate, mătușa Anița, arată, cu mâna tremurătoare, la gura arsă de boală, și prindea geme : a «aaa... aaa...» tremurându-și capul. Iar cucoana Zamfira striga :

«Ce, nu-ți ajunge, ha? Sac fără fund!

Toată ziua ai tot crapa, ucigă-te toaca de holeră!»

Și eșea, trântind ușa.

La amiază și sara, încăperea scundă se umplea de mirodeniile calde ale mâncărilor, și bătrâna zărea, ca printr'o sită deasă, aburul bucatelor înălțându-se în lumină; auzea, ca dintr'o odaie îndepărtată, glasuri, râsete, sunete de farfurii. Și atunci începea a geme, iarăși, arătându-și gura, cu ochii ațintiți asupra farfuriei din mijlocul mesei. Și cucoana Zamfira răcnea, cu răutate:

«Ei, mai așteaptă, că nu te-o lua dracu!»

Iar Ionică râdea, c'o poftă nespūsă, de gemetele bătrânei.

Și arătându-i mâncarea, strigă tare, ca să-l audă:

«Da poftim la masă, mătușă Anișă, că se răcesc bucatele... Poftim, mă rog matală, la masă...»

Numai lui Ghișor îi eră milă de ea, și când nu eră nimeni în casă, fură pâne din dulap și i-o dădea repede, c'o frică nespūsă în ochisorii albaștri. Și mătușă Anișă rupea, cu gura, bucăți mari și înghițea cu lăcomie, cătând, cu spaimă, spre ușa.

Cuconul Costache, când venea acuma cu chef, strigă, de la ușă, cumpânindu-se:

«Tot n'a murit talpa iadului, Zamfiro?»

Și apropiindu-se, apoi, de cuptor, răcneă:

«Hei, tot n'ai murit, mătușo, ha?»

După ce s'a disprimăvărat, de-al binele, cucoana Zamfira a mutat-o pe mătușa Anița afară, pe prispă, în dosul casei. Acolo era mai liniștită, scăpase de Ionică, scăpase de întrebarea veșnică a lui coconul Costache, care îi trecea ca un cuțit prin inimă; iar ochii, sfredelitori și răi, ai cucoanei Zamfira, nu-i mai vedeă acum decât la vremea mâncărei. Stă toată ziua culcată la soare, în culcușul de fân, în mirezmele puternice ale primăverii.

Lumina strălucită a învierii, umplea văzduhul albastru cu un nemărginit zâmbet de fericire. Și, ceva din zâmbetul acela, pătrundeă și în sufletul bătrânei, în întreaga ei ființă slabă și chinuită.

Dimineața se trezeă în cotcodăcitul asurzitor al găinilor. Pe drumul umed de rouă, o fetiță ori un băițel, c'o vargă în mână, duceă o vacă la suhat. Căruțe, c'un cal, învăluite în nouri trandafirii de pulbere, treceau:

în goana mare, spre țarină. Treceau încet, scârțâind, carele, în pasul legănat al boilor. Apoi se întindea liniște adâncă, în care răsună flueratul mierlelor și cântecul somnoros al albinelor, în prisacă.

Câteodată venea, de undeva, un plâns de copil. Uneori, o femeie, strigă, c'o îmlădiere de cântec:

«Mărioară hă-ăi!»

Și răspunsul venea de departe, cu aceeași întorsătură de cântec:

«Aud-a-u-ud!»

Împrejur, subt cerul limpede și străveziu, ca o boltă de cristal albastru, se întindeau, la soare, livezile întinerite. În față se înălța dealul Cetățuiei, pe care toată ziua se vedeă cireada satului, ca o pată mare de zăpadă. Și cine știi unde, departe, peste grădini, se zăreă un colț de țarină, perdut, șters, într'o ceață albăstrie; se vedeau arăturile negre, ca niște șarpi uriași, cari se hodineau în lumina caldă, și arătorii și boii, ca niște gânganii albe, eșite la soare.

Înt'amurg, cireada se lăsă la vale, pe priporul repede, și păreă o cascadă înspumată, — și satul se trezeă, se umpleă de mugete.

Cumpenele prindeau a țipă, căruțele se întorceau, încet, din țarină, și Joeana intră, c'un muget scurt, și se ducea, întins, la sarcina de buruene, de supt nucul uriaș din fundul curței.

Prin ogrăzi se aprindeau focuri vioae. Apoi, târziu, în liniștea care se așterneă, se auzeau, numai gospodarii, de alătura, sfătuind cu glasuri domoale în lumina focului. Nu trecea mult, și vecinii se culcau pe prispă și glasurile amuțeau. Și mătușa Anița adormea în culcușu-i sărac, depănând în minte icoane și glasuri iubite.

De obicei, pe la miezul nopții, se deșteptă și stă așa, trează, două-trei ceasuri. Când era sărbătoare, în nopțile cu lună, flăcăii colindau satul cântând:

«Frunză verde mătrăgună.
Afară-i senin și lună,
Eși puicuțo și-mi dă gură,
Și-mi dă gura cu măsură,
Să-mi fie pe-o săptămână...»

Luna umpleă văzduhul cu pulberea ei argintie, și privighetorile păreau că se iau la întrecere, în tot satul, — vrăjite, îmbătate de lumina aceia de vis, de farmecul dumnezeesc al nopților acelora strălucite, făcute,

parcă, anume pentru iubire. În livada de alături, răsăreau, ca din pământ, două umbre. Și din adâncurile sufletului bătrânei, se înălță, ca dintr'un mormânt, fantoma albă a tinereții.

...Pe zi ce mergea, Mătușa Anița se simțea tot mai înfiripată. Soarele primăverii, care trezise, din somnul adânc al ernei, viața adormită în întunericul pământului, înălțând-o biruitoare la lumină, — strecură în întreaga-i ființă ca o hrană întăritoare, înălță, parcă, în mădulările ei bătrâne, seva pământului înviat. Și după vreo lună, bătrâna începuse să umblă, încetișor, pe lângă prispă, mai îndoită de mijloc, ca anul trecut, răzămată în cârjă și tremurându-și, mereu, capul și mâinile. Și când casa dormea, în lumina orbitoare a după amiezei, și pe fereastra deschisă izvoră horăitul regulat al cuconului Costache și al cucoanei Zamfira, — bătrâna se strecură, cu frică, în camară.

Lumina fierbea deasupra livezilor. Găinile stăteau culcate în umbra gardului, toropite de căldură. Grajdul, cu ușa dela pod des-

chisă, neagră, părea că doarme adânc, cu gura cascătă.

Și după un răstimp, pe ușa camării, se ivea încetinel capul bătrânei, se întorcea la dreapta, la stânga, cu ochii rotunzi de spaimă, ca niște ochi de pasăre. Apoi mătușa Anița ieșea tiptil, c'o grămăgioară de prune în poală, se furișă, binișor, pe lângă prispă, și le ascundeă, repede subt perină, și după aceasta, culcându-se, începea a mânca iute, lacom, aruncând în toate părțile priviri speriate. Iar când auzeă ceva, închideă degrabă ochii și rămâneă așa, nemișcată, până când nu mai simțea nimic; atunci crăpă, mai întâi, oleacă ochii, cu frică, și după ce pândea un răstimp, printre gene, îi deschideă de tot și prindeă a mânca din nou.

V.

Mătușa Anița stă pe prispă, în capul oaselor răzămată de perete, neclintită, ca o stană de piatră.

Sara cobora, ca o înfumurare ușoară, aducând, parcă, liniștea necunoscutului. Și-împrejur plutea mireazma pătrunzătoare a bu-

suiocului din livadă, și mai slab, ca o părere, un miros de fum, amestecat cu mirosul gunoiului de lângă grajd.

Găinile se culcaseră în nucul din fundul curții, și bătrîna le vedea, în lumina scăzută, ca niște pete colorate.

Și iată că, deodată, năvăliră, prin fereastra deschisă, a odăii celei mari, glasuri și rîsete vesele.

«Au musafiri» își zise mătușa Anița, și-și aținti urechea:

«Ei, și cum vă mai proslăviți, mă rog?» întrebă cineva voios. «Aista-i primarele... se gândi bătrîna.

«Da mătușa Anița ce mai face? s'auzi același glas. Tot n'a crăpat? Măi, bată-vă sănătatea să vă bată, că bună negustorie ați mai făcut... Măi, asta are să trăească cât zidul Goliei; are să vă îngroape ea pe voi...» Și domnul primar începù a rîde cu poftă mare:

«He, he, he, bată-vă sănătatea să vă bată, ați nimerit-o, curat, ca Irimia cu oiștia 'n gard...»

Iar cucoana Zamfira, rostì, cu glasul plin de duioșie:

«Las', saraca, să trăească, că la mine, nu că mă laud, da ca în sânul lui Avram o duce... Ca pe mama mea o îngrijăsc, cucoană Olgă dragă...»

Bătrîna începù a plînge încetișor.

Ionică veni tiptil și, deodată, sări înaintea ei, strigînd, ca de obicei:

«Știrba-baba-cloanța, cloanța-cotoroața.»

Apoi:

«Bauuu! Ce te uiți așa la mine, holero?»

Și iar:

«Știrba-baba-cloanța, cloanța-cotoroața.»

Și, după ce se sătură de strigat, plecă.

În casă vorbeau, acum, mai încet. Iar mătușa Anița plîngea încetinel, și două șuviți de lacrimi, îi curgeau, lucind, pe obrajii sbârciți.

De departe veni un muget prelung, ca un glas trist de corn, și liniștea înserării se așternù mai adîncă.

Și, deodată, bătrîna simți ca un junghiu, ascuțit, prin inimă, și deschizînd ochii mari, plini de spaimă, rămase așa, încremenită de suflarea de gheață a morții. Apoi, după câteva clipe, fața i se alinâ într'un zâmbet de vis, ca o lumină din altă lume.

Deasupra capului ei, în cuibul de subt

streșină, se auzea ciripitul ușurel, dulce, al rîndunelelor. Și bătrîna, cum stă așa neclintită, cătînd în sus, părea că le ascultă cîsla tainică.

CEA DIN URMĂ IUBIRE

CEA DIN URMĂ IUBIRE

Vacanția asta, m'am dus de-am stat la vie. E o vie rămasă de la părinți, și de câte ori vin aici, mă împresoară amintiri de demult. Ca și tata și mama, n'am vrut să schimb, nici eu, nimic din așezarea odăilor scunde. N'am vrut să aduc lucruri de moda nouă, de la oraș, în locul celor vechi, ramase dela bunici. Patul mare, dela un părete la altul, acoperit cu lăicere, a rămas tot acolo, unde l-a fost așezat bunica. Dulapul de nuc, la fel. Ornicul de lemn, din părete, tot în locul vechiu își plimbă limba de alamă. Lada brașovenească, tot subt ceasornic își odihnește bătrânețele. Iar pe jos, tot cu lut a rămas, ca pe vremea bătrânilor.

Când mă uit pe fereastra din spre răsărit, dau cu ochii, și acum, de nukul uriaș, în care își aveà bunicul pătulul și unde dormea de cum se desprimăvăra și până toamna, târziu, când cădea bruma. De acolo, de sus, din pătulul bunicului, se vede peste dealul acoperit de vii, lacul Călugărului, despre care bunicul mi-a spus când eram copil, o poveste.

Ziceà că pe locul unde este astăzi iazul, erà odată, de mult, un schit și la schitul acela, numai un călugăr. Acù călugărul a îndrăgit pe nevasta unui Român, dintr'un sat, din preajma schitului. Și ce s'a gândit el, într'un rând ? Să-l omoare pe bărbat. Și atunci Dumnezeu l-a blastamat să-l înnece apele, cu schit cu tot, dar să nu moară, ci să se pedepsească așa, până la judecata cea de apoi.

Și, când e timpul limpede și nu bate pic de vânt, și apele par încremenite ca de o vrajă, la vremea utreniei, prind a izvorî din adâncurile lacului, în liniștea nopței, glasuri dureroase de clopote, abia auzite, ca de pe alte tărâmurii, și dulci ca tânguirile unor clopote de argint.

În nopțile limpezi, îmi plăcea să dorm în

pătulul din nuc, și, când mă trezeam, câte odată târziu, și mi-aduceam aminte de povestirea bunicului, mi se părea că aud, ca prin vis, tânguirea unor clopote de argint.

Când stam, într'o noapte, de vorbă cu vierul, cu moș-Andrei, în cerdac, deodată văzui fulgerând, pe drum, o umbră neagră, o umbră de uriaș, pe un cal alb, mărunt. Dar fu numai, așa ca o părere, căci, cât ai clipi, pieri în noapte, pe drumeagul moale dintre vii, și moș-Andrei murmură, cu nasul rumenit, o clipă, de cărbunele din lulea:

«Generalul.

— Ce general, moș-Andrei ?

— Domnul general, mă lămurî moșneagul, arătându-și iar nasul în rumeneala cărbunelui.

— Bine, domnul general — domnul general, dar cum îl chiamă ?

— Păi, eu știu cum îl chiamă, cucoane Alexandre... Toată lumea îi zice, pe aici, numai așa, scurt : domnu general.»

Și moș-Andreiu pâcâi, iar, din lulea :

«Dar ce caută el aici, acù, în puterea nopței ?

— Ci-că se are bine cu fata Neamțului.»

Neamțul lui moș-Andrei era un Franțuz bătrân, pe care acolo îl apucasem, de când eram copil, și știam că are o florărie, lângă lac:

«Și vine des generalul pe aici?

— Da, în fiecare sară aud tăcănind potcoavele buestrașului. Uneori, ci-că, doarme la vie, că și-a cumpărat viea de lângă baltă, știți, cea de-a fost a lui Neculai Mazilu.»

A doua zi, când am eșit în cerdac, Generalul a fulgerat, pe lângă gardul de nuele, pe buestrașul lui alb. Era un bătrân de o frumuseță rară, îmbrăcat civil, cu mustața lungă, albă ca zăpada, cu fața tânără încă, și se ținea pe cal, ca un flăcău de douăzeci de ani.

Deși viea mea era aproape de oraș, nu mă duceam nici odată. Când treburile îmi dădeau ragaz, veneam și trăeam aici, ca într'o săhăstrie, departe de furnicarul de patimi, departe de gazete, departe de prieteni, cari, când te întâlnesc îți zâmbesc cu dragoste; iar dacă, în clipa următoare, le ese în cale altcineva, te înjură; departe de eterna răutate și fățarnicie omenească, — stam acolo împresurat de amintiri scumpe, împresurat de frumusețea salbatică a naturei, și nici un

resunet a zădărniceii, care clocotește și se zbugiumă ca o mare, n'ajungea până în singurătatea mea.

Stăteam, uneori, ceasuri, în pătulul din nucul uriaș, peste care trecuseră vijăliile unui veac, și în zumzetul melodios al albinelor, sufletul mi se cufundă, în pacea dumnezească di'mprejur, ca într'un infinit albastru.

În nopțile senine, acolo, în nuc, dormeam, ca bunicul, și când veneau minunatele nopți cu lună ca ziua, de sus, din cuibul meu, iăzul părea un lac din poveste, și, dintr'odată vedeam răsărind, de undeva, din pădurea de stuf, o luntre neagră, cu două umbre, una uriașă, alta mică, ce părea a unui copil, pe lângă cealaltă. Umbra uriașă vâslea, căci o vedeam lăsându-se pe spate și plecându-se înnainte; cealaltă stă neclintită, și eu îmi ziceam: «Generalul», mirat de romantismul omului acestuia, alb-colilie.

Barca rățăcea așa, ceasuri, peste oglinzile de argint, se făcea nevăzută, câteva clipe, în noaptea pădurilor de trestie, apoi răsărea în pustietatea altui luminiș. Uneori, când stă neclintită și umbra generalului, luntrea îmi părea o lebădă uriașă, neagră. Și, într'un

târziu, când barca pierea și nu se mai arata, auzeam, dintr'odată, pe drumeagul moale, țăcănitul buestrașului generalului.

Odată, într'un amurg, mi-am luat pușca și m'am lasat spre iazul plin de taină, la ceasurile acelea.

Câteodată, pe pustietatea apelor neclintite, treceà o înfiorare, un țipet speriat de pasere, un țipet straniu, tresărea undeva, din pădurile de stuh, apoi se întindeà liniște adâncă, o liniște, care, nu știu de ce, în fața iazului, care se umpleà de întunerec, făcea să-mi treacă prin suflet un fior, o adiere misterioasă.

Și iată că, dintr'odată, răsăriră, pe mal, cei doi îndrăgostiți. Pășeau încet, la braț, ca într'un vis, și păreau că nu văd nimic împrejur. Și aproape în aceeași clipă se arată luna, însângerată, deasupra pustietății apelor, și atunci părură amândoi că tresar și, oprindu-se, rămaseră nemișcați, ca niște stane, în fața ei. Și după un răstimp, scurt, generalul spuse ceva, întinzând o mână spre roata de foc, și glasul lui cald mă pătrunse ca o mângâere, erà un glas mlădios, tânăr, cum numai un îndrăgostit poate să aibă. Îi puteam vedeà limpede, căci nu erau departe.

Mi se părea, acum, mai frumos bătrânul acesta uriaș. Mai cu seamă ochii, — aveà niște ochi neobișnuiți de mari, negri și umbriți de gene lungi, lucioase și răsfrânte nițel, în sus; fața-i era de o tinerețe uimitoare și de subt marginile mari ale pălăriei, părul, alb ca neaua, îi izvoră în șuviți crețe.

Dânsa era de o gingășie de floare plâpândă și nu-i ajungea, nici la umăr cu căpușorul ei bălăiu, și aveà o față albă ca de ceară, în bucele luminoase, ca niște flăcări de aur.

Când trecură pe lângă mine, nici nu mă văzură.

După asta, n'am mai auzit, în noapte, țâcănitul potcoavelor buestrașului. Nu-l mai vedeam fulgerând pe drumeagul dintre vii. Iar în nopțile cu lună nu mai vedeam rătăcind luntrea peste ape, și mă întrebam mirat : ce-o fi ?

Într'o zi, îl cercetai pe vier :

« Moș-Andrieu, da oare de ce n'o mai fi venind generalul ?

— Apoi, spun o samă de oameni, c'ar fi bolnav la pat... Așa am auzit zicând... » îmi spuse moșneagul.

După asta, veni un șir de zile ploioase.

Și eu stam, toată ziua, în casă, mângâiat de o vrajă neînțeleasă, de o vrajă isvorâtă din singurătate; din țărâitul monoton și nesfârșit al ploiei; din lumina care plutea, acum, ca înfumurarea unui amurg, ce nu se mai isprăvea, parcă; din mireazma casei bătrâne, mirezma aceia nelămurită, care plutea ca un suflet al mirezmei de odinioară. Și câte-odată, mi se părea, că, în mirosul acesta nehotărît, deosebesc mai multe: de busuioc, de sulfină, de tabac, de lut, de fum.

Și când ploile conteniră și începui, iar, a sălășlui în cămara verde a nucului, îmi adusei aminte de general, și mă mirai că tot încă nu-l văd trecând.

Trecu așa, la mijloc, vreme de o lună poate, și, într'o noapte cu lună, văzui răsărind, în lumină, luntrea generalului. Și mi se părù că, de data aceasta, lunecă mai repede, mai vioae, mai sprintenă, ca întinerită.

Din noaptea aceea, barca își începù iar rătăcirile obișnuite. Dar băgai de seamă, cu mirare, că nu-l mai văd pe general nici odată trecând. Cu toate acestea, luntrea răsărea,

în fiecare sară, și în ea vedeam, bine, statura lui uriașă. «S'o fi mutat la vie, îmi zisei, de asta nu-l mai văd săgetând printre gardurile viilor, ori poate și-a schimbat drumul.»

Într'o sară, pe când mă coboram cu pușca pe umăr la iaz, deodată văzui ivindu-se, pe o cărare, de pe malul lacului, pe fata florarului, la braț cu'n necunoscut, tot așa de uriaș ca și generalul; dar cu mult mai tânăr, c'o mustecioară neagră ca pana corbului. Mă uitai mult la el, și simții ca o tresărire, unde-va, în fundul sufletului. Îmi părù că necunoscutul acesta avea aceeași legănare, ușoară și falnică, în mers, ca și generalul. Și când se apropiè, simții, din nou, tresărirea aceea ciudată: aveà aceeași ochi negri, umbriți de gene lungi, lucioase și răsfrânte,—aceiași ochi minunați, neobișnuit de mari. Și, de undeva, din necunoscutul sufletului meu, izvorî o neliniște tainică: pricepeam parcă ceva și nu îndrăzneau să-mi mărturisesc.

Venise acuma toamna și peste vii plutià o lumină stranie o lumină care puneà peste toate, ca un zâmbet trist, ce îmi amintea

zâmbetul, care se aşterne pe feţele bătrânilor, când îşi amintesc de tinereţe.

Noapţile, însă, erau ca'n basme, şi eu dormeam, tot ca o pasere, în nuc. Şi, într'o noapte, pe când urmăream cu ochii rătăcirile luntrei, auzii, dintr'odată, un ţăcănit de potcoave şi prin trup îmi trecu ca o suflare de gheaţă.

Cât a trecut, nu ştiu. Ştiu, atât, că toată fiinţa mea aşteptă ceva, cu ochii la barca rătăcitoare, cu sufletul îngheţat.

Şi, deodată, luntrea avu ca o tresărire de pasere speriată, şi prinse a alerga nebună, căutând, parcă, un ascunziş. Şi când pieri în noaptea pădurilor de stuh, se auzi o detunătură, care clocoti, se împânzi până de parte, se pierdù în liniştea adâncă a nopţii.

Până'n zori, n'am îndrăznit să mă cobor la eaz, mă opreà o frică misterioasă. Şi când s'a luminat şi m'am dus, l'am găsit pe general cu faţa în sus, pe malul lacului, sub o salcie, cu un revolver în mâna întinsă în lături; stà neclintit, şi din tâmpla-i dreaptă izvorà o şuviţă de sânge şi picură cu un sunet tainic, melodios, în apa în care stăruia încă întunericul nopţii.

CLIP E

C L I P E

Inrumeneala asfințitului, scatiul lui Mihăiță cântă ușurel, în gușă. În boamba de sticlă albastră, din mijlocul grădiniței, se văd, mici ca niște jucării: căsuța albă, cu perdele verzi de ederă, cu cucoana Aglaia, în capot vioriu, în cerdac, cetind o carte, și cu Mihăiță și Margareta alergând, printre straturi, după Fideluț.

Împrejur e liniște ca într'o săhăstrie.

Din răzoarele împrejmuite cu petre văruițe, se înalță stânjineii liliachii, ca niște flăcări de spirt, și crinii albi, ca niște candelă de marmură, în care ard niște luminiți de aur.

Cucoana Aglaia ridică capul, peptănat frumos, cu părul negru, lins, pe tâmple:

«Mihăiță, nu ți-ai învățat încă lecțiile, Mihăiță... Să știi, că dacă nu înveți, nu-ți cumpăr alune...

— Iaca-învăț mamă...» strigă Mihăiță, luând abecedarul din iarbă. Și așezându-se pe un seăunaș, în cerdac, începe cu glas tare, cântător, cu obrazii îmbujorați de fugă:

«I, n: in; n, i: ni...»

Prichindelul de Margareta, dă fuga și scoate, din ghiozdanul atârnat de un cui, aritmetica lui Mihăiță, și așezându-se lângă cucoana Aglaia, începù și ea, foarte serioasă, cu glas subțirel, ținând cartea pe dos:

«I, n: in; n, i: ni...»

Și din când în când, ridică ochișorii,—albaştri ca două flori de in :

«*Asa-i*, mamițico, că Țuțu *stie* bine lecția...
Asa-i ?

— Știe,știe, draga maicăi, cuvântează, cu glas melodios, cucoana Aglaia, trecându-i o mână prin cărlionții aurii.

— Si-i cuminte Țuțu, mamițico, asa-i ?

— Cuminte-cuminte !

— Si mamițica are să-i *cumpele* lui alune *amelicane*...

— Are să-i cumpere, mamița, are să-i cumpere...»

Și Tuțu își pleacă ochișorii, și și înalță iar glasul subțirel :

«I, n : in ; n, i : ni...»

Cățelul, alb ca zăpada, cu două pete negre pe cap, ca două benzi de păr, stă tolănit, la doi pași, și și ațintește ochii licăritori când la Margareta, când la Mihăiță. Scatiul ciripește, ușurel, în melancolia asfințitului. Mirezmele crinilor umplu pălimarul ; iar mirosul stânjineelor străbate a rare, abia priceput, ca parfumul unor vechi scrisori de dragoste. Și cucoana Aglaia întoarce, încet, gânditoare, filele, înnegrite de castele singuratece, de oameni cu pălării uriașe și mantii lungi.

«Gata ! am învățat mamă, strigă Mihăiță sărind de pe scăunaș ; uite, na...»

Și începe, pe nerăsuflăte :

«I, n : n, i : ni...»

— Si Tuțu, mamițico, si Tuțu stie : i, n : in...

— Da, da și el știe, dragul maicăi, și el. Vin să vă sărute maica ochișorii... Acù duceți-vă și vă jucați...»

Mihăiță se repede în grădiniță, Tuțu după

el și Fideluț după Țuțu ; se învârtesc în jurul straturilor, cu larmă mare :

«Prinde-l Margareto, prinde-l...» strigă Mihăiță aținând calea cățelului.

Fideluț se ferește în lături, și face o roată mare, lătrînd ascuțit, arătându-și limba roșie între dinții lucioși și fluturîndu-și urechile. Apoi se oprește, o clipă, se tupilează la capătul unui strat, și iar prinde a alerga voios, într'un nou raș luminos de pulbere. Mihăiță se pitește jos, ca o broască, și deodată sare și-l prinde, și începe a-l muștrului :

«Sluj, sluj, că te bat, talharule... — *Sluz*, Fideluț, că'ți dă Țuțu bataie...»

Fideluț rămâne smirna, în două labe, uitându-se când la unul, când la altul, cu ochii lui lucitori, — parc'ar vrea să-i roage să-l lase în pace.

«Să stai așa frumos!» se răstește, Mihăiță ș'aleargă, într'un suflet, în casă.

Cățelul, când văzù dinnaintea lui numai mânușița grăsulie a lui Țuțu, se lăsă în patru labe, și Margareta începu a țipă subțirel, supărată foc :

«Sluz, sluz, va, Țuțu, Țuțu va...»

Și deodată își duse mânuțile la ochișori și începù a plânge'n gura mare :

«Fideluț, nu va mamițico...

— Sluj, jigodia naibi, țipă cucoana Aglaia, din cerdac...

— Dă-dăăă, îl amenință Țuțu cu ochișorii în lacrimi.

— Stai, că-ți dau eu ție talharule...» strigă Mihăiță, înfățișându-se cu o chivără mică, de hârtie.

Cățelul se ridică, cuminte, în două labe. Mihăiță îi așeză, frumos, chivăra în cap. Și fetița începù a rîde, cu două gropiți în obrăjorii înfloriți, și-a bate din palme, cu căpșorul pe spate :

«Vin aici Fideluț...» țipă Mihăiță, plesnindn-se c'o mână peste genunchi.

Și cățelul începù a pași mărunț după el, cu chivăra pe ceafă:

«Frumos, Așa... Frumos... strigă voios Mihăiță, pășind îndărăt, cu mânila întinse înainte, aplecat spre cățel.

— *Fumos*, dă-dăăă, Țuțu va...» ciripește fetița cu ochișorii licăritori. Iar cucoana Aglaia îl privește, de după perdelele de ederă, zâmbind fericită.

La capătul ulicioarei, în pulberea aurie a asfințitului, se arată un moșneag de-o scheoapă, gheboșat, cu două coșuri în spate, strigând trăgănat, pe nas :

«Smochine, nohot, strafide... Alune americaneeee...»

Margareta și cu Mihăiță aleargă la cucoana Aglaia :

«Moș-Andrei, mamă, moș-Andrei... Dă-ne cincii parale să ne luăm alune americane...

— Dă-i lui Țuțu, mamițico, *sinsi palale*.

— Smochine, nohot, strafide... Alune americaneeee...» strigă moș-Andrei, târându-și papucii vechi, pe ulicioara plină de praf, și trăgând cu coada ochilor spre cerdac.

Cucoana Aglaia pune cartea pe parmaclâc, intră în casă și le aduce un gologan de cincii, și Mihăiță, Margareta și cu Fideluț aleargă, voioși, la porțiță :

«Moș Andrei...

— Mos Andii...

— Sluga dumneavoastră, glăsuiește moș-Andrei, scoțându-și pălăria pleoștită, și își așează coșurile dinnaintea porțiții.

— De cincii parale alune americane, moșule.

— Si Țuțu va...

— Vă dă, moșu, la amândoi, vă dă...»

Și moș-Andrei umple, cu vârf, un păhăruț alb, și-l răstoarnă în rochița vișinie a lui Tuțu, apoi altul, în buzunarul lui Mihăiță :

«Cocoșeii moșului, cocoșei, ia să le mai dea, moșul, ceva bun...»

Și le întinde, c'un zâmbet luminos pe fața zbârcită, câte o smochină. Apoi își iea coșurile pe umăr, își scoate iar pălăria :

«Sluga dumneavoastră ..»

Și pornește târându-și agale papucii și strigându-și trăgănat marfa, în melancolia asfințitulu .

Tuțu și cu Mihăiță dau fuga în cerdac, și, așezându-se cuminți pe scăunașe, prind a-și curăți și a-și ronțai, fericiți, alunele; și din când în când, dau și cățelului, care le stă sluj, înaintea, și se uită când la unul când la altul, așteptându-și partea.

PĂPURICĂ

PĂPURICĂ

In liniștea ce s'a așternut, în liniștea adâncă, în care s'aude numai fâșiitul uscat, misterios al frunzelor, vine ca de undeva de sus, de la o stea, adierea de durere a «Rugăciunei».

Și, ca întotdeauna, cântarea aceasta a goarnei, care îmi pare tânguirea tainică a unui suflet chinuit, îmi trezește, din tainițile lor, icoanele vieții mele de cazarmă.

Mă văd tuns chilug, în hainele largi, vechi, ponosite, de recrut, de abia ridicând cizmele grele, cari îmi răniseră picioarele. Văd sub-solul întunecos, în care făceam instrucție iarna, și stam, toată ziua, într'un frig umed, de pivniță. Aud țârâitul ploii de afară și

picuratul apei dintr'un uluc, de lângă fereastră, care sună întocmai ca o picurare molcomă de talangă. Simt acelaș gol și aceiași strângere dureroasă de inimă. Priveam amețit la cei dimprejurul meu, zâmbeam trist, în silă, de glumile soldaților vechi:

«Măi frate-meu, mă, ea sama, prin întunerecul ăsta de iead, să nu turtești vr'un boboc, mă!»

Bobocii eram noi, recruții.

«Mai avem trei sute șazeci de pâini, și ne-am dus măăă!»

Și eu zâmbeam ca un om bolnav, zâmbeam și dacă nu mi-ar fi fost rușine, dacă ași fi găsit un colț unde să mă ascund de sutele de ochi cari scânteau împrejurul meu, de bună seamă c'ași fi plâns.

Și când am mai văzut pe domnul căpitan, cu tot dinadinsul m'am gândit să dezertez, și câte-va zile mi s'au învărtit prin cap fel de fel de planuri de fugă; mă gândeam să trec undeva granița, în Bucovina, ori în Basarabia, și să muncesc acolo din greu, la pământ, să tai lemne, — ori-ce să fac, numa armată nu.

De dimineață, ne muștruluea domnul sergent major :

«Măi, băgați voi de seamă ce vă cânt eu aici ori nu, ha? Măi, când o întră Don Căpitan, ș'oi strigă: «drepti!», să înmărmuriți, să zic că sunteți niște alea, de ceară, de la panoramă... Și când o zice Don Căpitan: «Buna dimineața băeți!» Știți cum să strigați: «trăiți!»: să se dărâme cazarma pe voi, măi... Să știți că cu mine și cu Don Căpitan, nu vă jucați: ori faceți miliție la cataramă, ori dizertați... Vai de căpriorii celui care o strigă, numai așa, cu jumătate de gură... Îl sfârm, îl fac piftie... Ală, mă, mai bine să easă din front, acușica, și să se ducă să se spânzure ori să se'nnece... Pst, vine Don Căpitan... Luați sama... Drepti!»

Domnul Căpitan intră, cam lăsat pe spate, purtându-și, cu mândrie parcă, burta uriașă, și zdrângâindu-și sabia:

«Buna dimineața băeți!

— Trăiți!» urlarăm noi, din răspuțeri, fulgerați de ochii domnului sergent-major. Și în tăcerea care urmă, auzii sabia domnului căpitan apropiindu-se de mine. Îi auzii glasul, un glas aspru și întunecat :

«Tu, bobocul ăla de colo. ce stai, mă, așa de pocit? Scoate peptul înnainte, lipește bine călcâile, degetele ale mici la vipușca pantalonilor, palmele puțin deschise în afară... Da tu, nespălatu ăla de colo, de ce nu ți-ai făcut nasturii ca lumea, ha? Să-ți faci, mă, nasturii, pân' or fi ca stelele de pe cer, că te ia muma dracului, te jupoi, măi, când te-oi mai prinde cu nasturii nefăcuți... Cismele — lună să vă fie, să'mi fac mustața în ele ca-în oglindă... Nasturii — stelele de pe cer... Cămașa pe voi, — lebădă, mă, le-bă-dă... Da tu, mă țigane, iar nu ți-ai făcut cismele?»

Și domnul căpitan se apropiè de un țigan mărunt, cu părul și mustața căruntă, și-l privi cu niște ochi rotunzi, de pasăre de pradă:

«De ce nu ți-ai făcut, mă țigane, cizmele?»

Dânsul tăcea și-l privea aiurit, cu niște ochi mari, negri, adânci și umezi ca niște minunați ochi de femeie, — niște ochi cari ardeau ca de friguri. Îl chema Papurică, și fusese prins acù, la bătrânețe, că nu făcuse armata ; stătuse, câți-va ani în garda pieței și acum, de câte-va luni, își făcea oștirea.

«Te jupoi de piele, mă, zbieră domnul că-

pitan, arătându-și albul ochilor; astea's cizme făcute măăă?»

Și trăgând o înjurătură, începù a-l pălmui, și după fiecare plesnitură de palmă, domnul căpitan înjurà și-l întrebà:

«Astea's cizme făcute, măi țigane!»

Iar Păpurică stà drept și nici nu clipeà, stà cu fața încremenită ca și cum n'ar fi simțit nimic, numai ochii îi ardeau.

Și nu erà zi lăsată de la Dumnezeu, în care Păpurică să nu fie bătut. Toți îl pălmueau, de la domnul căpitan până la domnul caporal Stavarache. Soldații cum îl vedeau, prindeau al cîrii de departe; iar el parcă nici nu-i auzeà, s'așezà unde-va, într'un ungher, și stà acolo, nemișcat, cu ochii ațintiți în gol, cu fața sarbădă, cu fruntea încrețită.

Mă miram că nu dezertează. Mă întrebam la ce se gândește, când stă astfel, neclintit ca o stană. Și uneori îmi ziceam că într'o zi o să-l găsim unde-va spânzurat ori împușcat, întins într'un lac de sânge.

Căutai să intru cu el în vorbă, să-l descos, să vedem ce-i în sufletul lui amărât; dar nu putui aflà alt-ceva, de cât că-i ferar, că-i dintr'un sat de lângă Ploești, că-i însurat și că

are nouă copii, — despre ce îndura, însă, în cazarmă nu-mi spunea, nici odată, nimic.

După trei luni de batae, domnul căpitan văzând că Păpurică nu poate, în ruptul capului, să învețe mânuirea ca lumea, îl dădù la gorniști.

Acolo scapase de bătăi. Într'o săptămână învățase toate semnalele și le cânta mai bine ca gorniștii vechi. Și în scurtă vreme, goarna ajunsese la el o adevărată patimă.

Întotdeauna, în orele libere, îl vedeam cântând încet, din trompeta astupată cu palma, bâzâiind tot felul de cântece, unde-va, în umbră, într'un ungher, ascuns parcă. Și eu mă apropiam de el și-l ascultam, închideam ochii, și nu mă mai săturam de cântările lui stranii. Zarva soldaților se departa, se topia încetul cu încetul, până când o auzeam ca prin vis numai. Și bâzâitul goarnei mi se părea glasul unui bondar de argint, care rătăcea pe unde-va pe sus, pe de-asupra capului, se departa, cine știe unde, și se cobora.

Câteodată, când umbrele înserării umpleau subsolul umed, se porneau, împrejurul lui Păpurică, roate furtunoase; jucau soldații, ca

eșiți din minți, în păinjenișul de lumină a unei lămpi somnoroase.

Se frământau chiuind, cu capelele pe ceafă, pe o sprinceană, cu cozorocul la spate. Pe când jos, în umbră, în mijlocul vârtejului, un soldat mărunț și iute ca un spiriduș, jucă pe vine, împrejurul lui Păpurică, se învârtea ca un titirez, saltă ca o minge.

Nu-l mai bătea nimeni acum pe bietul Păpurică; de instrucție scapase, de teorie, de gărzi, de corvezi, asemenea. În serile în care se lua solda, gradele îl luau la chefurile lor de la cantină, să le cânte din goarnă, și-i dà și lui de băut; iar domnul sergent-major, când ameția bine, prindea a-l bate pe umăr, ca pe un prietin vechi, și oftă cu jale:

«Când te-i duce tu, măi Păpurică măi, să știi, măi dragă, că numai are nici un chichirez viața de ostaș...»

Dar, cu toate c'o ducea mai bine acum, Păpurică nu se schimbase: tot așa de tăcut și întunecat eră ca și la început, tot prin unghere, în umbră, îi zăream lucind goarna și ochii, ca și cum s'ar fi ascuns de noi.

Și când veniră zilele dumnezești ale

primăverei, când lumina se revărsă iarăș tânără ca'n întâia primavară, când din văzduh până pe pământ străluci zimbetul ei de fericire, băgai de seamă că Păpurică e neli- niștit. Ochii îi luceau acum mai tare, și parcă se urzà un plan acolo, subt fruntea încrețită. Acum nu mai cântà în subsol, cântà afară, pe-o bancă, la soare, cù ochii peste câmpia verde, urmărind, parcă, până departe, săgețile negre ale rândunelelor, sorbind cu nările umflate, cu capul lasat pe spate, mirosul de verdeață și de pământ umed.

Cazarma bătrână zâmbeà cu toată fața ei brazdată de ploi, — zâmbeà fericită, ca și cum seva, deșteptată din somnul adânc al iernei, se înnălțase și în trupul ei de piatră, și-l întinerise.

Câmpia se întindeà nemărginită, în fața căzărmei, până în zare, unde o pădure se zugrăveà ca un chenar negru, între pământ și cer.

Și ochii aprinși ai lui Păpurică, mi se părù, de mai multe ori, că spre linia aceea neagră stăruesc, ca și cum ar fi așteptat să-i

vie cineva, de acolo, din adâncurile codrului înviat.

Și iată că într'o zi, pornirăm într'un marș de noapte. N'am să uit, nici odată, marșul acela, subt cerul stropit cu foc, între cele două brâie de vapae ale felinarilor, din vârful baionetelor, prin mireazma de faguri a câmpiei, care mă făcea să sorb, cu lăcomie, până în adâncul ființii mele, aerul rece și umed.

La început mă chinuiă, mă strivea, parcă, greutatea raniței, care de ce mergeam mi se părea mai grea. Pe urmă, însă, n'o mai simții, mi se părea că mi-o desprinsese cineva din spate. Și pășeam sprinten, fericit, cu sufletul îmbatat de poezia nopței.

În fața unui han ne oprirăm. Ofițerii se strânseseră împrejurul colonelului, subt umbrar, și, prin vijălia fanfarelor, ce se vedeau lucind, mai la o parte, în noapte, răzbăteau, până la noi, râsetele lor nesfârșite, țăcănitul paharelor, printre care câte unul, mai gol, suna ca un clopoțel de argint.

Colonelul ne trimese două buți de vin, și gamelele treceau din mână în mână, după ce sorbeau, mai întâi, din ele gradații.

În mijlocul nostru, se înalță un foc mare,

de pae rumenind, până departe, câmpia neagră și trimețind jerbii de scânteii spre stele, ca niște solii ale pământului cătră lumile pline de taină ale văzduhurilor. Și când muzica prinse a zice un brăuleț furtunos, de odată, ne pomenirăm frământând pământul la o laltă cu ofițerii, în rumeneală de incendiu a focului, în care vedeam zburciumându-se tot regimentul, zburând vârtejuri negre de ostași, fulgerând săbii.

Și după ce ne potolirăm, și ofițerii răsăriră iarăși în lumina de subt umbrar, ștergându-și frunțele asudate și așezându-se în preajma colonelului, care râdea săltându-și burta și răsucindu-și mustățile mari, albe, argintate de para lămpii, — după ce ne potolirăm, căpitaniii începură a-și scoate la iveală, umflându-se în pene, tot ce aveau ei mai de preț prin companii.

Un evreu-spaniol, c'o față de domnișoară anemică, cântă ca o primadonă. Făcea niște triluri limpezi și răsunătoare ca niște triluri de privighetoare, și urcă așa de sus, că dacă nu l-ași fi văzut, ași fi jurat că tremură un glas de femeie.

După asta, se ivi, în lumina umbraru-

lui, un soldat cu mustața răsă, care făcù pe jidanul. Făcèà ochii mici, închidea dintr'un ochi și-și încrețèà tot obrazul din partea ochiului închis, își lungeà gâtul și parcă spunea ceva foarte tainic, își vârà degetele cele mari subsuori, cu palmele deschise în afară, întindeà o mână cu trei degete împreunate. Și colonelul își săltà burta. De subt umbrar, isbucneau hohote mari de răs. Și după ce sfârși și-acesta, îl auzii pe căpitanul nostru strigând :

«Să vie Păpurică cu goarna.

— Mă Păpurică... Mă deșcă, te cheamă don căpitan.» Și cârâiturile porniră, se înălțară de pretutindenii, întretăeate de răsete. Dar Păpurică nu răspundeà, nu se vedeà nicăeri, parcă intrase în pământ:

«Sergent-major, să mi-l aduci, acum, în pas gimnastic, pe Păpurică... să auzi, din nou glasul domnului căpitan.

— Am înțeles, să trăiți, domnule căpitan...» strigă domnul sergent-major. Și-l auzii, apoi, întrebând, înjurând, alergând. Și după câteva minute, îl văzui apropiindu-se, speriat, de domnul căpitan, care îl priveà cu niște ochi ca doi licurici, și-l auzii zicând, abia tră-

gându-și sufletul, încremenit la trei pași, cu mâna la capelă:

«Să trăiți, domnule Căpitan, Păpurică nu-i nicăeri: am alergat, l-am căutat în toate părțile — nu-i...»

...Astfel a fugit Păpurică, și, după vr'o două luni, a venit singur la cazarmă și domnul Căpitan ia tras o bataie soră cu moartea, — i-a tras palme, pumni în fălci, în piept, până când l'a înnăbușit, pe bietul Păpurică, sângele pe nas și pe gură, și s'a rostogolit jos, pe ciment. Dar nici atunci nu l-a lasat, la călcat cu cizmele, și după fiecare izbitură, strigă, ca eșit din minți, cu vinele frunții umflata:

«Auzi, să mă facă el de răs în fața colonelului... Să mă facă el de rîs în fața colonelului...»

Și loviturile cădeau una după alta, scurte, repezi, în trupul care se zbătea gemând, jos, pe cimentul rece, patat de sânge.

Când l-au ridicat de acolo, leșinase; stă cu ochii închiși, neclintit, sub zăbranicul umbrilor, cu fața galbenă, ca încremenit de frigul morții.

Și într'o dimineață, înnainte de începerea instrucției, domnul sergent-major ne-a cetit cu glas mare, că Păpurică e condamnat la doi ani de garda pieții.

Eu, deacolo, după câteva luni, m'am liberat. Îmi mai aduceam câte odată aminte de gornistul Păpurică, de ochii lui adânci, cari în totdeauna luceau ca de friguri; de minunatele sale cântări din goarnă, din sub-solul mohorît și umed ca o pivniță: apoi de lumina strălucită a primăverii, de fuga lui și de bătaea crâncenă, salbatică, — și, după câțeva vreme, pûberia uitării, care peste toate se așterne, s'așternu și peste bietul Păpurică.

Dar târziu, după vr'o zece ani, rătăcind odată, într'un amurg de toamnă, pe uliți singuratice, mă pomenii în fața cazărmii. Și împins atunci de dorința de-a mai vedea cazarma, de dorința aceia neînvinsă, care doarme în inimile tuturor de a mai vedea locurile, în cari ai trăit odată, de mult, fericit ori amărît, — mă pomenii intrînd pe poarta cazărmii.

Simțeam acum în suflet o neliniște fă-

cută dintr'o simțire plăcută și-o apăsare dureroasă, — ceva ca o lespede rece pe inimă.

Și cazarma atât de tristă, de mohorîță, pe vremea mea, mi se părea acù mai tristă, mai mohorîță, mai îmbătrînită. Pretutindeni întâlneam fețe necunoscute; dar cari parcă erau tot acelea de demult. Și iată că de odată mă pomenii față în față cu «don» Caprar Stavarache, care purtă acum cu mândrie tresele de sergent-major. Ne cunoscurem îndată și ne zâmbirăm ca niște prieteni vechi, și ca să-l fac să înșire verzi și uscate, intrarăm în cantină.

Cantinierul, domnul Niță, nu se schimbase de loc, curgerea vremei lunecase peste grăsimea lui fără să schimbe nimic. Pe cucoana Frosa însă, jumătatea dumisale, cu foarte mare greutate o recunoscui, căci o știam slabă și palidă ca o fetiță de pension, și acum parcă se luase la întrecere cu domnul Niță, — numai ochii îi rămăseseră aceiași, ochii cari păreau izvodiți din catifea neagră. Îmi adusei aminte de teancul de romane, cari hodinea în tot deauna în capătul tejghelii, și coborînd privirile le văzui la locul știut. Îmi amintii, pe

urmă, de fostul nostru sergent-major, care-și făcea viața mai mult aici la cantină, sub strața ochilor de catifea a cucoanei Frosei, și-l întrebai, zâmbind, pe domnul sergent-major Stavarache, dacă mai e pe aici, și dânsul îmi răspunse, cu același zâmbet, că s'a liberat de mult.

Și alte întrebări veniră, și în dărătul fiecăria simțeam că se îngrămădesc altele, ca mai mulți inși cari se îmbulzesc la aceeași ușă. Și deodată îmi adusei aminte de gornistul Păpurică:

«Îți mai aduci aminte de Păpurică?»

Și domnul sergent-major Stavarache își așează paharul pe masă și zise, dintr'odată înveselit:

«A, stai să-ți spun ceva frumos... Dumneata nu știi că Păpurică face și acușica armată... A, stai să-ți spun chestia cu Păpurică, că e foarte frumoasă...»

Și-mi povesti că Păpurică, cum vine primăvara, fuge de unde o fi: de la cazarmă, de la garda pieții, — se face nevăzut. După o lună, două, se întoarce singur. Și din pricină că dezertează mereu, nici astăzi nu și-a sfârșit oștirea, căci timpul din închisoare nu

se ține în seamă. Când sfârși de povestit, îl rugai să mă ducă să-l văd :

«A, de ce nu, cu plăcere, făcù, foarte vesel, domnul sergent-major; haide să-ți arăt pe tata Regimentului...»

Și o luarăm spre compania în care îmi făcusem miliția.

Împrejur, la picioarele noastre, frunzele arămii ale unui castan, lunecau ca niște ființe vii, c'un fâșâit uscat, care îmi măreă pustiul din suflet, — lunecau tainic pe lângă zidurile mohărîte ale căzărării, ca niște gânganii care își caută un adăpost.

Când coborîi în umezeala rece a subso-lului, avui un fior de frig, un fior însă pe care nu-l simții numai în trup, ci și în inimă.

Și cum intrai în întunericul bolților, zării în fund, într'un ungher, pe o bancă, un bătrân, cu părul și mustățile albe colilie, — numai sprincenile îi erau negre, — cu fruntea încrețită, c'o goarnă petrecută prin mâna dreaptă.

Domnul sergent-major întinse mâna, cu a ceiași veselie mare, și zise :

«Iată-l pe deșca Păpurică... Pe tata Re-

gimentului... Ce mai faci Păpurică? Îl mai cunoști pe dumnealui?»

Bătrânul ridică ochii, aceiași ochi adânci și plini de foc, mă privi o clipă, și clătî-nând din cap, rosti încet:

«Nu...

— Cum nu-l cunoști, a făcut armata cu tine, sunteți acelaș leat, măi deșcă.»

Păpurică se uită din nou la mine, apoi răspunse cu glas moale:

«O fi, da nu-l cunosc.

— Ei, bată-te să te bată, te-ai ramolit tată Păpurică.»

După un răstimp, îl rugai să cânte ceva. El nu zise nimic, duse goarna la gură, o astupă cu palma stângă și începù.

Erà acelaș bâzâit înnăbușit, erà un cântec vechiu, care îl cântă și pe vremea mea; dar acum erà parcă, mai dureros, mai întunecat, mai straniu. Numai ochii ațintiți în gol, rămăseseră aceiași: aveau aceiași adâncime și aceiași vapae de friguri, în noaptea lor de peșteră.

MAICA MELANIA

MAICA MELANIA

Iată ce ne-a povestit bunica, într'o seară, târziu, într'o seară de acelea care par'că anume sunt făcute ca s'ascuți o întâmplare de demult:

La vr'un an după moartea mamei, pe mine tata m'a dat la mănăstirea Filioara, cu gând că dacă m'oi face mai mare, m'oi călugări, că bietul tata erà om sarac, n'avea nici o putere, și se temeà că fără nici o leacă de zestre n'o să mă poată mărità.

Mă dăduse la maica Melania, care erà din sat dela noi, fata dascalului Vasile Râmbu. Măcar că eram numai un boț cu ochi, m'am deprins repede cu viața de la mănăstire. Mă duceam la toate slujbele, nici de la prive-

ghiuri nu lipseam. Mă învațase maica să cânt câteva cântări bisericești, și în biserică bâzâiam și eu lângă ea, cu ochii spre bolta afumată, pe care îl zăriam, prin fum, pe Dumnezeu, c'o barbă albă ca omătu, revărsată până la brâu, făcând cu dreapta semnul bine-cuvântărei în văzduh.

Maica Melania era bună ca o bucățică de pâine caldă. Seara mă lua lângă ea, pe pat, și mă 'nvață, cu rabdare, să slovenesc rugăciunile și viețile sfinților, în niște bucoavne mari, legate cu piele castanie închisă, cum e cafeaua prăjită, care, când le răsfoiam, miroșiau a biserică. Par' c'o văd ș'acù înaintea ochilor pe maica Melania. Așa femeie voinică și înnaltă, îs bătrână și n'am mai văzut, ș'oi muri și n'oi mai vedea; mă rog era cât un plăeș. Da la față era mai mult slabă decât grasă, și așa era de albă, că parcă n'avea un picuș de sânge în obraji. Și-avea doi ochi albaștri și tăiați în chip de migdale, cu niște gene și niște sprincene negre ca pana corbului, măiculiță, să moară o lume întreagă după ei... D'apoi părul, mamă-mamă, ce păr balan aveà... Aur nu păr, dragii bunicei, și sara, cân se pieptănă,

mai-mai, îi băteà călcâiele... Așa frumusețe de femeie erà maica Melania...

Acù să vedeți ce se-întâmplă... Într'o noapte, — ploà așa, ca acuma, de gândeai că vine potopul, — numai deodată aud bubind cineva în poarta mănăstirei. Maica lasă horbota din mână, că lucrà și-ascultă. Da eu, de frică, nici nu suflam : înlemnisem în fundul divanului. După un răstimp, iar aud trei bătăi.

«Oare cine o fi la vremea asta?» zice maica încet. Și deodată răsună alte trei bubuituri, da așa de groaznice, că parcă izbise cineva c'un topor, nu cu pumnul, și prin vuetul ploii mi s'a părut c'aud un glas mânios. Atunci maica a deschis ușa și-am zărit jos, în întunericul din ogradă, rătăcind o lumină, alergând speriată de colo-colo, căutând parcă un loc, să se ascundă.

După asta, am auzit un zuruit de chei, glasuri, pași alergând, chiftind prin apă. Și pe urmă lumina a perit, și-am auzit huruitul drugului dela poartă, apoi porțile, țipând în țâțâni și izbindu-se, detunând de pereții bolții de subt clopotniță.

Am văzut câteva maici trecând, în fugă, prin lumina uşei, şoptind ceva, cu spaimă, şi am înţeles o vorbă, spusă mai tare: «Ilieş!» Jos, în ogradă, s'auzeau, acù, paşi de cai, glasuri. Şi deodată maica Melania s'a repezit la mine, m'a luat în braţe, şi-a prins a alerga prin ploaie, prin întunericul cerdacului. Am simţit că deschide o uşă şi că păşeşte pe lăicere, apoi o alta, şi m'am trezit în lumină, într'o chilie mare, plină de maici. Şi prin îmbulzeala aceea, am zărit pe maica stariţa, într'un jilţ, speriată, cu nişte mătânii de chilimbar, într'o mână, vorbind ceva. Şi deacolo, văd că maicele prind a se îngrămădi spre uşă, ş'a eşi într'o zăpăceală ne mai pomenită, şi cu ele a eşi şi maica Melania, cu mine în braţe, şi iar am trecut prin întunericul cerdacurilor, prin bataia ploii, şi deodată m'am pomenit în odaea cea mare a arhondaricului.

Maicele se ţeseau în toate părţile, — eşau, intrau grăbite, cu feţele speriate, şi eu stam lipită de pieptul maicei Melania şi mă uitam la ele, cu inima cât un purice. Câteva au aşternut, cât ai clipi, un lăicer în mijlocul odăii, — un lăicer portocaliu, cu nişte

flori roșii ca sângele ; două au intrat, într'un suflet, c'o masă mare, rotundă, cu trei picioare scurte, și-au așezat-o pe scoarță, la mijloc, o alta a acoperit-o c'o pânză albă ca helgia, de parcă ninsese Dumnezeu masa.

Și, deodată, numai ce văd, că răsare în prag un Român cumplit, cât ușa de înalt : cu pletele și cu mustețile negre ca păcura, cu niște ochi cari parcă scapărau, c'o cușmă albă, dintr'un miel, dată pe ceafă, cu chimirul plin de pistoale și c'o săneață lungă, în spate.

Și-o maică atunci a șoptit : « Ilieș ! » Și când a pășit Ilieș în odaie, parcă a umplut toată casa. După dânsu s'au aratat și tovarășii, unsprezece la număr, toți cu puști și cu chimirurile pline de pistoale. Ș'au așezat sănețele într'un ungher. I-am auzit spunând ceva ; dar de frică n'am înțeles ce. Și nu mult după asta, o maică s'a aratat c'o mămăligă cât roata carului, altele au intrat cu străchini cu lapte dulce, cu brânză, cu ouă, și la urmă s'a ivit ș'un argat cu două cofe cu vin. Atunci hoții s'au întors cu fața spre icoane și s'au închinat, ș'apoi s'au așezat jos, împrejurul mesei, pe care aburea, până 'n grindă, mămăliga. Și eu,

macar că muream de frică, mereu mă boldeam la Ilieș. Parcă-l văd și pe el. Eră îmbrăcat cu 'n cojocel înflorit, și pe piept i se încrucișau două zale de argint, dela buzunarele de sus la cele de jos. Și într'un rând, a scos dintr'un buzunar un ceasornic de aur și s'a uitat ș'a zis ceva, mai târziu a scos altul, tot de aur, din celălalt buzunar, și atunci o maică tânără, care eră nepoata lui Ilieș, i-a spus : «Dă-mi mie un ceas, că ai două...» Și el de colo a zis : «Nu, nu se poate, c'amândouă îs luate cu sânge...»

Acù, dacă s'au pus la cale, s'au culcat cu toții, acolo, în odaea arhondaricului, și când a răsărit luceafărul de ziuă au încălicat și s'au dus. Da frica noastră n'a fost proastă, toată noaptea n'am închis ochii...

Într'o noapte, cum stam cu ochii deschiși prin întuneric, ca un huhurez, deodată mi se pare că bate cineva, încetișor, în geam. Ascult mai cu luare aminte, cu inima sărită : aud bine trei bătăi tainice. Și îndată după asta, o simt pe maica Melania că se dă jos, ușurel, din pat, o văd că se apropie, binișor, de fereastră, dă un colț de per-

dea la o parte și se uită. Da mie așa de tare îmi bătea inima, că mi se părea că zvâcnește mai sus, aici lângă gât. O auzeam pe maica umblând tiptil, desculță, prin casă. Am văzut-o îmbrăcându-se cu rasa. Am auzit scârțâind ușa, și, după asta, șoapte în cerdacul de cătră pădure. Vedeam, printr'un colț de geam, c'afară e lună ca ziua. Și într'un târziu, de-acolea, am auzit cântând cocoșii de ziuă, și nu mult după asta, a scârțâit iar ușa, ș'am zărit-o, printre gene, pe maică strecurându-se în chilie, desbrăcându-se și vârandu-se în așternut. Mă întrebam, în mintea mea de copil, cu cine vorbise în puterea nopții, și nu puteam adormi.

Apoi, cu încetul, gândurile au început a mi se încălci și-am adormit.

Dimineața, când m'am trezit, am dat cu ochii de maica Melania: stă, ca de obicei, pe scaunul de lângă fereastră și — împletea la horbotă. M'am uitat lung la ea și nu știam ce să cred: am visat ori, cu adevărat, a bătut cineva, în puterea nopții la geam, și ea a eșit tiptil în cerdac și s'a întors în ziuă. Îmi venea s'o întreb, îmi veneau pe

limbă vorbele, și, nu știu de ce, n'o puteam întreba.

A doua noapte, n'am putut adormi până târziu tare. Auzeam afară un greer țârîind undeva, răgușit, și eu ascultam cu luare aminte, m'așteptam, din clipă în clipă, s'aud bătând în geam, ca în seara trecută; dar n'am auzit nimic în noaptea aceea, și, de la o vreme, m'a furat somnul.

A trecut așa, ca o săptămână, poate mai bine, și n'am simțit nimic. Și, într'o noapte, când s'adorm, iar aud trei bătăi încete în fereastră, și o văd pe maică îmbrăcându-se și strecurându-se, ca o umbră, în cerdac.

Acù ploaie afară de prăpădenie, și când vântul isbea mai tare ploaia—în geam, picăturile sunau ca niște halice. Câteodată, auzeam vântul la ușe, ca răsuflarea unei fiare, care vrea să intre în casă. Și numai puteam de frică, stam ghemuită supt ogheal și nici nu suflam. Și târziu, când a intrat maica în chilie, vântul rece, care m'a izbit în față, mi s'a părut c'aduce un ropot de cal, din spre pădure.

Maica mi se părea acuma, nu știu cum, măi frumoasă, — mai ales ochii și glasul i se

schimbaseră: ochii îmi păreau mai adânci și mai frumoși, și glasul avea o înmlădiere mai mare, de dragoste, când îmi vorbea, și suna mai subțire, mai tânăr. Câteodată mi se părea că se gândește la ceva. Uneori că-i cu ochii plânși. Când era lună, stă, până târziu, în ceardacul din spre pădure. Însfârșit, așa un drac, de-o șchioapă, cum eram, simțeam că maica Melania s'a schimbat. Ceva îmi dădea mereu ghes să aflui cine bate'n fereastră, și-în fiecare noapte stam cu urechea la pândă, gata să mă uit pe geam. Parcă intrase, mă rog, un spiriduș în mine și nu mă lasa să închid ochii, și mereu îmi șoptea: «Oare cine-o fi bătând în fereastră? Oare cu cine-o fi șoptind maica în cerdac?»

Auzeam fel de fel de zgomote: un fâlfâit de aripi, în pădure, une-ori ca un umblet tiptil de jivină, prin frunzele uscate. Câteodată, trosnind ușor o creangă.

Și a trecut așa vreme de două săptămâni și n'am simțit nimic. Și, într'o noapte, târziu, după întâiul cântat al cucoșilor, aud un sunet de copite în pădure, și îndată după asta o simt pe maica, strecurându-se afară,

înnainte de-a bate cineva la geam. Atunci eu m'am ridicat într'o mână, am dat la o parte un colț de perdeà, numai atât cât îmi trebuia ca să privesc cu'n ochiu, și m'am uitat. La început, n'am văzut de cât pădurea, neagră ca tăciunele, și în fundul pădurei, printre ramuri, luna ca o secerere de aur, aninată de-o creangă. După aceasta am auzit fășâind, jos, subt stejarul de lângă cerdac, și când mi-am plecat ochii, am zărit ceva albind, ș'apoi am deslușit, în întuneric, un om îmbracat țărănește, calăre pe un cal mărunt, care stă neclintit, ca de piatră. Și cum stam așa și priveam, cu'n ochi, deodată văd că omul se prinde, cu amândouă mânilor, de creanga de deasupra capului, și se ridică repede, ca fulgerul, în picioare, pe șea, și după aceasta, s'apucă c'o mână de parmaclâcul cerdacului,—și eu atuncea, de frică, am lasat iute capul pe pernă și-am închis ochii.

Și toată toamna și toată iarna, am simțit, în puterea nopții, pași tainici prin chilie, am auzit scârțâitul ușei, care uneori samana cu'n scâncit slab de copil, șoapte în cerdacul din spre codru, și câteodată, târziu, aproape de

zorii zilei poate, calul nechezând încetișor, tainic, chemându-și stăpânul, aducându-i parcă aminte că se apropie ziua și trebuesc să plece.

Și iată că vine și primavara. Cerdacurile văruite ale mănăstirei, îmi păreau mai albe. Chiliile parcă-și zâmbeau voioase. Dinspre pădure venea miros de verdeață, și cucul începuse să-și strige numele prin desișuri. Câteodată codrul clocotea, până departe, de strigătul vacarului mănăstirei : «Hăi, haram... Na, boală, mâncate-ar *lupchii* !»

Apoi se făcea liniște, o liniște care părea că vine de sus, din văzduh, și în ea s'auzează numai glasul cucului și sunetele tălăngilor, dela cireada mănăstirească : unele răsunau mai gros, mai închis și mai răgușite parcă ; altele subțire, limpede, ca niște clopoței de argint, și toate, la un loc, întruchipau un crâmpciu de cântec.

Maica Melania mă trimetea, mereu, să mă joc c'o nepoțică a unei maici, și toată ziua alergam, numai în colțuni, prin cerdacurile albe.

Într'o noapte, simțesc că maica se apropie, în vârful degetelor, de patul meu și mă să-

rută binișor pe frunte. Eu mă fac că dorm și prind a răsufla mai tare și mă întreb de ce m'o fi sărutat. Aud, după asta, ușa deschizându-se și închizându-se și deschid ochii și ascult. Printr'o fereastră intră o dungă de lumină, ca un colb de argint. Afară, undeva în pădure, cântă o privighetoare și, câteodată, o auzeam așa de limpede, ca și cum ar fi cântat în ștejarul de lângă cerdac. Dar nu auzeam șopotind, ca'n alte rânduri. Mă uit eu, într'un târziu, pe fereastră, — nu văd calul la locul știut. Prind de-acolo a cânta cucușii de ziuă, aștept să se întoarcă maica Melania în chilie, — nu se întoarce. Începe a se zări de ziuă, — nu vine. Zic: «Poate s'a întors și n'am băgat eu de samă, poate m'a furat somnul.» Mă ridic într'un cot și mă uit, — patul gol. Și s'a făcut ziua albă și maica nu s'a mai întors. Eu atunci, am început a plânge și am dat fuga la o maică și i-am spus că nu știu unde-i maica Melania; dar de ce știam eu, am tăcut molcom. Într'un ceas a aflat toată mănăstirea că maica Melania nu-i nicăeri, și s'a făcut o zarvă nemai pomenită. Veneau care de'n-cotro de mă cercetau, dacă nu

cumva știu ceva, și eu plângeam de sărea cămașa de pe mine și răspundeam că nu știu nimic. M'a chemat, la urmă, maica starița, m'a descusut, m'a iscodit ; dar, pace, n'a fost de chip să afle ce știam. Ceva nelămurit, turbure, ceva de care nu'mi puteam da samă, nu mă lasă să spun.

După întâmplarea asta, pe mine m'a luat o maică bătrână, maica Pamfilia, care nu știu ce avea : câteodată, așa din senin, mă lua în brațe și începea a mă sărută și-a plânge încetișor.

'Mi-eră dragă și maica Pamfilia ; dar tot mai dragă maica Melania, și când mi-aduceam aminte de ea, începeam a plânge și mă duceam de m'ascundeam într'un ungher al cerdacului, ca să nu mă vadă nimeni.

Acù venise toamna și nu mai vorbea nimeni, de mult, de maica Melania. Și într'oz, iată că se zvonește, în mănăstire, că l-a împușcat potera pe Ilieș și pe un tovarăș de-al lui, în Poeana Cerbului. Unde te întorceai, auzai : «L-a împușcat pe Ilieș!» Și maicele porneau, cărduri-cărduri, spre poeană, să-l vadă. Și-o ia și maica Pamfilia pe potecă, așa bătrână cum eră, hai-hai... hai-

hai... razamată în cârjă, cu mine de mână. De sus cerneà bură de ploae, și codrul miroseà a frunze putrede și a mucegai. Poeana erà numai la câteva obrațe. Am cotit la dreapta, pe lângă un pâlc de mesteacani, și cum urcam pe cararea îngustă, deodată ni s'arătă, de după o perdea de brazi, Poeana Cerbului, neagră de călugărițe. Deabia-deabia am putut răzbate printre ele și poterași.

Auzeam șoapte, împrejur. Vedeam maici clătinând speriate din cap, bătându-se cu mâna peste gură. Și când am ajuns, parcă mi-a stat inima: în mijlocul poenii, sta întins pe spate, într'o baltă de sânge, cu brațele în cruce, Ilieș, cât un brad, și din tâmpla dreaptă îi curgeà o șuviță de sânge; iar când m'am uitat la tovarășul lui, am dus amândouă mânila la ochi și-am început a plânge ca o nebună, tremurând din tot trupul, ca de friguri; că știți cine erà tovarășul? Erà maica Melania, îmbrăcată bărbătește, cu mijlocul strîns într'un chimir plin de pistoale, cu cușmă albă, de miel, ca și Ilieș. Căzuse cu capul pe brațul drept al lui Ilieș, și parcă dormeà. Și la pept camașa îi erà desfăcută și în partea stângă avea o rană roșie, ca o garofă

crescută din inimă. Și repede, ca într'un fulger, pe când cineva mă luă în brațe, ca să mă coboare la mănăstire, — nu departe de Ilieș, am zărit, printre lacrimi, un cal mărunț, c'o coamă creață, revarsată până aproape de pământ; sta cu capul plecat, parcă plângea, și cu'n picior, de dinainte, încovoeat, bătea în pământ... Parcă vroea să sape cu copita, acolo subț gorun, o groapă ca să-și înmormânteze stăpânii.

MUTUL

MUTUL

Eră foarte vesel vierul, moș-Vasile, că pusese mâna pe un câne: «Să stai așa, fără nici o javră, în pustietatea asta, și-i oare cum, spunea el vecinului; dormi odată mai greu — ca omul ostenit, se înțelege, — și, dacă n'ai un câne să te vestească, te pomenești că te calcă hoții într-o noapte, și-ți ia, nene, purcelu, și ce bruma îi mai cade la îndemână, și tu nici habar n'ai... Așa, dacă ai o javră, îl auzi lătrând, și, din lătrat, înțelegi îndatamare, dacă e ori nu cineva. Și, dacă nu ți se pare lucru curat, pui mâna pe pușcă, eși, binișor, afară și: «Care e acolo, mă, că-l curăț de pe fața pământului!»

Dădu-se de câne în vie. Cânele, când a dat cu ochii de el, a rupt-o de fugă, apoi s-a oprit și s-a uitat îndărăt. Moș-Vasile a prins a striga : «Na cățel... Na cățel...» pleznind din degete. Cânele sta în loc, da din coadă și se uita la el ; dar nu îndrăzneà să se apropie.

Erà un biet câne slab, numai pielea întinsă pe oase, — o umbră de câne. Unul din câinii aceia nenorociți, care trăesc, mai mult, cu ce găsec prin gunoaele maidanelor și rățăesc ca niște arătări, goniți, cu înverșunare, de ceilalți câni, sătui.

Când văzu că vierul n'aruncă cu nimic în el, se miră parcă, sta și-l priveà cu ochi lui umiliți și plini de suferință, de câne flămând, bătut și alungat de toată lumea.

Vierul o luă spre casă. El stătu, o clipă, în loc, apoi porni în urma lui. Când moșneagul se oprià și-l strigà : «Na cățel... Na cățel...», se opreà și dânsul ; când porneà moș-Vasile, porneà și el. Și tot așa, până au ajuns în bătătură. Atunci bătrânul dădu fuga în casă, luă, de pe fund, o bucată de mămăligă, și-i aruncă, numai o fărâmă ; cânele

o înghiți, tremurând din tot trupul și bătând din coadă. Apoi ridică capul și se uită la bătrân, așteptând să-i mai arunce.

Moș-Vasile: «Cuciu-cuciu-cuciu... Na cățel na cățel...» Și-i azvârli altă bucățică de mămăligă, mai aproape. Cânele se apropie cu frică, oprindu-se, din când în când, și uitându-se la moșneag, și-o înghiți și pe a doua.

Și tot astfel, încetul cu încetul, îl vâra în cramă, și izbi, repede, ușa. Cânele, speriat, dădu să fugă; dar n'avu pe unde. Bătrânul luă, dintr'un cui, lanțul și cureaua cânelui care-i turbase și: «Cuciu-cuciu... Cuciu-cuciu... Saracu cățel... Saracu cățel...» se apropie de el și începù a-l mângâia. Atunci cânele se lăsă la pământ, și începù să-i lingă mânilor, tremurând și uitându-i-se în ochi; iar moșneagul îi încătără-mă binișor cureaua, și, de acolo, îl legă în fața pridvorului, murmurând, foarte vesel: «Ha-ha-ha, te-am căptușit, pun-gașule...»

După vr'o săptămână însă, băgă de seamă că nu latră:

«Măi, al ciorilor, de ce n'o fi lătrând oare?» se gândi moș-Vasile.

Trecu și a doua săptămână, — cânele, pace, nu latra.

Când eșia bătrânul din bojdeucă, prindea a sări în două picioare, arătându-și limba roșie, între dinții lucitori, bătând cu labele, de dinainte, aerul, uitându-se cu ochi vioi acù, în care luceau două luminiți de argint.

Într'o zi moșneagul spuse vierului de alătura :

«Știi, nene Ioane, că nu latră de loc câinele?

— Cum se poate?

— Zău, nu.

— O fi bolnav.

— Da n'are nici pe dracu: mănâncă cât șapte... O mămăligă, cât roata carului, dacă i-ași da, — toată ar mânca-o...

— Ei, atunci, eu i-s popa... Dacă nu l-oi face, la noapte, să latre, să nu-mi mai dai ziua bună, toată viața dumitale.

— Te cinstesc, nene Ioane, zău te cinstesc... Să mă bată Dumnezeu, dacă nu-ți dau, din toată sărăcia, o ocă de rachiu... Da cum ai să faci, mă rog?

— Treaba mea, cum am să fac.»

După ce se înnoptă bine, moș-Vasile își

aprinse luleaua și se așeză în pridvor. Cine știe unde, departe, în liniștea ce s'așternuse, s'auzeau niște lătrături întărtate. La via de peste drum, picură, din când în când, o talangă. Și, dinspre baltă, venea o boare de vânt, cu miros de pește și de papură putredă.

Moșneagul pufăia din lulea, în întuneric, și, când trăgea mai tare, i se vedeau, o clipă, în rumeneala cărbunelui, mustața lasată a oală și nasul:

«Măi, al ciorilor, da ce dracu o să facă zmintitu ăla de Ion?» se gândea moș-Vasile.

Și, deodată, auzi ceva zgrepțănând, în dosul cramei. Și, îndată după asta, căzù o piatră, drept lângă botul cânelui, care dormea. Cânele sări speriat, dar nu lătră. Și, dintr'o dată, eși, ca din pământ, o momâie, cu un cap cât o baniță și un cojoc întors pe dos, și prinse a se frământa și-a bate într'o căldare. Câinele se vârî lângă perete, cu coada între picioare, cu spinarea zbârlită, încovoiată, și-și arată dinții, însă nu hămăea.

Moșneagul, la început, rise cu lacrimi; se îndoia de șale și se plesnea cu mâinile

peste genunchi. Apoi zise, ștergându-și lacrimile, cu amândouă palmele :

«Măi, al ciorilor ce ești, nene Ioane, că m'ai băgat în boale, așa m'am speriat...»

Nenea Ion, dacă văzù că nu latră cânele, începù a-l lovì c'un băț de corn, peste cap, peste șale. S'apropia, îl izbeà, apoi se trăgeà repede înapoi, și cânele se repezeà la el, clănțanind din dinți, pe urmă se vârà iar în perete, cu spinarea încovoiată, cu ochii și dinții lucind, în lumina lunei. Iar moș-Vasile nu mai puteà de răs.

După ce se linișți însă, se mâniè și, luându-și cârja, din pãlimar, începù a trage și el :

«Așa javră, să mă bată Dumnezeu, dacă am mai văzut... Eu, dacă ar fi al meu, l-ași omorâ...» zise vierul cellalt, aruncând bățul cine știe unde.

Bătrânul tăcea și trăgea, ca eșit din minți, cu 'n val ferbinte de mânie, în pept. Și cânele tremura, se răpezea clănțanind, apoi se ghemuia în perete.

Moșneagul, după ce se sătură de bătut, scui-pâ într'o parte, trase o înjurătură, își

dădu pălăria pe ceafă, și șueră prelung.
Pe urmă zise :

«Câne să fiu, dacă nu-l omor în bătae...»

Cellalt vorbi :

«Hm, a dracului comedie... Nu se poate să nu latre javra naibei... Asta nu se poate... Nu s'o fi deprins încă la dumneata, moș-Vasile...»

— Poate...» răspunse moșneagul.

Și mai așteptă încă vr'o două săptămâni.

Când se trezea uneori, noaptea, asculta să vadă, nu cumva o să-l audă hămăind. Auzea, ca prin vis, lătrînd undeva departe, îl auzea pe cânele vierului de alături, — pe al lui, însă, nu; la dânsul se auzea numai țîrăitul nesfârșit al greerilor.

Și moșneagul înjura printre dinți și scuipa, plin de năduf.

Mai fuma o lulea de tutun, mai tușia, se mai uita pe fereastră, să vadă de nu-i cineva la purcel, se mai ceoșmolia în pat, apoi a-dormia și prindea a horăi.

Într'o zi, îi dădù prin gând să facă o momâie și, din când în când, noaptea, târziu, îl speria, doar o lătra; dar cânele tăcea

molcom, și bătrânul, cătrănit, îl bătea ca eșit din minți.

În altă zi plănuie să-l chinuiască cu foamea și câteva zile îi dădu numai apă. Când eșia moș-Vasile, cânele se ridica, i se uita în ochi, își tremura nările, îi urmărea toate mișcările.

Iar moșneagul mormăia, c'o lucire de oțel în ochi, c'o lumină de plăcere crudă, pe fața zbârcită și neagră :

«Nu-ți dau, javră, să mănânci, până când nu-i lătra... Degeaba te uiți la mine, lua-te-ar hengherii...»

Și cânele, într'un târziu, lasa capul, în jos, se culca cu botul pe labe și închidea ochii.

Apoi într'o zi, când socoti că l-a răzbit foamea, moș-Vasile se așeză să mănânce în pridvor. Îi arata, din când în când, o bucată de mămăligă, și cânele se sbătea în lanț, chinuit de foame, ridica botul și adulmeca mâncarea care aburea în strachina de subt nasul roș al bătrânului, îi urmărea mâna păroasă, mare și neagră, cu vinele umflate, de la strachină la gură și de la gură la strachină.

Și, numai după ce-l chinui astfel, multă

vreme, se îndurâ să-i arunce o bucată de mămăligă, pe care cânele o înghiți tremurând, cu lăcomia din întâiele zile.

Se împlinise acum o lună jumătate decând îl aveà.

Moșneagul vroia să-l împuște ; dar vierul de alătura îi zise :

«Nu-l împușcà, moș-Vasile... Să facem noi altceva... Da știi, ceva frumos de tot... Să mori de râs...

— Ce să facem ? întrebă morocănos bătrânul.

— Uite ce... — dacă nu ți-o plăcea, mă rog, păcatul meu o fi, — să-i legăm de coadă un ibric, o bucată de tablă, știi ceva care să hodorogescă tare, ș'apoi să vezi frumuseță, când i-om da drumul, ca din pușcă o să pornească moș-Vasile, să mă bată Dumnezeu, dacă nu ți-o plăcea...»

Moșneagul râdea, arătându-și un dinte negru:

«Măi, bată-te să te bată... Da știi că-i bun planul tău ? Ia stai să caut, neică, o rugină, de ibric, ceva...»

Și moș-Vasile intrâ în bojdeucă, și se auzi hodorogind printre cioveie. Nu trecù mult,

și se ivi rîzînd, c'o tavă veche, de tinichea, și cu 'n capăt de frînghie:

«Ce zici, e bună, nene Ioane ?

— Sfîntă, moș-Vasile... Stai, că-ți facem noi de petrecanie, javră afurisită...»

S'apropiară de cîne. Cînele începu a se gudura, și prinse a linge mînile moșneagului :

«Stai, că vezi tu pe dracu...» mormîi moș-Vasile.

Îl scoaseră în drum. Îi legară zdravăn tavaua de coadă și, cînd îi dădù drumul, moșneagul îl pocni peste șale, cu'n ciomag. Și cînele, amețit de durere, îngrozit de hodorogeala tavei, porni ca o săgeată, într'un nor de pulbere, și cu cât vuiă mai tare tinicheaua, cu atîta fugea mai năpraznic, mai înspăimîntat, și, cît ai clipi, se făcù nevăzut, la cotitura drumului.

Iar în urmă, în mijlocul uliței, cei doi prieteni rîdeau cu lacrimi, se frîngeau de șale înnainte și înapoi, se apucau cu amîndouă mînile de coaste, se băteau peste șalvarii bulgărești.

Și nenea Ion, din cînd în cînd, strigă, cu lacrimile pe obraz :

«*Trinul*, moș-Vasile, să juri că-i trinul... Să mă trăsnească Dumnezeu, dac'am mai văzut așa fugă, de când maica m'a făcut...»

Și de atunci, de câte ori se întâlneau, își aduceau aminte de goana nebună a cânelui, și se porneau pe râs.

Dar iată că, într'o dimineață, după vr'o lună de zile, când eși moș-Vasile din casă, dădù cu ochii de câne :

«Ptiu, bată-te Dumnezeu...» făcù moșneagul, crucindu-se.

Cânele fluturâ din coadă, și se apropiè, târâș, până la picioarele bătrânului, încălțate cu niște iminei mari, albiți de pulbere. Atunci moșneagul înjurâ și-i trase, din răsputeri, un picior în deșert, și cânele fugi. Dar când ajunse în mijlocul viei, se opri, întoarse capul, și începù a bate din coadă :

«Huooo, arătarea dracului!» țipâ moșneagul, zvârlind cu bulgări după el.

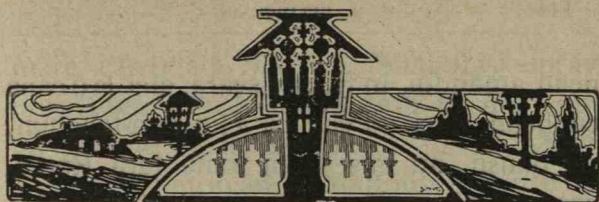
Cânele mai fugi câțiva pași, și iar se opri și 'ntoarse capul.

Atunci moș-Vasile intrâ în casă, eși îndată cu pușca, îl luă la ochi, și trase. Cânele se rostogoli cu pântecul în sus, dădù de câteva ori din picioare, apoi ramase neclintit,

cu labele zgârcite. Moșneagul se apropiè și-l lovì cu piciorul, ca să vadă dacã n'a murit, și, dupã aceasta, foarte liniștit, se îndreptã spre bojdeucã, ca să ia un hârleț să-l îngroape.

CAZACUL

CAZACUL

De obicei, tata-Ioachim stă hursuz, deoparte, — parcă tot îi ninge și-i plouă, — și nu s'amestecă în vorba mușterilor ; clipește somnoros din ochii mititei și albaștri ca două picușuri de cer, și, din când în când, se știrește și se uită într' o parte, cu sprincenile albe, încruntate.

În astă sară, însă, e cu voe bună, a cerut și el o cană cu pelin, și s'a așezat lângă cei doi mușterii, — un căpitan pensionar, care mereu își trage și își sugă mustățile, și un profesor, eșit și ellsa pensie, care, acuși-acuși, își scarpină nasul, în așa fel, că parcă-l mângâe, cu foarte mare dragoste. Se-întâl-

neau amândoi, în fiecare seară, aici, la o cană cu pelin, căci: «Pelin ca a lui tata-Ioachim, zic dânșii, nu găsești în toată țara Românească, măcar să umbli cu opinci de oțel!»

Nu degeaba spuneă, câteodată, moș-Ioachim, apasat și mândru, bătând cu pumnul în masă:

«Aici e crâșmă cinstită, domnule, crâșmă bătrânească, nu de moda nouă... Eu mai bine îmi taiu o mână, de cât să pun metaluri în vinuri...»

În crâșma curată ca un pahar, cu icoane în perețele dinspre răsărit, rumenite de sâmburele de aur al candeliei, plutește, în mirosul amar al pelinului, mireazma de cuișoare a garofelor din fereastră. Afară, în noapte, ploaea a conținut și acum se aude numai picuratul melodios, tainic, al streșinilor.

Căpitanul povestește o întâmplare de pe vremea războiului, deschizând ochi mari, îngroziți, ridicând glasul, umflându-și obraji și făcând: «buuum», când vorbeă de buruitul unui tun, apăsând buzele și strigând: «paaac!», când eră vorba de pocnitul unei puști, coborând vocea, și vorbind cu taină

mare, câteodată. Și când căpitanul își isprăvi povestirea, tata Ioachim, după ce mai trase un gât de pelin și-și netezi de două ori mustețile, întorcând capul într'o parte și într'alta, zise :

«Acù să vă spun și eu o pățanie a mea, cu'n procllet de cazac.

De abia venisem din țara de sus, și iaca și războiul. Unde te întorceai, muscali cât păr în cap, de nu-ți puteai trage sufletul de ei. Un rând plecà, acolo, la Plevna, și altul veneâ, și numai erà de chip să te hodiești, de tropotul cailor, de zângănitul săbiilor, de trompete, de muzici, de coruri,— că ei cântă și din gură, — să cutremurau, mă rog, ulițele de oștire, și zi și noapte. Acù, într'o Vinere, mă iau eu, ca de obicei, și mă duc la obor, că făceam pe vremea aceea și comerț cu grâne. Dacă mă duc, încep a mă purtă printre cară, să vedem de nu-mi cade ceva, și numai ce vād într'un loc, strânsă ceoată, o groază de lume, și aud un bocet gros, ca dintr'un fund de poloboc. Măi, ce naiba o fi acolo? Și mă vâr și eu printre lume, și hai-hai, dăi cu coatele, în dreapta și în stânga, cu chiu cu

vai, răzbat până în față. Ce erà? Îi murise calul unui Cazac, — un cal mare și negru cum e tăciunele, — stà trântit, de-a curmezișul drumului, cu ochii închiși. Și, bietul Cazac, ședeà jos, gramadă, și-i sărutà capul și-i îmbrătușà gâtul, și plângeà, sara-cul, cu zece rânduri de lacrimi :

«Murit *conia* (adică calul). Conia, conia, conia, murit conia... Omoară la mine cu nagaica...»

Da un negustor de colo :

«Îl omoară 'n batae... Îi și el creștin ca noi... Să punem, oameni buni, mână dela mână, să-și cumpere cal... Hai, iaca eu dau, domnilor, două carboave...»

Și dà drumul la două piese, în șapca cazacului, că-i căzuse șapca jos, în colb.

Un altul, de alătura, scoate o pungă, umflată ca o broască :

«Eu dau o carboavă, domnilor... Care mai dà?».

Și Cazacul își făceà samă, mugeà, sara-cul, ca un taur :

«Murit conia... Conia, conia, conia... Omoară la mine cu nagaica...»

Dau și eu drumul la doi lei. Și așa,

care un leu, care doi, care câțiva gologani, care o carboavă, răpede și degrabă, s'a umplut șapca Rusului. Și numai ci-l văd că-și ia banii și-i pune în buzunarele pantalonilor,—da tot plângând. Își pune, deacolo, șapca'n cap, și ce să vedeți ? Când a șuerat odată : calul, ca fulgerul, s'a ridicat, și nici nu știu când s'a zvârlit Rusul în șea. Și când s'a înălțat *conia* naibii, în două picioare și când a rupt-o de fugă, știi cum fugea, bată-l pocnitul ? I s'atingea burta de pământ ! Și Cazacul dracului, ca un ghem numai se vedea, așa stă de'ngrămădit asupra oblâncului, — și, cât ai clipi, a perit din ochii noștri, și ne-a lasat cu gura cascată.

Un negustor, de colo, unde prinde, nene, a țipă ca'n gură de șarpe și a înjură și-a face un tãmbălău, de nu se auzeà nici în cer, nici în pământ, că : «Trebuie să mergem să ne plângem, domnilor... Să mergem, domnilor, cu toții.. Auzi, domnule, pungășie ru-sească... Auzi, ziua n'ameaza mare, să-și bată el joc de atâția negustori...»

Ași, pe dracu, vorbă de clacă. Cui să te plângi domnule ? Cum să-l găsești ? Când căzăcime erà câta frunză și earbă și în fiecare

minută plecau spre Pievna, și alții curgeau puhoi de peste Prut... Pe urmă, și așa cum o făcuse de cu schepsis, ne plăcea și nouă. Ziceam și noi : «Halal să-i fie, nene...» Auzi dumneata ce să-i dea lui prin cap să facă? Al dracului Cazacul, da calul mai al dracului ! Să stea el, nene, nemișcat, vreme de un ceas, să juri, mă rog, că-i mort...

Comedia asta s'a întâmplat toamna, târziu. Trecuse ca o lună, venise iarna, și pe cazac îl credeam, acù de mult, la Plevna, ziceam că poate s'o și fi sfârșit cu el. Și într'o noapte, o fi fost aproape de miezul nopții, intră în crâșmă o matahală plină de omăt. Și când vine mai bine în lumina lămpii, ce să vedeți dumneavoastră ? Cazacul ! Da biat, da biat : deabia bleștea... Îmi trânteste pe teighea o ploscă, de fer, și zice :

«*Davai* spirt.., *davai crepcu... Nimai crepcu, ni davai...* (adică : dă-mi șpirt, dă-mi de cel tare... Nu ai tare, nu-mi da...).

— Crepcu, crepcu, zic eu ; da conea ce mai face?» Și fac cu ochiul cătră mușterii, — trei zăplani de vizitei. Cazacu se uită la mine și zâmbește, cu gura până la urechi, da nu zice nimic.

«A dracului conea!» mormăesc eu, și-i întind plosca.

Cazacul o ea, și văd că dă să plece, fără să-mi dea gologanii.

«Hei, *batușca*, strig, paralele...

— Plătim la mata mâne, *batușca*.

— Halt, nu mai e plească, *batușca* dragă...

— Zău, plătim la mata mâne...».

Și dă să iasă :

«Dă-mi, domnule, banii, ce socoți că-i țara'n pradă !» Și dau să pun mâna pe ploscă. Atunci Rusul să'n cruntă și mornăește, nu știu ce, în limba lui, ș'odată trânteste plosca, peste tejghea, în perete, și din perete plosca sare, nene, în niște clondire, de câte o vadră clondirul, pline toate cu băuturi spirtoase, — și praf mi le face ! Dau să pun mâna pe el, — Cazacul țuști pe ușă, și să te duci băete. Eu după el, cu cei trei vizitii.

Și eră o lună plină, de se vedeă ca ziua, și un ger, și un ger — mamă-mamă, să-ți crape măselele în gură, nu ceva... Și zapada : scârța-scârța, scârța-scârța... Și haida-haida, haida-haida, tuspatru, unu după altul : fugeam de prăpădeam pământul...

Da și Rusul, nu glumeà, parcă erà pe conea, așa se duceà, bată-l pocnitul ! Acù, la capătul uliței, era o fântână, și erà un ghețuș, — sticlă ! Și cum veneam noi, în bataia lunii, luceà ca un pod de argint... Și când ajunge namila de Cazac acolo, odată îi lunecă cizmele și se-întinde pe spate, cât era de lung... Da știi ce bușai a tras, nene ? Am crezut că se zguduie strada !

Și, hop, și noi, din urmă, grămadă peste el. Ne muncim noi, ne opintim să-l ridicăm, — că voiam să-l aducem aici, la prăvălie, și să-i împușcăm o mamă de bătae, de să spue și Rușilor din groapă ce-a pățit ! (Acolo, vezi, ne temeam cojocul, că toată noaptea horhăeau Muscalii beți.) Ne muncim noi, ne chinuim, — Rusul, pace, nici nu se clintea, parcă erà mort. Îi mai tragem câte-va chiftele marinate, — degeaba, nu-i de chip să-l urnim... Și tot întinzându-l noi așa, îi rupem mantaua pe umeri. În sfârșit, cu chiu cu vai, îl luăm pe sus : doi de picioare, doi de mâni, și pornim cu el. Când să ne apropiem de crâșmă, auzim, înaintea noastră, vorbă, râsete și zdrângănit de săbii. Haiti, de-o fi niște Muscali, ne vede Sfântul... Și, la colțul u-

liții, numai iacătă că răsar niște matahale negre, și văd lucind, în lună, nasturii și săbiile, și cât pe ce să-l lăsăm pe Cazac, și s'o luăm la sănătoasa. Și, deodată, aud un glas gros :

«Măi, care-i acolo?»

— Oameni buni,» zic. Și mă gândesc: «Taci că-i bine, nu-s Muscali!».

S'apropie ceia: erau cinci ofițeri de-ai noștri. Unu'ntreabă :

«Ce fel de oameni buni? Unde-l duceți pe creștinul ăsta?»

Și când să răspund, de-a firă părului, ce-am pățit, Rusul, odată, se smucește, și scapă din mânilor noastre și cade gramadă, în genunchi, la picioarele ofițerilor. Și unde prinde, nene, a boncălui, și ale îmbrătușa cizmele :

«Omorât la mine... Omorât... Omorât la mine...

— Ce-aveți cu el, măi? Pentru ce l-ați bătut? strigă unul.

— Da nu l'am bătut, pacatele noastre...

— Cum nu l'ați bătut ?

— Dați-mi, vă rog, voe să vă spun cum s'a întâmplat... Eu sunt, domnilor, un om sarac, Dumnezeu mă știe cum o duc de azi

pe mâine: dumnealui me-a făcut o pagubă de, cel puțin, o sută de lei...

— Trebuea, domnule, să te duci să te plângi la mai marii lui, da nu să-l omori în bătae...

— Dați-mi voe, vă rog, să vă spun cum...»

Da Rusu naibii de colo:

«Omorât la mine, omorât...»

Și-și arată mantaua ruptă:

«Cum nu l'ați bătut, cum nu l'ați bătut? Dar asta ce-i, ha? Asta s'a rupt singură, ha? Singură s'a rupt? Mă rog, eu atât vă spun: ați intrat în mare dandana... Dumneavoastră nu știți că ne aflăm în timp de campanie, ha, nu știți?»

Văd că, cei trei tovarăși, spălă putina.

«...Dumneata domnule, trebuea să te duci să te plângi la mai marii lui, da nu să-l omori în batae... Dumneata nici nu visezi în ce daraveră ai intrat... Mă rog, ai să vezi dumneata mâine...»

Și Rusul, bată-l trăsnetul, parcă'l bocea pe conea. De acolo, ceia s'au luat și s'au dus cu Muscalu.

«Măi, da asta ce-o mai fi pe capul meu? Ce dracul o să pățesc?» Mă duc eu acasă, mă culc, da parcă a fost de chip s'adorm:

toată noaptea m'am răsucit, ca pe jaratec... Trece o zi, trec două, — dacă văd că tot nu se întâmplă nimic, îmi mai vine inima la loc, zic: «Dacă n'am pășit, până acum nimic, poate o da Dumnezeu ș'oi seapà, pacatele mele...»

Acù, ce să vedeți Duminecă, dimineața, cum stăteam în ușa prăvăliei, odată ese, ca din pământ, Cazacul, cu pricina... Da eu, de colo, când l'am văzut, am sfeclit-o... Când mă uit, mai bine, la el, bag de samă că zâmbește la mine, parc'ar fi vrut să zică:

«He-hei, ce mai faci batușca, nu te-am văzut de un car de vreme?»

Când ajunge în dreptul meu, eu dau să intru în prăvălie, zic: «Acu-mi trage Rusul un capac, de aud câinii din Giurgiu!» Cazacu se oprește:

«*Zdraste gaspadin!*

— Buna dimineața» zic eu, da știi, cam de departe, și cu jumătate de gură. Mă uit, mai bine, la dânsul. Cazacul roșu, cum îi gotca, și vesel, lucru mare, — parcă apucase pe Dumnezeu de un picior!

Ridică un umăr și prinde a căută, ș'a se munci și'a mormăi. Însfârșit, cu chiu cu

vai, vâri mâna, până'n cot, într'un buzandar al pantalonilor, și, de-acolo, începe a cotrobăi prin el, și cotrobăește și cotrobăește, și se uită la mine și zâmbește, și, deodată, scoate o basma mare, de mătasa, albastră ca cerul, și mi-o pune în mână.

Zice:

«Iartă la mine, batușca... Noi plătim la mata... Zău plătim tot la mata... Iartă la mine, batușca...»

Ș'odată, nici una nici două, mă-îmbrătușază și prinde a mă săruta.

Zic:

«Da nu-mi datorești nimic, nu face nimic...»

— Nu, noi plătim la mata, batușca...»

Îl poftesc în prăvălie, ca să-l cinstesc,
Rusul:

«Nu, batușca, noi cinstim la mata...»

Și scoate o rublă și-o trânteste pe tejghea:

«Davai vin...»

Aduc eu un chil de vin, de care aveam mai bun. Cinstim noi. Cazacul, la fie-care pahar, mă luă de gât, s'aplecă asupra mea, mă sărută, întâi pe-un obraz, apoi pe cel-lalt, și spune:

«Noi plătim tot la mata, batușca!»

Și-într'un târziu s'a razamat de spatarul scaunului, și unde a prins, nene, a cântă, în limba lui; da știi cum cântă de cu jale? Să mă bată Dumnezeu dacă am mai auzit așa cântare... Știi parcă se topea inima'n mine ascultându-l... Uite, na, îs om bătrân și n'am mai auzitașa cântare... Acù ce-o fi zisel în limba lui, nu știi,—știi atâta că mereu tot pomenea cuvântul *stepa*... Stepă, Stepă și iar stepă...

Pe la aprinsul lumânărilor, când să plece, iată că intră nevastă-mea, cu băetu-în brațe, cu lileș; eră numai de doi anișori, și eră balan ca un pui de Rus. Și numa ce-l văd pe Cazac că se-întoarce, de la ușă, și ea băeatu-n brațe și-l ridică până-'n grindă, apoi îl coboară și-l sărută, odată, apasat. Și, după asta, l-a lipit binișor de pept, și mi-a aratat, cu mâna, că are și el unul acolo, departe, în țara Muscălească, și atunci au prins, a-i lunea încet, pe față, două lacrimi. De acolo, când a plecat, iar m'a sărutat și mi-a spus:

«Noi plătim tot la mata, batușca...»

Parcă'l aud și acù, bată-l pocnitul:

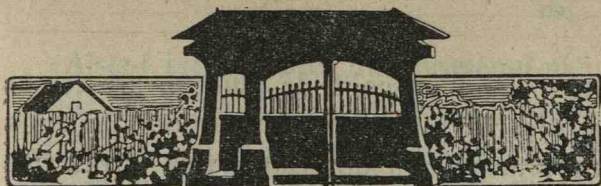
«Murit conia... Conia, conia, conia...»

LETTER

I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 10th inst. in relation to the proposed extension of the term of office of the members of the Board of Directors of the National Bank of Commerce, and in reply to inform you that the same has been referred to the Board of Directors for their consideration. The Board of Directors will meet on the 15th inst. and will have the honor to advise you of the result of their deliberations.

I am, Sir, very respectfully,
Your obedient servant,
J. M. [Name]

L E F T E R

In cerdacul alb al schitului Slătioara, în ceața albăstrie a asfințitului, în ceața aceea fină a înserărilor de primăvară, care pare o pulbere cernută de deasupra, din văzduhurile limpezi, se vedeà toată valea Șomuzului, cu sclipirea departată a fulgerului de argint al apei, — se zăreà perdută, topită, ușoară, ca făurită dintr'un fum luminos, gata să se risipească la cea d'intâi adiere de vânt.

Stam acolo, în cerdacul arhondaricului, pe-o bancă, cu'n prieten din copilărie, cu'n prieten de care mă leagă o dragoste de frate.

Primavara, cu lumina ei de aur, ca venită din rai, cu mirosul ei de verdeață și

de pământ răscolit de pluguri, trezeà, în adâncurile fiinșilor noastre, un dor neînvinș de pribegie, un dor care parcã izvorã din amintirea unei rãtãciri strãvechi, din amintirea pribegiilor strãmoșilor, prin cetatea munșilor, prin cetatea durerilor neamului nostru, pe subt bolșile întunecate ale codrilor, în picuratul tãlãngilor și murmurul fluerilor.

Și de cum se desprimavara, porneam pe drumurile albe de țarã, așã fãrã țintã, la voea întâmplãrii, ca doi oameni fãrã de cãpãtãi, hoinãream cu sufletele pline de tinereșã și lumina primãverei, și zãrile parcã ne chemau cu taina lor.

Așã porniserãm și primãvara aceasta, și acum poposisem aici, la schit, unde trebuia sã ne fie și masul.

Și cum ștam așã, tãcuți, împresurați de liniștea țarinilor, iatã cã jos, în curte, rãșãri un om în strae albe, țãrãnaști. Veneà încet, plin de praf, spre scara arhondaricului. În cap aveà o pãlãrie cenușie, pleoștitã ca un clopot, acoperitã cu mai multe șiruri de nasturi de alamã ; în picioare o pereche de iminei, albiți de pulberea drumurilor ; iar în spate o traistã și-o armonicã.

«Aista-i, bietul Lefter, zise prietenul meu, și adăugă, după o clipă ; e nebun, saracul ; dar nu face nimărui nimic : rătăcește numai dela mănăstire la mănăstire, dela praznic la praznic, și cântă, din gură și din armonică, cântece bisericesti ori vorbește de îngeri, de Dumnezeu, de rai, — asta-i nebunia lui...»

Lefter se ivi în cerdac, și-își scoase pălăria, cu 'n zâmbet sfios, alunecându-și privirile într'o parte :

«Vă sărut mânilor...»

— Bine-ai venit sănătos, Leftere, răspunse prietenul meu ; îți mai aduci aminte de mine ? Mă mai cunoști ?

— Cum-nu, cuconașu Mihăluță,» rosti dânsul, cu acelaș zâmbet de sfioțiune și cu aceeași privire fugară.

Apoi înghiți odată, și zise repede :

«Vă cunosc de când erați, ea așa de *mă-tâțel* numai... D'apoi cum...»

Eu mă uitam la el. De câte ori vorbea, ochii îi fugeau într'o parte.

De subt pălărie îi curgeau, până pe umeri, pletele încâlcite și înbâcsite de colb, castanii ca matasa uscată de porumb. Pe fața

osoasă, încrețită și arsă de soare, mustățile și barba rasă, se aratau ca niște vârfuri dese de bolduri negre; iar în ochii albaștri-șterși plutea o lumină mare, neobișnuită, lumina din ochii oamenilor bolnavi ca el.

Apoi bagai de seamă că, de câteori vorbea, ridică un picior și-l frecă de celalt, iar mâinile le ținea în dreptul chimirului, cu degetele împreunate, cum le țin preoții și călugării.

«Să-l auzi ce frumos cântă!» îmi șopti prietenul. Apoi tare :

«Cântă-ne ceva, Leftere.

— V'ași cânta, da să nu bănuască părintele stareț...

— Părintele stareț nu-i aici, a plecat la târg.

— Atuncea, eaca, vă cânt...»

Își dădù armonica, de la spate, în față, și vârându-și degetele, cele mari, în cheotori, își încreți fruntea și-și ridică ochii spre cer. Apoi, după câteva clipe, i se ivi pe față o lumină dulce, o lumină ciudată, coborâtă parcă din altă lume, și aplecându-și capul pe un umăr, începù a cânta, cu glas subțire, din cap, un psalm.

Uneori, cântarea coborà adâncă, gravă,

și atunci părea că-i vibrează în glas o undă de clopot. Pe urmă, iar se-înnălța, din ce în ce mai subțire, topindu-se ca o șuviță de fum; iar armonica îi ținea isonul încetinel, cu glasul ei de orgă. Și, la sfârșit, așa de încet tremură, și adierea vocii și a armoniceii, așa de percut, că parcă se înnălța, spre stele, sufletul cântărei.

«Ai cântat ca un serafim, Leftere, zise prietenul meu.

— Nu, cuconașule Mihăluță, ca un serafim nu pot eu cânta, vorbi dânsul, cu o umbră de mâhnire în glas; dumneata n'ai auzit cum cântă serafimii, eu i-am auzit odată, odată numai, în noaptea anului nou, când se deschide cerul, și cântecul acela numai odată l-am putut cânta, acum nu-l mai pot... L'am cântat Înnalt Prea Sfințitului Mitropolit Iosif, la mănăstirea Varatec... Și dacă am cântat, Înnalt Prea Sfinția Sa m'a întrebat: «De unde știi Leftere cântecul acesta?» Și eu i-am răspuns: «Dela îngerii lui Dumnezeu am învățat, Înnalte Prea Sfințite...» Și atunci dânsul a scos un galben și mi l'a pus în mână... Și cu galbenul acela mi-am cumpărat eu armonica asta...

— Tot așa postești, Leftere ?

— Da, cuconașule Mihăluță, trei zile postesc, nu pun nimic în gură, că-i mare pacat... Numai cu apă trăesc trei zile, d'apoi cum... Și trei zile mănânc... Da, c'asa mi-a spus, într'o noapte, un înger, trimis de Dumnezeu...».

De-asupra pădurei, care se zugrăvea, ca o dungă de păcură, pe zare, luna se ivi uriașă și însângerată, într'o ceață viorie, și lumina ei, de vis, umplu câmpiile cu'n abur luminos, c'o pulbere de argint parcă :

Lefter privi, o clipă, luna, și zise încet:
«Știi ce gândesc eu, cuconașule Mihăluță? Gândesc că luna trebuie să fie ochiul lui Dumnezeu... Așa dau eu cu gândul... Și soarele, tot ochiul lui Dumnezeu... Noaptea doarme soarele și veghează luna și ziua doarme luna și veghează soarele... D'apoi cum...»

Pe urmă, după câteva clipe, adăugă :

«Stelele trebuie să fie ochii arhanghelilor, serafimilor și îngerilor...»

Tăcù, și ramase, un răstimp, cu ochii la lună, ca un lunatec. Apoi zise, ca și cum ar fi vorbit cu el însăși:

«Poate acù, în minutul acesta, Dumnezeu se uită la noi păcătoșii...»

Și-își scoase, cu evlavie, pălăria, și făcù trei cruci mari, tremurându-și buzele. Pe urmă, și-o puse în cap, și ramase tăcut, nemîșcat, ca o stană, cu fața în bataea lunei.

Într'un târziu, ne culcarăm, într'o chilie a arhondaricului.

Prietenul meu adormise de mult; dar eu nu puteam adormi, mă gândeam la Lefter, care rămăsese afară, în cerdac, în pulberea unei.

Mă întrebam: «De ce-o fi nebunit oare?»

Ferestrele, din spre pridvor, erau deschise, și o boare răcoroasă îmi scaldă fruntea și-mi aducea mireazma de miere a câmpiilor.

Luna revarsă, pe podelele negre, o baltă de argint. Auzeam, ca prin vis, un glas de pitpalac ori un cârâit de cristel. Târziu, izbucni aproape, în curtea mănăstirei cu spaimă parcă, o trâmbițare răgușită de cucuș. Apoi altele răspunseră de departe, din sat, slabe, abia auzite, ca aduse de vânt, de pe alte tărâmurii.

Somnul începù să mă fure încet: îl sim-

țeam ca o ameteală dulce, în creștetul capului, ca o fericire molcomă, ce mi se strecură, pe furiș parcă, în mădulele obosite, și când eră s'adorm de-al binele, un murmur nedeslușit îmi deschise ochii. Ascultă-i, cu luare aminte, — venea din cerdac. Și, după câteva clipe, cunoscu-i glasul lui Lefter; părea că spune o rugăciune. După un răstimp, auzii lămurit, în liniștea adâncă a nopții:

«Scrie, Doamne, numele meu în cartea vieții, dăruiește-mi sfârșit bun, rouează inima mea cu roua bunătății tale, Doamne...»

Apoi iarăși, câtăva vreme, nu putui desluși nimic și, pe urmă, înțelesei vorbele acestea:

«Sfinte îngere, pázitorul meu, acopere-mă cu aripele bunătății tale și gonește de la mine toată lucrarea cea rea, și roagă pe Dumnezeu pentru mine, păcătosul...»

Pe urmă murmurul rugăciunii conteni, și izvoră o cântare stranie; dar așa de încet adiea, așa de perdută, așa de dulce, că parcă undeva, în văzduh, plutea, printre stele, pe boarea nopții, un înger cântând.

Apoi, după câteva minute, glasul amuți, și, într'un târziu, simții că Lefter a adormit, îi auzeam răsuflarea regulată. Și eră să

adorm și eu, când, deodată, izbucni un țipet cumplit de durere — un țipet de acelea care nu se uită nici odată, care te fac să simți ca o suflare de ghiață în toată ființa, ca o suflare a morții. Iar după aceasta, auzii vaete și svârcoliri în cerdac, subt fereastră:

«Nu mă omorî, domnule sergent-major, nu mă omorîî, nu mă omorî... Valeu, capu, valeu, capuuu, valeu...»

Și, pe urmă, vaetele amuțiră, zvârcolirile conteniră, și auzii numai gemete, mai întâi puternice, apoi mai stânse, ca venite de undeva de subt pământ.

NEPOTUL

NEPOTUL

Cucoana Mărioara a plecat la o prietenă, și acasă a rămas numai bunica cu nepotul.

Bătrâna, stă în fundul divanului, neclintită ca o stană, cu mâinile supuse, cu ochii albaștri, șterși, ca eșiți de soare, ațintiți în gol; parcă ascultă ceva departat, în noaptea neagră de afară. E învelită într'o cațaveică străveche, căci de dimineață o încearcă niște fiori de friguri, o amețeală ușoară, subt frunte, și un vâjâit nesfârșit în urechi; iar oasele bătrâne o dor ca de-o oboseală mare.

Nepotul stă alături, și pare că ascultă și el ceva. E un deavol ca de șapte ani, cârn, tuns chilug, și în ochii negri, neastâmpați, îi lucesc două halice de argint.

Este singurul copil al cucoanei Mărioarei, și orice nebunii ar face, dânsa zâmbește c'o dragoste nemărginită în ochii mari și catifelaiți, tăeați în formă de migdale; iar dânsul simte dragostea lor caldă, și face tot felul de năzbutii, tot ce-i trece prin căpățâna lui rotundă ca o minge.

Cu bunica și cu motanul, are el ce are, mai ales, și pe-amândoi îi chinuiește, cu aceeași lumină de fericire, în ochii lui de drac împelițat. Pe motan, îl prinde cam greu, căci el, când dă cu ochii de dânsul, sare cu coada bârzoii, tocmai colo, sus, pe sobă, unde stă și acuma și toarce somnoros; dar în schimb își răzbună pe bunică.

Afară cerne ploae mărunță, de toamnă, și zgomotul ei se aude, ca o ferbere înceată: parc'ar ferbe, în odăea de alături, un samovar.

În încăperea scundă, lumina lămpii, din perete, plutește tristă, turbure, ca o ceață ușoară. Undeva, în întuneric, prinde a țârâi un greer, întâi încetinel, la răstimpuri mai mari, cu frică parcă, apoi mai tare, mai des: cântă limpede, în chilioara lui saracă, întoarcerea toamnei.

Dar nepotul s'a săturat de stat smirna: întoarce capul, și se uită, cu un zâmbet șiret, la bătrână.

Ea stă, tot neclintită, ca tăeată în peatră, și el se apleacă încet, la urechea ei, și trâmbițează odată prelung, din răspuțeri, întocmai ca un cucuș: «Cu-cu-ri-guuu...»

Bunica tresare, speriată, ducând o mână la ureche; iar nepotul râde cu lacrimi.

«De ce nu ești cuminte, maică? vorbește bătrâna cu glas blajin; fii cuminte, că's bolnavă, dragu bunică-i...»

Și-l privește blând, cu ochii ei buni și calzi.

«Da ce ți-am făcut eu, buniță? Ei comedie, de ce te legi, de geaba, de mine? se răstește nepotul.

— Fii cuminte, dragul bunicăi, că tare mi-i rău... Nu ți-i milă de bunica ta... Nu ți-aduci aminte, puiu buniței, cum te-am îngrijit, când ai fost bolnăvior... Tare ai mai fost bolnăvior, maică...»

Și nepotul tace, un răstimp, învăluit de amintiri. Simte, o clipă, în nări, un miros slab, de doctorii, și o undă de milă, pentru bătrâna slabă ca o sfântă, îi adie prin suflet.

O vede stând nemișcată, la căpătâiul lui, în lumina, candelii... O simțea, ca prin vis, schimbându-i, ușurel, șervetul ud, de pe frunte, învâlcindu-l, dregând focul, apoi așezându-se, binișor, pe scaunul de lângă paț, și rămânând așa, neclitită, ca o stană... Auzea picuratul moale al ceasornicului, care i se părea că vine de sus, de-afară, din cer... Auzea oftatul vântului și oftatul bunicei, și adormea.

Gândurile acestea trecură repede, trecură pe deasupra sufletului, așa cum trec rîndunele peste oglinda apelor, abia înfiorându-le.

Ascultă nițel țârâitul greerului, care răsună acù puternic, ca subt o boltă de peatră.

Apoi, se așeză grecește, în fundul divanului, își sprijini coatele pe genuchi, și răzămându-și bărbia în palme, prinse a privi lung la chipul bătrânei, — părea că se uită, cu deamănuntul, la fie-care zbârcitură și, din când în când, zâmbea foarte vesel, ca și cum ar fi văzut ceva nespus de caraghios. După ce o cercetă așa, câte-va clipe, o întrebă, cu glas dulce:

«Buniță-buniță...

— Ce-i dragul bunicăi?

— De ce ești mata așa de urâtă?

— Dacă's bătrână, maică.

— Știi, buniță, când stai așa, parc'ai fi, curat, o bufniță...»

Ochii ei șterși se întunecară, o clipă, ca de o umbră izvorită din suflet, și bătrâna oftă încetișor și-și aținti, din nou, prișirile în gol.

Deavolul de nepot se coborî din pat și caută ceva pe masă. Apoi, cotrobăind într' un buzunar, scoase un capăt de țigară, frecă un chibrit, de perete, și-l aprinse tacticos, ca un fumător vechi. Ochii ațintiți, asupra focului țigării, îi luceau, în umbră, ca doi ochi de drac, și când trăgea mai tare, vârful nasului i se rumenea și parcă zâmbea voios, în lumina fugară. După ce și-o aprinse bine, se așeză, foarte serios, pe un scaun și începu a pufăi, închizând din ochi și aruncând fumul în sus, cu buzele țugueate; iar din când în când, trăgea cu coada ochilor la bătrână.

Ea nu băgase de seamă, sta, nemișcată, în fundul patului, învălită în cașaveica mâncată de molii.

Și, după un răstimp, nepotul se ridică încetișor. Halicile de argint din ochii neastâmpărați, de diavol, îi luceau mai tare, și parcă crescuseră. Trase, tare, un fum, cu gâtul întins și bărbia scoasă înainte, și apropiindu-se, tiptil, de bătrână, cu obrazii umflați, îi pufăi tot fumul în față. Dânsa duse o mână la gură și prinse a tuși, cu ochii în lacrimi; iar după ce se liniști, ramase, cu ochii rotunjiți și ațintiți asupra nepotului, ca asupra unei arătări. Și bătându-se dintr'odată, peste gură, clătină din cap, murmurând și făcându-și cruce ca'n față necuratului:

«Maica ta, Hristoase!»

Nepotul se răstignise iar pe scaun, și fuma, cu sprincenele nițel încruntate, ca un om mare, cufundat în gânduri.

«Vai de mine, maică dragă, da azvârle țigara, că-i rușine...» vorbi iar bătrâna.

Deavolul pufăea înainte, ca un Turc, și să făcea că n'aude.

«Pentru trebușoara asta, să știi c'am să te spun maică-ta, adăogă bunica.

— Ce-ai spus, mă rog? Ai să mă spui

mamei? izbucni nepotul, aruncând un ro-tocol de fum; n'ai de cât, drum deschis, ce crezi că mama are să se uite în gura ta!».

Și de-odată își aduse aminte c'a văzut-o pe bătrână bând dintr'o sticlă, în care pluteau niște buruene, și strigă:

«N'ai de cât să mă spui... Drum deschis... Parcă eu n'am să te spun mamei că te-am văzut bând rachiu...»

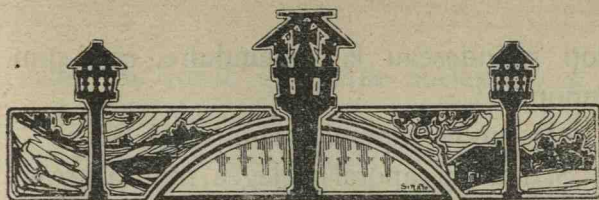
Și clătinând din cap, cu ochii ca doi licurici:

«Ce crezi că eu îs prost, nu știu ce ai acolo, în ladă, ha? Să poștești să mă spui, dacă te ține cureaua, că eu, eacă așa, am să spun mamei: «Spune minciuni, mamă, n'o crede, îi beată... Să vezi, mamă dragă, cum eși mata din casă, scoate, ea așa, un șip cu rachiu, din ladă, și se pune la băut...» Și am să încep a plânge, și am să-i spun că, după ce te îmbeți, mă bați, așa de geaba, fără să-ți fac nimic... Și mama pe mine are să mă creadă, nu pe tine... Așa, sâc, sâc... Că pe mine mă iubește mama, nu pe tine... Ce crezi că eu îs prost, nu văd că pe mine mă iubește, nu pe tine?...»

Și bătrâna, cum sta așa, neclintită, și se uită la el, simți deodată ceva fierbinte urcându-i-se în gât, și în ochii albaștri luciră două lacrimi și începură a lunecă încet, pe obraji zbârciți.

LA GARDA PIETEI

LA GARDA PIEȚEI

Doi soldați, — un bacalariat, Florea Ionescu, și un actor, Dumitrescu-Focșani, — mergeau amărâți, spre Comănduire, descinși, cu niște pachete, cu schimburi, subțioară, duși de caporalul Stavarache.

Li se înfundaseră acum.

Aveau obiceiul s'o șteargă regulat, când erau de gardă la Comănduire. Ș'așa făceau mai toți, fiindcă garda dela Comănduire, nu vedeă niciodată rondul. Nici unui ofițer nu-i dădeă prin gând, că să poate să plece cineva, tocmai de-acolo de unde pornesc rondurile. De asta, când eră vorba de gărzi,

toți se îndeseau la Comănduire, căci cum înnoptă :

«Domnule caporal, mă-înțelegi...»

Și domnul caporal înțelegea, fiindcă de câte ori dădea mâna cu cei care o ștergeau, simțea ceva rece și rotund în palmă.

Alaltăeri, cei doi prieteni, după ce, bine înțeles, dădură mâna cu domnul caporal, spălară putina.

Adouazi dimineață însă, pe când se întorceau la Comănduire: hop, căpitanul! S'o ea la sănătoasa, n'aveau cum, că-i zărise și-i așteptă în mijlocul trotuarului, cu picioarele rășchirate, cu mânilor în șolduri și cu mustățile zbârlite parcă :

«Ce ne facem, murmură actorul.

— Ne-am dus dracului, răspunse celalalt.

— Ia poftiți încoace, dumneavoastră...» rosti domnul căpitan, făcându-le semn, cu degetul arătător, să treacă strada.

Și când fură la doi pași, își încruntă sprincenele stufoase, și se răsti :

«Ce fel de gardă faceți dumneavoastră, ha ?»

Cei doi prieteni, stăteau zmirna, cu fețele

albe ca varul, cu gurile încleștate, și se uitau desmetici:

«Ce fel de gardă faceți dumneavoastră? răcni, din nou domnul căpitan, dându-și chipiul pe ceafă și aplecându-se înnainte, cu mâinile în șolduri.

— Să trăiți, domnule căpitan, am fost, aci aproape, de-am băut un ceai, răspunse, cu jumătate de glas, actorul, cu dreapta la capelă.

— Ați fost de-ați băut un ceai, ha? Bine, las că vă satur eu de ceai, las că vă arăt eu ceai...

— Pe onoarea mea, dom...

— Ia ascultă, mie să nu-mi spui minciuni, ai înțeles.

— Pe...

— Să taci din gură, când vorbești cu mine... Marș, pușlamalelor...»

A douazi, s'au pomenit, amândoi, cu cincisprezece zile de garda pieții. Ș'acum, domnul caporal Stavarache, îi ducea să-i dea în primire la Comănduire, de unde trebuiau să fie trimiși la Garda Pieții.

Mergeau tăcuți, cu fețele galbene și trase,

căci toată noaptea nu putuseră închide ochii.

Ajunseseră, în curând, în dreptul unei case cu zidurile mohorâte și intrară, printr'un gang întunecos, într'o încăpere scundă, în care miroseă a hârtie veche, a mucegai și a praf, și domnul caporal îi dădu în primire unui aghiotant, care le însemnă, încruntat, într'o condică : numele, vina și pedeapsa. După asta, domnul caporal Stavarache, drept ca o lumânare, strigă, din baerile inimii : «Trăiți, domnule aghiotant!» și, făcând stângă'n prejur, se făcù nevăzut.

Aghiotantul se ridică de pe scaun, răsucindu-și nepăsător mustățile, cu-amândouă mâinile odată, cu coatele ridicate în dreptul umerilor și cu ochii ațintiți, parcă, asupra nasului, și, deschizând ușa, strigă :

«Caporal de gardă!»

Apoi se duse la fereastră, și, răsturnând capul pe spate, căscă, întinzând brațele în lături, cu pumnii strânși, și îndoindu-se de șale.

Ușa se deschise îndată și caporalul de gardă, călcând apasat, se opri, scurt, în

mijlocul cancelariei, lipind călcâile, și, ducând dreapta la chipiu, strigă :

«Trăiți !»

Dar așa de groznic, că parcă-i crescură, o clipă, ochii în cap.

«Du-i jos, zise domnul aghiotant, arătându-i, cu mâna, pe cei doi soldați ; și, când or plecà diseară ceilalți la Garda Pieții, să plece și dânșii, ai înțeles ?

— Țăles, să trăiți, domnule aghiotant !»

Trecură prin ganguri pline de întuneric, din păreții cărora izvoră un frig umed, coborâra pe scări de piatră, într'un subsol mai mohorât. Zăvorul unei uși grele, de stejar, scrâșni ascuțit și, când ușa se deschise, cu un țipăt de durere, îi izbi un miros greu, și împinși de la spate, intrară într'o încăpere boltită, cu păreții înnegriți de fum ; iar ușa se izbi, în urmă, cu un vuetadânc, care răsună până departe în gangurile umede. Zăvorul scrâșni din nou și pașii caporalului se departară.

Cei doi prieteni, se uitau, cu spaimă, împrejur. În lumina vânăta, care intră prin geamurile murdare ale unei ferești zăbrelite, pe-un pat lung de scânduri, ce ținea de

La un părete la altul, dormeau, pe rogojini, câți-va soldați, îmbracați în niște mântăli pline de petece.

Cei doi soldați, se rezemară de un părete și-și plecară capetele în piept:

«E îngrozitor, murmură, după un răstimp de tăcere, Dumitrescu-Focșani, clătinând din cap: cincisprezece zile de pușcărie, cincisprezece zile să dormi pe scânduri acoperite cu rogojini, să mănânci borș cu mămăligă... Ce borș? Apă chioară, monșer... E îngrozitor...»

Și ramase, cu ochii mari, negri, catifelați, ațintiți în gol. Celalalt nu zise nimic, sta reze-mat de păretele înnegrit, și privea, ca'n niște depărtări adânci, cu ochii albaștri, în cearcane vinete. În liniștea cumplită care-i împresura, se auzea răsunând, afară'n gang, pașii regulați ai santinelei, care se primbla, cu pușca pe umăr, pe di'nnaintea ușei. Câteodată, ca de pe altă lume, ajungea până la ei, huruitul înnăbușit al unei trăsuri. De undeva, venea flueratul domol, trist, al unei santinele. Și un soldat, fără pic de sânge în fața istovită, îmbătrânită, parcă, deschise, în umbră, niște

ochi aiuriți, bolnavi, arzători și, ațintindu-i asupra bolței afumate, oftă adânc și pe obrajii sarbezi, prinseră a alunecă, încet, două lacrimi.

Și când umbrele amurgului umplură încăperea mohorîță, răsunară prin ganguri pași grei, se auziră glasuri, zăvorul scrâșni iar și aghiotantul, cu capela pe o sprinceană, c'o mână la spate și cu cealaltă la piept, intră zbierînd, cu vinele gâtului umflăte :

«Dreepți! Haide, măăă, sus, că vă ia muma dracului...»

Soldații săreau spăriați, se frecau buimaci la ochi, și luându-și legăturile cu schimburi, se coborau de pe pat, și se îngrămădeau unii în alții.

«Haide-ți, măăă, așezați-vă, mai repede, pă două rînduri, că vă ia muma dracului!... Dar tu, ăla cu mustața rasă, ce-ți aduci picerele ca de după deal, haa? Trezește-te, că te trezesc, acușica eu... Dreepți!»

La ușă, luceau baionete, se vedeau soldați trăgând grăbiți, cu lăcomie, din capete de țigară, sugându-le parcă.

Și, după ce aghiotantul făcu apelul, por-

niră, pe două rânduri, între baionete, la Garda Pieței.

Pe uliți, lumea se oprea în loc și se uita lung, în urma lor.

«Vai de sufletelul lor, săracuții!» oftă o babă, clătinînd din cap, c'o mână la gură.

Când intrară în curtea închisoarei, eră noapte de-al binele.

Un felinar aprindea luciri fugare pe baioneta unei santinele, care se plimbă, cu pușca pe umăr.

Undeva un copac susura tainic, trist, în liniștea adîncă.

Un aghiotant burtos, prinse a ceti la lumina felinarului, lista celor trimiși de Comanduire, și când ajunse la cei doi soldați, se uită la ei și zise cu glas dulceag:

«Dumneavoastră, eșiți, vă rog, din rânduri și dați-vă mai la o parte...»

Iar după ce isprăvi de cetit, îi numără în gând, și strigă apoi sergentului de gardă să-i vâre înnăuntru, adăugînd cu glasul dulceag de adinioarea:

«Afară de dumnealor.»

Și apropiindu-se pretienește, de ei:

«Mă înțelegeți, pe dumneavoastră nu vă pot

pune la un loc cu țărani, nu vă pot culca pe paturi cu rogojini. Mă, ceauș...

— Trăiți, domnule aghiotant.

— Mă, să te duci, în pas gimnastic, și să pregătești două paturi cu saltele de lână, în odaia din fund, m'ai înțeles?

— Țăles...

— Așa, făcu domul aghiotant, frecându-și palmele ; să n'aveți nici o grijă.»

Apoi, după un răstimp, adăugă :

«Numai cu mâncarea o să stați cam rău, natural c'o să dau eu ordin bucătarului să vă aleagă ce-i mai bun ; dar, ori cum, știți, e mâncare de la cazan.

— Nu s'ar putea, vă rog, să dăm parale cuiva să ne aducă din oraș? zise actorul, simțind că-i vine inima la loc.

— A, ba da, de ce nu? Pentru dumneavoastră o să se poată, răspunse aghiotantul ; avem chiar aci, la doi pași, un birt, unde se gătește minunat. Tot ce poftiți, se găsește. Desigur, că n'ați mâncat încă, nu-i așa?

— Ba chiar așa-i, domnule aghiotant. Dacă ați fi d-voastră așa de bun, făcu tot Dumitrescu — Focșani.

— Mă rog, mă rog, nu se încape nici o rugămintă...»

Și, bătând de trei ori din palme, strigă :

«Să vie, acușica, un ceauș aci, în pas gimnastic.»

Un soldat eși ca din pământ :

«Trăiți...

— Mă, să te duci acușica, în pas gimnastic, colea, la birt, și să aduci lista de bucate. Ai înțeles, mă ?

— Țaleș, să străți!» strigă soldatul, rupând-o de fugă.

Iar domnul aghiotant își dădu o sfârlă în cozoroc, de-și săltă capela pe ceafă, și punând mânilor în șolduri, răcni :

«Ai venit mă ?.»

Apoi întorcându-se, cătră cei trei tovarăși, prinse a râde, săltându-și burta. Pe urmă zise :

«A, da ce stăm noi aci... Haideți, vă rog, sus...»

Când ajunseră la ușa scării, soldații se opriră ca să-l lase pe domnul aghiotant să treacă întâi; dar domnul aghiotant nu vrù, în ruptul capului :

«A ba nu, ba nu, mă rog, dumneavoastră întâi..»

Urcară câteva trepte și dădură într'o sală lungă, în care lumina unei lămpi afumate părea o ceață. De undeva veneau glasuri, cineva doinea încetișor, din gură.

«Ușa din fund, vă rog» zise domnul aghiotant.

Când ajunseră la ușă, cei doi prieteni iar se opriră, ca să lase pe aghiotant să treacă întâi; dar domnul aghiotant iarăși nu voi.

Odaia era albă, spoită parcă atunci. Soldatul, pe care-l trimesese să pregătească paturile, așterneă cearșafuri curate.

«Gata băete? întrebă domnul aghiotant răsucindu-și mustețile lungi.

— Îndată, să trăiți...

— Când îi găti, să dai fuga să aduci aci o masă și niște scaune...»

Ușa se deschise și soldatul cellalt intră, într'un suflet, cu lista de bucate și se opri scurt în fața aghiotantului:

«Ce mi-o dai mie, mă, dă-o dumnealor.

— Sperăm că o să ne faceți deosebita plăcere să stați la masă cu noi, zise actorul.

— Ca să nu vă refuz...

— Vă rog, ne faceți foarte multă plăcere» rosti grăbit Florea Ionescu.

Domnul aghiotant luă lista, își dădu capela mai pe ceafă, scoase un picior înnainte, și, încruntându-se, prinse a murmura pe nas :

«Ciorbă de pui, borș rusesc, friptură la grătar. Ei, hai, să eau un borș rusesc și o friptură la grătar.

— Numai atât, mai luați ceva, vă rog, domnule aghiotant, făcu Dumitrescu-Focșani.

— Ei, haide, să mai eau și niște ochiuri la capac.

— Și ceva, un dulce, vă rog.

— Ei haide să eau și-o strudelă cu mere... D-voastră ?

— Și noi, tot așa» ziseră amândoi, într'un glas.

Și îndată, după asta, actorul zise râzând :
«Uitam tocmai ce e mai principal : vinul... Are vin bun, domnule aghiotant ?

— A are niște tămâios, să bei la nemurire, răspunse aghiotantul.

— Atunci și un litru de tămâios, zise Dumitrescu — Focșani ; a dar uitam cafeaua ? Obișnuiți cafea, nu-i așa ?

— Ca să nu vă refuz, hai fie și cafea...

— Și patru cafele, camarade, vrasăzică.»
Și întorcându-se ear către aghiotant :

«Fumați, domnule aghiotant nu-i așa?»

— A de fumat, fumez ca un Turc... De câteori n'am vrut să-l las, așa, n'a fost de chip...

— S'aduci, te rog, camarade, ș'un pachet de țigări regale,» făcu actorul, și scoțând o hârtie de două zeci, i-o întinse soldatului, gândindu-se: «Ce noroc că am bani!»

Soldatul, care isprăvisese cu paturile, întră c'o masă și o așeză în mijlocul odăii, subt lampă. Un altul, se înfățișă cu patru scaune. Și nu trecu mult, și se ivi și ceaușul, cellalt c'o tabla pe care fumegau trei farfurii.

Și, domnul aghiotant și cu cei doi soldați, după ce-și desbrăcară mantalele, s'așezară la masă:

«A, da știți că e bun borșul ăsta, zice actorul, ca să spue ceva.

— Nu v'am spus eu că gătește minunat?» vorbi domnul aghiotant.

Când veni cu friptura, Dumitrescu-Focșani luă sticla și umplu paharele, și după ce ciocni, îl duse la gură, sorbi numai nițel, îl luă apoi dela buze și ploscăi din limbă:

«Da știți că e minunat vinul ăsta?»

— A, e strașnic... Nu v'am spus eu? zise

domnul aghiotant; așa tămâios, să mă credeți, nu găsiți în tot Bucureștiul, pe onoarea mea.»

Când ajunseră la cel din urmă pahar, actorul rosti:

«Da, știți, că e minunat!... Și nu-ți face nici un rău, ca alt vin, nici nu te simți.

— A, cât despre asta, garantez, grăește domnul aghiotant; absolut nici un rău.

— Îmi dați voe, domnule aghiotant, să mai comand un litru?

— Mă rog, ești ca la dumneata acasă.

— Să vie un sclav atunci, cuvântă Dumitrescu-Focșani, cu glas răsunător, ca pe scenă.

— Un ceauș aici, strigă domnul aghiotant, bătând din palme.

— Inc'un litru, camarade, dacă ești bun, zise actorul, întinzând sticla ceaușului; dar, mă 'nțelegi, în doi timpi și trei mișcări...»

Când isprăviră a doua sticlă:

«Dar știți, absolut nici un rău nu face vinul ăsta», zice Dumitrescu-Focșani, cu limba grea.

— Absolut, face domnul aghiotant, cu gura încleiată.

— Știți ce? vorbește iar actorul; eu am o propunere de făcut: ce-ar fi dacă ne-ar mai aduce înc'o sticlă?»

— Aprobăm, rostește cu hotărâre celălalt soldat.

— Ne dați voie, domnule aghiotant?

— Mă rog, mă rog, ca la dumneavoastră acasă, răspunde domnul aghiotant și, bătând de trei ori din palme strigă; un ceauș aici.»

Și dintr'odată actorul se ridică și-și trase tunica în jos, zicând:

«Imi dați voe, domnule aghiotant...

— Mă rog, ca la dumneavoastră-acasă,» răspunse domnul aghiotant, fără să priceapă de ce e vorba.

Dumitrescu-Focșani se depărtă nițel de masă, își trecu dreapta prin păr, pleacă nițel capul, și rămase așa, câteva clipe, neclintit, cu sprincenele încruntate, apoi, ridicând capul, se știri, ducând o mână la gât, și începu să spue o anecdotă.

Își încrețea un obraz, închizând dintr'un ochiu, ridică dreapta, împreunînd trei degete, își lungea gâtul.

Iar domnul aghiotant râdea cu lacrimi, săltându-și burta, se răsturnă pe spate, s'a-

pleca înnainte, fluturînd din cap și bătându-se cu palma peste genunchi.

Și când isprăvi, dintr'odată domnul aghiotant sări de pe scaun, ca mușcat de șarpe, și, întinzând o mână, rosti grăbit:

«Numai un moment, vă rog...»

Și să repezi pe ușă. Iar cei doi prieteni începură a jucă prin casă, ridicând picioarele ca niște paiate.

Și, deodată, ușa se deschise și intră domnul aghiotant, prăvălit pe spate, cu jumătatea d-sale la braț și cu doi copii de mână. După asta, se ivi o bătrână mărunță, cu alți doi copii. Apoi alt aghiotant, cu niște mustăți ca două flăcări, de asemenea cu soarta. Și, la urmă, un Țigan, c'o bancă lungă, zâmbind, cu gura întinsă până la urechi, și uitându-se peste umerele celor dinainte, cu niște ochi ca doi licurici.

LUNATECA

LUNATECA

CRĂMPEE DINTR'UN JURNAL

22 Aprilie 1887.

Îs fericită! Îmi vine să cânt de fericire, s'alerg ca un copil, prin livada plină de taina înserării. Parcă nu-mi vine a crede că e cu puțință să fie aevea, că întradevăr i-am învins pe tata și pe mama și sunt acum a lui, sunt d-na Mărioara Vișan... Mărioara Vișan, ce frumos sună!

Nu voeau, în ruptul capului, să mă dea după Alexandru. Mama, mai ales, ce absurdă a fost... Tot tata, saracul, e mai bun. Dânsul, la urmă, când a văzut c'am ajuns străvezie' a spus mamei hotărât: «Ia ascultă, Ilencule, nu vreau să-mi omor fata, nu vezi c'a ajuns

ca o umbră. Nu vezi că se prăpădește pe zi ce merge. S'a isprăvit, eu i-o dau... Poți să țipi, poți să te bați cu pumnii în cap, cât ți-o plăcea, dragă. Mâne pornim formalitățile!»

Dacă nu mă dădeau lui Alexandru, eram hătărâtă să fug cu el. Nu mai puteam. Îmi venea, uneori, să țip ca o nebună, să țip și să mă zvârcolesc pe jos: «Nu mai pot fără el, nu mai pooot, nu mai pot, de ce mă chinuiți așa, de ce mă chinuiții, de ce mă chinuiți? Omorâți-mă mai bine, omorâți-mă. Haide, mamă, omoară-mă...»

Și îngropându-mi capu'n perini, plângeam mușcându-le,—plângeam cu suspine amare, care-îmi zguduiiau toată ființa.

Și acuma, când stau și mă gândesc la întâlnirile noastre, mă mir de îndrăzneala mea și a lui, mi se pare, câte odată, că nu-i adevarat, că toate le-am cetit undeva, dedemult, într'o carte.

Venea calare dela moșia lui, care era cale de două ceasuri de a noastră. Urechiuș îl aducea, întotdeauna, ca vântul, în buestru-i leganat, pe drumeagul care șerpuește printre

țarini,—de asta mi-i așa de drag și-i dau zahar în fiecare dimineață.

«Măi, Urechiuș, măi, îți aduci tu aminte?» îl întreb, netezindu-i coama neagră și creață, ce-i ajunge mai până-în pământ,— și ochii lui Urechiuș lucesc ca și cum m'ar pricepe.

Stam în pat, cu urechea ațintită la zgomotele de afară, și inima îmi zvâcnea nebună în piept, când mi se părea că aud în noapte, un țcănit de potcoave. În odaia de alături se auzea răsufierea adâncă a mamei și horăitul tatei.

Un greer țârâea undeva încetișor, un altul îi răspundeă, și trilurile lor cristaline, scurte, îmi păreau niște chemări tainice, — parcă se chemau, se căutau, în noapte, doi greeri îndrăgostiți.

Și la fiecare zgomot: o fâșâire de vânt, pocnetul unei mobile, — tresăream.

Cum stăteam astfel, deodată, auziam sunând ușurel, în geam, o petricică, și atunci, așa de tare îmi zvâcnea inima, că mă în-năbușeam. Mă sculam binișor din pat, pășeam în vârful degetelor, ca o umbră, până la fereastră, acolo duceam două degete la

gură și-i trimeteam o sărutare, făcându-i semn din cap, că vin.

Mai întâi, ascultam o clipă, să vedem dacă bătrânii dorm.

Apoi, mă strecuram în sală, și de-acolo prindeam a coborî treptele de lemn, numărându-le, în gând. Mi se părea un veac până când vedeam scoborâte cele șaptesprezece trepte. Când trosneà vreo una, mă opream, cu sufletul înghețat de spaimă, și ascultam, un răstâmp, răsufierea bătrânilor. Când mă vedeam în șalița de jos, răsufiam adânc — eram scapată! Într'o clipită eram afară, și-i cădeam pe piept, închizând înfiorată ochii și culcându-mi capul pe umărul lui.

Până în adâncurile ființei mele, mă pătrundeà o beție dulce, o sfârșeală fără de nume, care mă făcea să nu mai simt lumea dimprejur, să nu mai simt răcoarea ascuțită a nopții. Ca într'un vis, numai, mă înfiorà gura lui de foc, pe ochi, pe obraji, pe gât: ca într'un vis, simțeam încleștarea brațelor sale de oțel, care-mi frângeau mijlocul, — și-mi veneà să gem de fericire; ca dintr'o departare mare, îmi sunau în urechi șoaptele lui;

«Ce dragă-mi ești, Mărioară !

— Și tu mie, șopteam eu, c'un glas ca o adiere.

— Aș muri fără tine !

— Nici eu n'ași mai putea trăi fără tine !»

La început, câteva săptămâni, m'am aratat numai la geam ; cu toate rugămințele sale, nu vroeam să es. La gândul acesta, simțeam o frică tainică, o frică care izvoră de departe, ca și frica de întuneric, o adiere nelămurită, ce venea, parcă, din negura trecutului altor vieți, care s'au stâns și, totuși trăesc în adâncurile sufletelor noastre, — o adiere a căreia taină mă făcea să rămân neînduplecată la chemările lui.

Dar într'o noapte cu lună ca ziua, într'o noapte dumnezească, în care lumina lunei plutea ca o pulbere de argint, între cer și pământ, și se așeză ca o zapadă viorie peste acoperișuri, — într'o noapte de acestea, în care, parcă, e o chemare tainică și îți vine se șoptești: «Vino !» și să deschizi brațele, cu o dorință neînvinsă de-a strânge la piept, — n'am mai ramas neînduplecată la chemările lui.

Ce ciudată putere are asupra mea luna, cum mă îmbată lumina ei !, — aveau drep-

tate fetele de la pension să-mi spue : «Lunateca.» Când o văd răsărind, îmi vine să strig, ca un copil : «Uite luna !» Iar, uneori, când stau așa, cu capul răzămat într'o mână, și o privesc, în liniștea adâncă a nopții, deodată îmi trece peste suflet, ca o suflare rece, întrebarea : «Nu sunt oare lunatecă?». Și atunci, cuprinsă de teamă, închid strâns ochii, ca să nu mai pătrundă prin ei lumina ei de vis; dar, după o clipă, iar îi deschid, și las să mi se reverse, ca prin niște ferrești, văpaea care îmi îmbată toată ființa.

În lumina aceasta amețitoare, îmi venea uneori, dorința să fug cu el, să simt vântul zborului buestrașului peste câmpiile adormite în lumina lunei. Și, uite, parcă și acum îmi pare rău că n'am fugit cu el, în una din nopțile acelea. N'am fugit, dar într'o noapte de acestea cu lună ca ziua, s'a întâmplat ce sunt sigură că nu s'ar fi întâmplat, nici la lumina zilei, nici în întunericul nopții.

Și acuma iată-mă's a lui!

Trăim amândoi ca într'un vis. Ne strângem, câte odată, în brațe, ca eșiți din minți, și rămânem așa, înlănțuiți, neclintiți, ca niște

stane, cu ochii închiși, înfiorați de o fericire supra-omenească.

Uneori, dânsul îngenunchiază la picioarele mele și îmbrățușindu-mi mijlocul, rămâne așa, fără să spue o vorbă, cu genele plecate, cu obrazul lipit de peptul meu, ca și cum mi-ar ascultă bătăile inimei.

Când e afară lună, îmi aduc aminte de întâlnirile noastre :

«Pe vremea asta ne întâlneam,» îi șoptesc, lipindu-mi obrazul de obrazul lui, și în liniștea adâncă, ce mă împresoară, îmi aud bătăile inimei.

Ce nebuni mai suntem amândoi!

Astă noapte a fost iarăși o lună ca'n poezii și n'a fost de chip să stăm în casă. Luna ne scoate din casă ca pe niște lunatici. Nu m'aș miră, de loc, dacă, într'o bună dimineață, ne-ar spune cineva că ne-a văzut rătăcind pe creștetul acoperișului.

Astă noapte ne-a abătut să ne plimbăm cu barca, pe râmnicul nostru din livadă. Grădina-i albă de floare, și ea și lacul păreau de argint. Barca părea ninsă pe margini. Mirezmele de fagure ale livezii, mă făceau să sorb aerul rece până în adâncurile plămâ-

nilor. Toate privighetorile din livezile nemărginite ale satului, din livezile de argint, se luaseră parcă la întrecere, vrăjite de vapaea lunii, iar noi alunecam, înfiorați, pe oglinda strălucită a râmnicului, care ne trimetea din adâncuri o înfiorare tainică.

Oh, ce păcat că nu sunt și câteva lebede pe râmnicul nostru... Ce minunat ar fi să le vezi alunecând noaptea pe lună! Am să-l rog pe Alexandru să-mi cumpere niște lebede.

15 Aprilie 1888.

Numai un an a trecut de când ne-am luat, și cum s'a schimbat Alexandru! Parcă nu mai e el acel care îngenunchia la picioarele mele, ca d'innaintea unei icoane. Pare plictisit, amarât, îmbătrânit.

M'au podidit, într'o zi, lacrimile și i-am spus:

«Nu mai mă iubești, văd eu bine că nu mai mă iubești!

— Copilării, dragă...» mi-a răspuns, abia atingându-și buzele de fruntea mea, gândindu-se aiurea. Și văzându-mă că nu mai mă liniștesc:

«Dar ce ai, frate, ce ai?»

— Nu mai mă iubești, nu mai mă iubești Alexandre...» făceam eu zguduită de suspine.

Atunci dânsul se încruntâși se răstî la mine:

«Ia ascultă, Mari, nu mai mă amără și tu, că sunt eu destul de amărât, crede-mă. Uite, anul ăsta nu s'a făcut nimic: grâu, — nu, porumb, — nu, fân, — nu, — a fost un adevărat dezastru.

Ș'apoi ce, îți închipuiai, poate, că toată viața eră să stau la picioarele tale? Da știu că ai haz, drăguță? Eeei, dacă nu isprăvești, rămâi sănătoasă, m'am săturat, până 'n gât de nevricalele tale...»

Și a eșit, trântind ușa.

1 Maiu 1888.

Vrasăzică a fost totul un vis, de-o clipă... Și eu, naiva, care îmi închipuiam că n'are să se mai sfârșească!

În câte nopți cu lună am stat la geamul care dă în livadă ș'am plâns în taină, pe când dânsul dormea ca un buștean.

Viața de țară mă omoară, acum, cu monotonia zilelor ei nesfârșite. De când s'a disprimăvarat, Alexandru se scoală în zori, în-

calică pe Urechiuș și pleacă la câmp, și vine tocmai seara. Mănâncă repede, lacom, vorbind, cu gura plină: de treburile moșii, de câte pluguri a scos, de câte fălci a arat, ce are de gând să samene în cutare parte și ce în alta.

Iar eu stau și-l ascult încruntată. Cum mănâncă, se culcă și începe a horăi de răsună toată casa. Și eu stau, până târziu, neclintită pe un scaun, în lumina lămpii, și-mi trec prin suflet gânduri de moarte, și lacrimile îmi alunecă încet, ferbinți, pe obraji, ca dintr'un izvor nesecat. Livada îmi trimete, ca pe niște mângâeri, adierile sale încarcate de mirezme, și când răsare luna și, aprinde oglinda râmnicului și face, parcă, să crească, dintr'odată, în lumină, grădina albă de floare,— atunci simt că înnebunesc, atunci îmi vine să mă prăbușesc asupra lui, și să prind a-l lovi cu pumii peste față, peste ochi, strigându-i, ca eșită din minți: «Scoală, bestie, scoală și privește, uite-te, spune, e pentru dormit făcută noaptea asta?»

Și întinzând brațele în lumina de afară, le strâng la pept, ca și cum a-și îmbrățișa pulberea de argint a lunii.

20 Aprilie 1894.

Asfințitul de astăzi, nu știu de ce, m'a făcut să plâng. Cum eram singură mi-am răzâmat capul de ușorul fereștii deschise, care dă în grădiniță, și-am plâns mult, mult... Ce bine-i, câteodată, să stai așa, singură, și să plângi, cu sufletul înfiorat de amintiri! Într'un târziu am prins a-mi răsfoi jurnalul, căruia i-am mărturisit, ca unei prietene scumpe, toate tresăririle sufletului meu. Nici-odată, parcă, n'am mai simțit, ca în seara asta, nevoia de-a face mărturisiri. Dacă ar fi acum, lângă mine, o prietenă bună, mi-aș răzâmă capul de peptul ei și, zguduită de suspine, i-ași mărturisi tot, tot... I-aș spune că într'o noapte, cu lună, n'am mai putut stă în casă. Simțeam că mă înnăbuș. Citisem cântecul lunii, a lui Paul Verlaine, și când discul ei se ivi, ca deasupra unei păduri, deasupra livezilor, — începură a-mi murmură încet, la urechi, tainic, ca rostite de glasul unui îndrăgostit, versurile poetului:

«La lune blanche,
Luit dans les bois,
De chaque branche
Part une voix...»

Și ca la o chemare, am deschis ușa, am coborât în grădină, și am prins a mă primblă, ca o lunatecă, pe malul lacului.

Și, iată, că dintr'odată, mi se părù că aud, undeva, printre copaci, un pas, și, cuprinsă de spaimă, mă oprii și ascultai cu încordare, simțind că mă innăbușă bătăile inimei. Și cum stam așa, încremenită, cu ochii ațintiți în partea de unde mi se păruse că aud pașii, deodată răsări pe carare, de după un desiș, o umbră albă, — venea încet spre mine, șuerând o frântură de doină, și'n clipa următoare izbucni, în noapte, un glas amenințător :

«Care-i acolo, mă?»

Încercai să răspund:

«Eu sunt»; dar nu putui, căci spaima îmi sugrumă gâtul, ca o mână nevăzută. Și când glasul amenințător se înalță a doua oară, cunosculi că-i vocea lui Sandu — un flăcău care făcea pe vizitiul, — și ca dintr'un basm îmi coborî în minte icoana lui, și mă mirai cum de nu-l bagasem în seamă până atunci.

Eră un flăcău cu mustața deabiă înfierată cu pletele ca pana corbului, — un flăcău

frumos ca un ciobănaș desprins dintr'o pânză de-a maestrului Grigorescu :

«A, dumneavoastră erați, zise el, când se apropiè; s'avem ertare, mă rog, că nu v'am cunoscut.

— Nu face nimic, zisei eu, și adăugai, așa ca să zic ceva; da unde-ai fost, Sandule?

— Păi, am fost de-am maischimbat priponu calului, că știți il țin noaptea, pe răcoare, în grădină, că-i o iarbă mândră, care nu se mai află...»

Ce s'a petrecut în sufletul meu, când l-am văzut, la doi pași de mine, nu știu? Știu atât, că mi-a venit, deodată, rău, că mi s'a pus ca o ceață pe ochi, și m'am lasat pe banca de lângă râmnic; și, atunci, cu un glas care, parcă, nu era al meu, — cu un glas străin, am murmurat :

«Sandule, ajută-mi, te rog, să mă ridic, că nu știu ce am, mi-i rău...»

Și când brațele lui m'au ridicat, ca amețită de lumina viorie, care mă împresură, de mirezmele de miere, ce se înălțau împrejur, — atunci... atunci... n'am mai știut ce fac.

...A doua zi, am plecat și n'am mai fost, din primăvara aceea, nici odată la țară.

O VIAȚĂ

O VIAȚA

Bătusem, vreme de două ceasuri, malurile bălții, și nu putusem împușca nimic. Văzând că nu-i de chip să-mi cadă ceva, mă suii pe dealul de lângă iaz, de unde puteam vedeà toată întinderea apelor, — cu gând că, dacă voi zări vr'un pescar, să-l strig și să-l rog să mă ducă undeva, în vr'un luminiș, unde o ști dânsul că-i băteștița vânatului.

Cânele adulmecà vântul, care aduceà miros de pește și de stuf putred, și eu cercetam balta.

Asfințitul coborâse, parcă, peste ape, niște plăci uriașe de aur. În liniștea nemărginită a înserării aceleia de toamnă, eazul părea

pusti. Din când în când, pe deasupra pădurei de stuf și-a luminișurilor, zăream, cine știe unde, departe, zburând un cârd alb de pescăruși, cari, de pe mal, părea un stol de fluturi.

În dreapta, se deschidea o câmpie ruginie, topită în pulberea albăstrie a asfințitului; se întindea, tristă și pustie, până la munții de jaratec, din zare. Și pretutindeni plutea o lumină aurie, în care eră parcă un zâmbet melancolic — lumina asfințiturilor de toamnă, care te face să visezi la lucruri vechi, dispărute, să visezi c'o ușoară strângere de inimă, care te doare și, cu toate acestea, îți place, ca mângâierea molcomă a unei mâni iubite.

Mă așezasem jos, într'o rână, și cânele se culcase la picioarele mele, cu botul întins pe labe, cu ochii mârniți, ca învins de o jale adâncă.

Și cum stam așa, de după pădurea de stuf, tocmai de la marginea cealaltă a iazului, se ivi o ceobacă. Pescarul sta neclintit, în picioare, ca un stâlp, și luntrea plutea lin, lunecă parcă singură, ca o ființă vie, pe oglinda întunecată a apei.

Mă sculai în picioare, și începui a strigă din

răspuțeri și a face semn cu mâna. Iar cânele sări ars și începù a latrà îndârjit, spre pescar.

Barca se 'rdreptă spre mal. Eu mă coborîi și-o așteptai, și, când fu aproape, întrebai :

«N'ai putea, mă rog, să mă duci în vr'un luminiș cu vânat?»

— De ce nu, răspunse pescarul, cu glas potolit, lipind ceobaca uriașă de mal, este în pădurea ceea de papură un ochiu, unde totdeauna-i vânat».

Întrai cu câmile, și pornirăm spre zidul de stuf.

În dreapta și în stânga bărcii grele, apa făcea un freamăt ușurel, tainic, în liniștea adâncă, ce ne împresurà. Și în urmă, pe oglinda lucie, întunecată acum, rămânea o horbotă albă, de spumă.

Cânele sta ridicat, în picioarele de dinainte, neclintit, și mirosea, cu botul, umed, înălțat, mișcându-și nările în toate părțile.

Pescarul vâslea în fața mea. S'aplecă înaintea și se lasă pe spate, cu mișcări regulate. Eu mă uitam la el. Avea o față osoasă, brazdată, încrețită înaintea de vreme, arsă de vânturi și de soare, și niște ochi albaștri-șterși,

cari aveau o lucire ciudată, o lucire de om bolnav, în fundul orbitelor adânci, pline de umbră.

Eră îmbrăcat c'o cămașă murdară, cu niște pantaloni rupți, cârpiți; printr'o spăr-tură, i se vedeà genunchiul gol și eră desculț; în cap avea o pălărie ponosită, de pae.

«De unde ești dumneata? îl întrebai.

— Apoi eu sunt din Moldova, din Huși tocmai.

— Și de mult ai venit prin părțile locului?

— Aicea sunt numai de doi ani; da din Moldova am plecat de mult, de pe vremea răsboiului. Am colindat multe orașe, dom-nul meu. Ș'așa cum mă vedeți, am fost trei ani subcomisar în Călărași. Dacă aveam noroc, puteam s'ajung departe, iubite dom-nule, puteam s'ajung o *persoană*, căci așa gol și prăpădit, am și eu nițel condei.»

Apoi, după un răstimp de tăcere, zise, arătând cu mâna:

«Iaca în ochiul ceala, trebuie să fie, numai decât, vânat...»

Și oprì luntrea, lângă papură, în dreptul unei cărări de apă, care duceà la luminiș. Ridicai cucoașele și așteptai, neclintit, cu

ochii ațintiți asupra luciului apei. Nici o aburire de vânt nu mai adia. O fâșuire nu se auzea, un creț, un fior, cât de mic, nu se vedeà pe apă; stà încremenită ca subt o pojghiță de ghiață. Cănele părea de piatră, lângă mine, numai nările i se mișcau, lărgite.

Deodată se iscâ o cută argintie, și se pierdù în papură. Strânsei pușca, gata s'o ridic la ochi. Cănele avù un tremur de nerabdare, și se tupilă, cu ochii la pândă. După o clipă, altă cută se ivi, și pe urmă răsări capul unei rațe. O luai la ochi, și mai așteptai câteva clipe. Rața se arată întreagă, pluteà domol, lin, și dedesubtul ei se vedeà limpede, în oglinda întunecată a apei, altă rață, răsturnată cu capul în jos. Aprinsei, și bubuirea puștei răsună tristă, până departe, peste apele pustii, sfărâmând liniștea adâncă a înserării. Rața bătù din aripi. Cănele se zvârli, ca la arsura unui bici, și mi-o aduse; iar câteva rațe, speriate, se innălțară, ca într'o suflare de vijelie, și se zugrăviră ca niște umbre negre, pe asfințitul înflăcărat.

Pornirăm spre alt luminiș, în freamătul

tainic al apei, și stătui la pândă până târziu; dar nu se mai arătâ nimic, pe luciul de oglindă. Sus, în văzduh, și jos, în taina apei-prinseră a izvorî steluțe sfioase. Și, încu rând, noaptea coborî înnegrind, posomorând balta. Câte odată, în liniștea nemărginită ce stăpâneà pustiul apelor, prin pădurea de papură, treceà un freamăt ușor, abia auzit, uneori, peste apa încremenită a lumișului, din fața noastră, se iscà un fior, — parcă rătăceà o ființă nevăzută. De odată se ridică un vânt rece, încrețind fața iazului, trecând cu'n fâșit aspru prin pădurile de stuf, și stelele din apă începură a tremurà, cuprinse de spaimă parcă, și-a picurà lacrimi de aur în adâncuri. Spusei pescarului să mă ducă la mal, și el prinse a vâsli tăcut.

Împrejur, s'auzeà numai fâșâitul nesfârșit al vântului și freamătul molcom al apei, în vâsle. O curiozitate neînvinșă, îmi dà mereu ghes să-l descos pe omul acesta, să-i aflu viața.

După un răstimp, lung, pescarul zise uitându-se la cer:

«Are să înceapă, acuși, a plouà... Intot-

de-auna, când vin norii din spre țara muscălească, plouă.»

Atunci numai băgai de seamă că'n zare se înălțau nori uriași, ca niște munți de cărbune.

De la marginea bălții, de lângă șleahul care duce la Oltenița, hanul vechiu ne privea cu cele două ferești luminate. Și pe apa neagră acum, ca o baltă de păcură, lumina izvodea, până departe, două cărări tremurătoare de foc.

Când ne-apropiarăm de mal, freamătul papurii amuți deodată, ca la o poruncă. Și, după câteva clipe, în liniștea adâncă ce se întinsese, începură a picură, de sus, picături rare de ploae, c'un plescăit dulce, moale, tainic, melodios. Și când intrarăm în lumina gălbue a hanului, ploaia prinse a răpăi, ca o cernere de halice, pe acoperișul de draniță.

Hangiul era o namilă de om, cu niște sprincene și niște mustați groase și negre cum e catranul, și o pereche de ochi de hoț.

Scosei din torbă un pui fript și o franzelă, și-l îmbiei pe pescar să mănânce cu mine.

Il întrebai, apoi, ce beà, și îmi răspunse că țuică. Și după ce se puse nițel la cale și bău câte-va țuici, i se deslegă limba :

«Eu, domnul meu, am avut epocile mele, așa rupt și prăpădit cum mă vezi. Dacă ț'oi spune c'am fost și eu odată om între oameni, c'am fost, se cheamă, negustor, c'am avut pe vremea războiului cârciumă, n'ai să mă crezi. N'am eu păr în cap, iubite domnule, câți Muscali au băut spirt la mine... Ei numai spirt beau... Și încă spirt neames-tecat, spirt sadea, beau până li se făceau ochii în cap ca sângele...

Acușa ai să mă întrebi dumneata cum de-am pierdut prăvălia, eu, care vra să zică, am nițel condeiu, să cheamă, dacă n'am doi ochi, am măcar unul... Nevasta mi-a rupt gâtul, dragă domnule, dacă nu erà muerea eu eram astăzi om între oameni, eram o persoană...

Într'o bună dimineață, mi-a fugit c'un căpitan de Cazaci, că muere frumoasă c'a a mea nu erà, iubite domnule, în tot Bucureștiul. Când eșiam cu ea Dumineca la plimbare, toată lumea se opreà în loc și se uità după ea, — așa femeie am avut eu, domnul meu...

Dacă mi-a fugit, parcă a venit un vânt rău peste mine: mă înbătam, pardon, ca un porc, și dacă mă înbătam începeam a mă boci, în gura mare, după muere... Și'n trei ani mi s'a dus pe apa Sâmbetei prăvălia... Și fiind-că aveam nițel condei, și fiind-că învărtisem nițică politică în mahala, am fost numit subcomisar la Călărași, — da, iubite domnule, eu care mă găsesc în momentul de față desculț, am fost doi ani subcomisar... Da, da, eu, păcătosul de mine...

Când a venit ălălalt partid, m'a suflat... Eră în luna lui Ianuarie, care vrea să zică în puterea ernei. Și eu, domnule, n'aveam nici o lițcae... Când ești fără slujbă, pe datorie nu-ți dă nimeni, nu-i așa? Și ca să pot trăi de azi pe mâne, mi-am vândut hainele și lucrurile din casă. Întâi îmi lăsasem patu, masa și un scaun. Pe urmă le-am dat și pe astea, ș'am trăit așa, cu chiu cu vai, o lună. Am bătut în timpul ăsta, la toate ușile și am cerut o slujbă, și, dacă am văzut că nu găsesc nimic, m'am gândit să viu în București: «Bucureștiul, oraș mare, zic, poate-o da Dumnezeu ș' oi găsi

o bucățică de pâne...» Și într'o zi mi-am vândut paltonul, și, într'un pardesiu subțire ca frunza, m'am suit în tren, ș'am venit la București... Când am ajuns, pe la miezul nopții, mai aveam un franc în buzunar... Nu vedeam înaintea ochilor de flămând, și-am intrat într'o cîrciumă, de lângă gară, și-am mâncat de cinci parale pâne și de cinci masline, și zece bani am dat negustorului, să mă lase și pe mine să dorm acolo, undeva jos. Am dormit pe-o rogojină, între cerșitori și hamali, și a doua zi am plecat și am rătăcit prin oraș ca un câne a nimărui... Zic: «N'o să mănânc de-acù de cât pâne, de zece bani, pe zi, și pentru dormit nu mai dau parale, oi face și eu cum oi putea, ca să mi-ajungă banii opt zile. Poate în timpul ăsta o da Dumnezeu, ș'oi găsi ceva...» Ș'am prins a umblă din cafenea în cafenea, din berărie în berărie, și-a întreba de la masă la masă, dacă n'are care-va nevoie, de-un vechil la moșie, de-un contabil:

«Sunt om cinstit, domnul meu, am fost negustor; dar n'am avut noroc și-am pierdut... Am fost subcomisar la Călărași, sunt om cu nițel condei se chiamă...

— Nu ne trebuie, îmi răspundeau toți, măsurându-mă de la pălăria de pae, până la picioarele vârâte în niște ghete rupte.

Iar dacă nu plecam și începeam din nou :

«Nu catați, vă rog, domnule, că mă găsec ast-fel în momentul de față, așa mi-a fost soarta; dar sunt om cinstit, am fost negustor...»

Se încruntau și zbierau :

«Haide, haide... Nu înțelegi, omule, că n'am ? ce vrei să pun chelnerul să te dea de spate-afară?»

Și eu plecam umilit, la altă masă, și începeam, iarăși, același vorbe, ca să aud aceleași răspunsuri. Iar noaptea rătăceam, tremurând în pardisiu, mă strecuram pe lângă ziduri, ca un hoț, ferindu-mă de gardiști.

Intram prin cârciumile și cafenelele murdare și pline de fum, de pe lângă gară, și acolo mă strecuram unde-va, într'un ungher, ș'ațipeam o clipă, și-mi mai dezghețam ciolanele, până când venea stăpânul ori vr'un băiat :

«Dumneata ce dorești, domnule ?

— Nu doresc nimic...

— Dacă nu consumi nimic, ești afară, aicea nu-i azil de noapte...» Și mă lua de spate și mă da pe ușă-afară.

Și iar începeam a rătăci prin frig, prin viscol, ca un câne flămând și izgonit de toți. Une-ori gerul mă ardea, mă tăea, parcă, până în măduva oaselor, și atuncea prindeam a alerga prin zăpadă, cu picioarele degerate ca să mai mă-încălesc... Câteodată, vedeam, la lumina lunii, înălțându-se fumul din coșuri. Vedeam ferești luminate, și atunci îmi venea să ucid pe cine-va, simțeam dintr'odată în brațele înghețate o putere grozavă, și-mi venea să strâng pe cine-va de gât, pe cine-va din acei cari stăteau la căldură și lumină, cari aveau patul lor moale, cari dormeau sătui, pe când eu rătăceam flămând și înghețat, și n'aveam unde să-mi plec capul...

Ș'așa m'am chinuit o lună jumătate încheiată, am dormit prin secții, în azilul de noapte, cu cerșetorii și vagabonzii, am dormit într'o ruină a Creditului, domnul meu, și, la urmă, după trei zile de foame, după trei zile în cari n'am pus în gură nici o bucătică de

pâne, într'o noapte, am întins mâna, la un colț de stradă, în întuneric. Am cerșit așa, o bucată de vreme, numai noaptea. Apoi m'am deprins, ș'am început a cerși ziua mare...»

După ce mai bău un gât de țuică, zise: «Însfârșit, la vreo lună, a dat Dumnezeu ș'am intrat la Teatru. Făceam controlul la stalul al III-lea și curățenie în partea mea, și-aveam un franc și jumătate de parale pe sară... Câteodată mă chema domnul Manolescu și-îmi spunea să mă duc să mă'mbrac, c'am să es pe scenă, — Dumnezeu să-i hodi-nească pulberea, acolo unde e, că bun suflet de om mai erà, și strașnic actor; acela zic și eu că erà actor, iubite domnule...

Acușă, acolo la teatru, am stat patru ani, că, dacă s'a schimbat directorul, m'a dat afară. Dacă m'a dat afară, am intrat fecior la o casă mare. Și-am rabdat palme, am rabdat înjurături de la boer, că boerul erà rău ca un câne... Cuconița era bună ca o bucățică de pâine caldă. Și par'că numai pe mine mă pălmuea? O pălmuea și pe ea. Și erà frumoasă, sărăcuța, și plăpândă ca o floare... De multe ori, când cânta la pian, deodată o podideau lacrimile, și prindea a

plânge cu sughițuri, și uneori dădea un țipăt și cădea pe spate, leșinată, și i se făceau mânilor ca ceara... Acolo am stat numai o lună, și într'o noapte am fugit. După asta, am intrat camerist la agenția maritimă, la Constanța.

Acolo, cucoana domnului agent principal, mă puneà să fur, noaptea, coșuri cu struguri de Constantinopol, cu căpșune, mă rog, tot felul de trufandale. Așa erà obiceiul acolo, la agenție, luau ca dintr'a lor, de la domnul agent principal până la cel mai mic funcționar, — toți mâncau trufandale...

«Cucoană, ziceam eu, da oare n'om păți ceva?»

— Ce să pățim, omule, da ce nu-i domnul cel mai mare aici?»

Bine o mai ducea, sireacul domn agent-principal, multe icre negre și multe bună-tăți străine îi mai înghițea burta cea de șapte șchioape... Hoție ca acolo n'am văzut de când maica m'a făcut... Nici la agenție n'am făcut mulți purici: cum s'a disprimăvărat, am eșit. Am văzut că hamalii de la port, câștigă bune parale, — și m'am făcut hamal... Vedeți, iubite

domnule, că de toate am fost, numai popă n'am fost... Ei, negustorul dragă, dacă nu te superi, înc'o țuică, că mi s'a uscat gâtlejul.

Când a venit iarna și n'am mai găsit de lucru în port, m'am întors la București... Banii i-am sfârșit repede și degrabă... Dacă am sfârșit banii, m'am apucat, iar, de cerșit. Când vedeam că am seara mai mulți gologani, mă infundam într'o cârciumă și beam până cădeam subt masă și adormeam. Când nu dormeam subt vr'o masă, dormeam într'o casă pustie, de la marginea orașului.

Pe la sfârșitul ernei, a dat Dumnezeu și-am intrat în Văcărești și-am stat doi ani încheiați acolo. Nu vă uitați așa la mine, domnul meu, că n'am omorât pe nimeni.. Aveți nițică răbdare, vă rog, să vedeți cum am ajuns la Văcărești... Nu-i așa că-i frumos romanul vieții mele, iubite domnule? Negustor, subcomisar, cerșitor, controlor la teatru, fecior în casă, camerist la agenția maritimă, hamal, pușcăriaș, acușa pescar și mâne, poate, tot pușcăriaș, domnul meu, pentru că eu am de regulat o socoteală cu'n domn comisar... Să vă spun cum am ajuns să mă mut cu domiciliul la Văcărești.

Într'o noapte, mă pomenesc că mă ridică, dintr'o cârciumă, doi gardiști, și mă duc, în palme și'n ghionturi, la Poliție, și m'aruncă într'un beci... De acolo, la vr'un ceas, mă simt luat pe sus, și mă trezesc, deodată, în lumina unei odăi... La masă sta un comisar, negru la față ca un Țigan și cu niște mustați mari cât niște favoriți. Când m'a văzut, s'a uitat la mine ca un lup și a zbierat :

«Ia poftim mai aproape, ticălosule... Ce ești surd, mă? Dă-te mai aproape...»

Și-mi trase o înjurătură :

«E beat, să trăiți, domnule comisar, zise unul din gardiști ; l'am ridicat dintr'o cârciumă...

— Așa? E beat ! Stai că-l trezesc eu...»

Și două palme îmi arseră obrajii.

«Ei, acușa te-ai trezit, mă? Acușa ți-s'au desfundat urechile, ha ?

— Aud, domnule comisar, mormăesc eu.

— Dacă auzi, să-mi spui cum ai îndrăznit să tragi, mă, ticălosule, cu cuțitul, eri noapte, pe cheiul Dâmboviței? Cum ai îndrăznit, mă, să tragi cu cuțitul, ca în Bărăgan, ha ?

— N'am tras în nimeni cu cuțitul, domnule comisar, aveți greșeală, vă rog...

— Pe cine minți tu, mă? Pe cine minți? zberâ domnul comisar; pe mine mă minți, mă? Pe mine mă minți?»

Și alte două palme mă isbesc peste ochi, peste nas, și simt în gură ceva cald și sarat, — simt sânge, iubite domnule...

«Vra să zică n'ai tras tu cu cuțitul? Bine... Stai că am eu ac pentru cojocul tău... Ticălosule, în ocnă ai să putrezești... Pune-ți mâna pe el!»

Atunci au mai răsărit, ca din pământ, încă doi gardiști. Tuspatru m'au desbrăcat, până la piele, și m'au trântit cu fața'n jos. După asta, au așternut peste mine niște șervete ude, doi m'au prins de mâni și doi de picioare, și o arsură grozavă, peste spate, m'a făcut să țip din răputeri, să urlu ca o fiară. Și loviturile au început a cădea ca niște bice de foc. Iar eu mă zvârcoleam ca pe jaratec, țipam, urlam ca eșit din minți, și-mi însângeram buzele mușcându-mi-le, mușcam podelele... Apoi n'am mai avut putere să țip și să mă zbat, tremuram numai, ca scuturat de friguri, și gemeam: «Mamă dragă

— mamă dragă... Mamă dragă — mamă dragă...» Și auzeam bine șuerăturile cravașii și găfuitul cânelui de comisar. După asta, parcă mi-a deschis cine-va o vână, și-a început a-mi curge sângele, — așa mă simțeam de slab, de fără putere, și înaintea ochilor se aprindeau, jucau și se stângiau niște limbi de foc. Și, de la o bucată de vreme, n'am mai putut striga, n'am mai putut geme.

Mi se părea că mi se topesc, ca ceara, carnea și oasele, și că din ce în ce mă simt mai ușor... Pe urmă mi-a trecut, peste inimă, ca o suflare rece, ca și cum în dreptul ei ași fi avut o gaură prin care ar fi intrat vântul, și deodată mi s'a lasat ca o perdea neagră peste ochi și n'am mai simțit nimic. Cât oi fi stat așa nu știu.

Când m'am trezit, o durere cumplită mi-a săgetat spatele și am țipat. Am vrut să mă scol; dar n'am avut putere, ș'am început a geme. Tot trupul mă durea, de parcă eram tot o rană vie. Împrejurul meu era întuneric, și de undeva venea un miros greu, ca dintr'o gură de canal. De la o vreme, am băgat de seamă că afară, pe la ușa mea, se plimba cineva, cu pași regulați,

și după fie care pas răsuna mai slab, mai depărtat, ca sub o boltă, alt pas. În minte mi se făcea, cu încetul, lumină ; dar încă nu puteam să-mi dau seama unde sunt, ce s'a petrecut cu mine. Și cum stam așa și gemeam, de odată, de undeva de deasupra mea, veni un gemăt, ca un răspuns la gemelele mele, ș'atunci mi se făcu lumină deplină în minte și-mi dădui seamă unde sunt. Apoi, auzii un țipăt depărtat, — un țipăt de om pe care îl omoară cineva, și-mi îngheță inima. Și îndată după asta, iubite domnule, am auzit pași la ușă, glasuri nelămurite, am auzit trăgând drugul ușei, am simțit că mă ridică, niște mâini pe sus, și de durere am dat un țipăt și mi s'a așezat pe ochi o negură. Ca prin vis numai, mi-am dat seamă, că doi inși urcă cu mine, niște scări de piatră, și iar m'am trezit în lumină, înaintea cânelui de comisar. Cum m'a văzut, a rânjit la mine :

« Ei, amice, tot nu știi nimic despre dăvrera cu cuțitul ? »

— Nu știu, domnule comisar, dacă nu știu, cum voiți să spun că știu ?

— Vra să zică tot nu știi? Bine... Dezbrăcați-l...»

După ce m'au dezbrăcat, din nou, până la piele, când m'au trântit gardiștii jos, l-am văzut că pune mâna pe ceva ca o măciucă, care se înmlădia. M'am simțit strâns, ca'n niște minghinele, de mâni și de picioare, și când a prins a mă lovi, am început a mugii ca un taur. Acù nu mai simțeam arsuri, acù parcă rupea, cânele, carnea de pe mine, bucățică cu bucățică, cu 'n clește, și mă durea până'n fundul măruntaelor. Și de-odată n'am mai putut rabdà, și, cu lacrimile pe obraz, am strigat, din răspuțeri :

«Nu mă omorî, domnule Comisar, că spun tot : eu am dat cu cuțitu...»

Și de-acolo, iubite domnule, iar n'am mai simțit nimic, iar s'a făcut noapte împrejurul meu. Și ce să-ți mai spun, am fost condamnat, pentru lovitură de cuțit, la doi ani de închisoare... Poate dumneata nu crezi ce ți-am spus, sfârși foarte liniștit, pescarul ; da când îi auzi că l-am omorît pe cânele de comisar, atunci, cred, c'ai să mă crezi...»

Mai ceru un pahar de țuică, și, după

asta, ramase cu capul în piept, cu fruntea încrețită, cu ochii în gol.

Afară ploaia contenise. Numai vântul geamea, unde-va, ca un om Și eu mă uitam, cu inima strânsă, la pescar, și mă întrebam : de ce-i lucesc ochii ca de friguri, din pricina băuturii, mai mult, ori din pricina gândului ce-i ardea acolo, sub fruntea încrețită. Și cum stă așa, neclintit, ca o stană, deodată se învineți și se rostogoli pe podele, cu fața'n sus, și începù a se zbate, cu pumnii strânși, în cercul de lumină, ce cădea din lampa afumată, atârnată de-o grindă, — se zbătea cu ochii închiși, cu fața chinuită, albăstrie, c'o spumă roșietică la colțurile gurei încleștate.

O ușă se deschise încet, cu teamă parcă, și se ivi crâșmărița, o femeie slabă ca o umbră, și, ducândo mână la gură, clătină din cap și zise cu glas molcom, cu o înmlădiere de suferință :

«Iar l-a apucat paraliziiia, săracu... Vai de capul lui... De ce nu-l strânge Dumnezeu, să nu se mai chinuiască...»

Îl udarăm cu apă și, după câte-va minunte, deschise ochii, se ridică într'o mână, ș'o

trecu pe cealaltă peste frunte, și ne privi aiurit, cu ochii turburi, acoperiți parcă de-o ceață. Îl ridicarăm binișor și-l așezarăm pe-o bancă.

El nu zicea nimic, ne privea numai, din când în când, c'o căutătură de om cu mintea bolnavă, și ofta încet. După un răstimp, se ghemui pe bancă și'ndată adormi, cu gura deschisă, ca o pată neagră, pe fața vânătă.

Plătii hangiului, îl rugai să-l lase să doarmă acolo, să nu-l mai trezească, și îmi chemai câinele și eșii.

Din streșinele hanului, lacrimile ploii picurau cu sunet moale, tăiniic, și așa de dulce și de jalnic, cum n'am mai auzit nici odată și, nu știu de ce, picușurile acelea reci, parcă-mi picurau pe inimă. Înfiorât de frigul umed al nopții, îmi ridicai gulerul surtucului și, vârându-mi mânele în buzunar, o luai prin noroi, prin bălți întunecate, cu sclipiri de oțel, spre București.

Cerul era negru, peste tot, negru ca o boltă de cărbune, — numai în zare, deasupra orașului, plutea un nour luminos. Încolo, nici o lumină, nici o stea.

De unde-va, de departe, ca de sus, din altă lume, veni o trâmbițare de cucuș. Apoi nu se mai auzi nimic, nici un latrat depărtat, nici un fâșâit de vânt, în pădurile de papură, numai pașii mei singurateci.

TABLA DE MATERIE

	<u>Pag.</u>
Taina	5
Mătușa Anița	17
Cea din urmă iubire	69
Clipe	81
Păpurica	91
Maica Melania	111
Mutul	129
Cazacul	143
Lefter	159
Nepotul	171
La garda pieței	181
Lunateca	199
O viață	251

VERIFICAT
2007

